

RIIGIKOGU

valimiste käsiraamat

2023

Riigi
valimisteenistus

SISUKORD

I	Hääletamise korraldamise juhend	1
II	Riigikogu valimise seadus	91
III	Jaoskonnakomisjoni esimehe töövihik	145

Valimisringkonnad

Riigikogu valimised toimuvad 12 valimisringkonnas:

nr 1 – Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinna ja Kristiine linnaosa

nr 2 – Tallinna Kesklinna, Lasnamäe ja Pirita linnaosa

nr 3 – Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa

nr 4 – Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa

nr 5 – Hiiu-, Lääne- ja Saaremaa

nr 6 – Lääne-Virumaa

nr 7 – Ida-Virumaa

nr 8 – Järva- ja Viljandimaa

nr 9 – Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn)

nr 10 – Tartu linn

nr 11 – Võru-, Valga- ja Põlvamaa

nr 12 – Pärnumaa

Hääletamise korraldamise juhend

Sisukord

Sissejuhatus	6
1. Hääletamise korraldamise üldised põhimõtted	7
1.1. Valimisnädal ja hääletamisviisid	8
1.2. Jaoskonnad ja hääletamisruumid	9
1.3. Jaoskonnakomisjoni ülesanded	9
1.4. Agitatsiooni piirang	11
1.5. Vaatlemine	13
2. Vahendid hääletamise korraldamiseks	14
2.1. Hääletamisruumi ettevalmistamine	16
2.2. Hääletamiskastid ja nende sulgemine	20
2.2.1. Hääletamiskastide ja nende avade sulgemise üldreeglid	21
2.2.2. Väikese hääletamiskasti sulgemise juhised	23
2.2.3. Keskmise hääletamiskasti sulgemise juhised	25
2.2.4. Suure hääletamiskasti sulgemise juhised	27
2.2.5. Kontrollimata ümbrike hääletamiskast	28
2.3. Valimiste infosüsteem	29
2.3.1. Sisenemine VIS-i	29
2.3.2. Jaoskonnakomisjoni liikme töölaud VIS-is	31
2.3.3. Teadete lugemine VIS-is	32
2.4. Elektrooniline valijate nimekiri	33
2.4.1. Valijate nimekirjas paranduste ja muudatuste tegemine	34
3. Hääletamise korraldamine	36
3.1. Isikut tõendavad dokumendid	36
3.2. Hääletamine elukohajärgse valimisringkonna jaoskonnas	37

3.3. Hääletamismärke tegemine	38
3.3.1. Valija otsing VIS-is	38
3.3.2. Isikukoodi käsitsi sisestamine	39
3.3.3. Isikukoodi lugemine ID-kaardilt	39
3.3.4. Valija profiil VIS-is	40
3.3.5. Alaliselt välisriigis elava valija profiil	41
3.3.6. Hääletamismärke tegemine	41
3.3.7. Hääletamismärke eemaldamine	45
3.3.8. Hääletamissedeli saamise allkirja lehe ettevalmistamine ...	47
3.4. Eelhääletamine väljaspool elukohajärgset valimisringkonda	48
3.4.1. Hääletamise kord väljaspool elukohajärgset valimisringkonda	49
3.4.2. Valija isiku kontrollimine ja ümbrike printimine VIS-is	51
3.5. Hääletamine valija asukohas ja asutuses	53
3.5.1. Hääletamine valija asukohas	53
3.5.2. Hääletamine asutuses	54
3.5.3. Hääletamise kord valija asukohas ja asutuses hääletamisel	55
3.6. Kodus hääletamine	56
3.6.1. Taotluse esitamine	56
3.6.2. Hääletamise kord kodus hääletamisel	58
3.7. Kodus, asukohas ja asutuses hääletajate taotluste registreerimine VIS-is	60
3.7.1. Kodus, asukohas ja asutuses hääletajate nimekirjade ja ümbrike printimine VIS-ist	62
3.7.2. Valija eemaldamine kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirjast	63
3.7.3. Andmete muutmine kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirjas	64
3.8. Alaliselt välisriigis elava valija hääletamine Eestis	64
3.9. Hääletamine valijate nimekirja kasutamata	65
3.10. Hääletamiskastide hoiustamise turvanõuded	66
3.11. Hääletamissedelite edastamine	67
3.11.1. Toimingud valimisnädala neljapäeva õhtul pärast kella 20.00	67

4. Hääletamistulemuste kindlakstegemine	68
4.1. Hääletamistulemuste kindlakstegemine jaoskonnas	68
4.1.1. Kehtetu hääletamissedel	69
4.1.2. Hääletamissedelite arvestuslehe täitmine VIS-is	69
4.1.3. Hääletamistulemuste protokolli täitmine VIS-is	72
4.2. Jaoskonnakomisjoni töö lõpetamine	74
4.3. Hääletamistulemuste kindlakstegemine vallas ja linnas	75
4.3.1. Hääletamistulemuste kindlakstegemine häältelugemiskomisjonis	75
4.3.2. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda antud häälte lugemine	78
4.4. Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemuste kindlakstegemine	80
4.5. Valla ja linna häältelugemiskomisjoni töö lõpetamine	81
Lisa 1. Hääletajate ligipääsetavuse tagamine	82
Lisa 2. Hääletamisruumide skeemid	86

Sissejuhatus

Riigi valimisteenistuse juhend kirjeldab valimiste korraldajate toiminguid 2023. a Riigikogu valimistel. Juhend on koostatud Riigikogu valimise seaduse alusel, täiendavalt tuleb töös järgida riigi valimisteenistuse teisi juhendeid ja korraldusi ning valla- ja linnasekretäride juhiseid. Juhendiga kehtestatakse ka seaduses sätestatud hääletamise korraldamise vahendite kasutamise ja säilitamise kord.

Hääletamise korraldamiseks valmistumisel on abiks riigi valimisteenistuse loodud e-koolituskeskkond, mis asub veebilehel <http://koolitus.valimised.ee>. Jaoskonnakomisjoni liikmed peavad koolituse läbima enne eelhääletamise algust.

Hääletamise korraldamisel on jaoskondade üks olulisemaid töövahendeid valimiste infosüsteem (VIS). VIS-is on ka elektrooniline valijate nimekiri. VIS asub veebilehel <https://vis.valimised.ee/>. VIS-i sisenemiseks on vaja kehtivate sertifikaatidega ID-kaarti või mobiil-ID-d.

Küsimusi valimiste korraldajate toimingute kohta saab esitada, helistades numbritel 631 6540 (üldised korralduslikud küsimused), 631 6671 (õigus-küsimused) ja 631 6634 (küsimused VIS-i kohta) või kirjutades e-posti aadressil info@valimised.ee.

1. Hääletamise korraldamise üldised põhimõtted

Hääletamise korraldamisel tuleb silmas pidada valimiste üldpõhimõtteid. Valimised on vabad, üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamisest osavõtule ei tohi seada ebaõiglaseid piiranguid. Kõigil on õigus hääletada ilma surveta, oma vaba tahte alusel. Igal valijal on üks hääl ja kõigi valijate häältel on võrdne kaal. Hääletamistulemuse määravad otseselt valijate hääled ja hääletamine on salajane.

Alates 2021. aastast toimub hääletamine ühe nädala jooksul ja algab esmaspäeval. Eelhääletamine kestab kuus päeva, esmaspäevast laupäevani, ja sellel ajal on võimalik hääletada ka elektrooniliselt. Valimispäev on pühapäev, 5. märts ja siis on võimalik varem antud elektroonilist häält jaoskonnakomisjonis tühistada, hääletades paberil hääletamissedeliga.

Kasutusel on elektrooniline valijate nimekiri, mis võimaldab valimistel osalejatel hääletada ükskõik millises hääletamisruumis elukohajärgses valimisringkonnas või väljaspool elukohajärgset valimisringkonda üle terve Eesti. Valijad ei ole enam seotud oma elukohajärgsete valimisjaoskondadega. Hääletamisvõimalustest saavad valijad infot neile edastatud teabelehest ja kaardirakendusest. Valijatele ei saadeta enam valijakaarte. Hääletamisinädalal on kõikjal lubatud poliitiline reklaam ja agitatsioon, välja arvatud hääletamisruumis.

Valimised võivad toimuda koroonahaiguse leviku olukorras. Hääletamise korraldajad peavad kõigi abinõudega tagama hääletamisõiguslike valijate õiguse valimistel osaleda, vältides haiguse levikut.

1.1. Valimisinädal ja hääletamisviisid

Valimispäev on pühapäev, 5. märts. Valimispäeval algab hääletamine kell 9.00 ja lõpeb kell 20.00. Eelhääletamine toimub esmaspäevast laupäevani (27. veebruarist 4. märtsini). Eelhääletamise perioodil on hääletamisruumid avatud kella 12.00–20.00. Reedel ja laupäeval ning valimispäeval korraldatakse ka kodus hääletamist. Eelhääletamise õigus on valijate nimekirjas oleva valijal, kes eelhääletamise sellel päeval on vähemalt 18-aastane.

RIIGIKOGU VALIMISED 2023						
E 27.02	T 28.02	K 01.03	N 02.03	R 03.03	L 04.03	P 05.03.2023
EELHÄÄLETAMINE						VALIMISPÄEV
Keskuste jaoskondades hääletamine 12.00 - 20.00				Kõikides jaoskondades hääletamine 12.00 - 20.00		Kõikides jaoskondades hääletamine 9.00 - 20.00
Elektrooniline hääletamine						
E 9.00 L 20.00		
Asukohas hääletamine 9.00 - 20.00				Kodus hääletamine 9.00 - 20.00		

Hääletamise ajad

Reedel ja laupäeval ning valimispäeval saab hääletada ainult oma elukohajärgses valimisringkonnas asuvate valimisjaoskondade hääletamisruumides. 27. veebruarist 2. märtsini saab hääletada ka väljaspool oma elukohajärgset valimisringkonda asuvates valimisjaoskondades.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda eelhääletamine on mõeldud valijatele, kellel pole võimalik eelhääletamise päeval ega valimispäeval hääletada oma elukohajärgses valimisringkonnas asuva valimisjaoskonna hääletamisruumis. Alaliselt välisriigis elav valija saab hääletada ka Eestis, jaoskondades, kus korraldatakse väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist.

Elektrooniliselt on võimalik oma hääle anda esmaspäevast laupäevani (27. veebruarist 4. märtsini), hääletades veebilehel www.valimised.ee. Jaoskonnakomisjonid elektroonilist hääletamist ei korralda. Elektrooniliselt antud häält on võimalik valimispäeval hääletamisruumis tühistada, hääletades sedeliga.

1.2. Jaoskonnad ja hääletamisruumid

Eesti valdades ja linnades avatakse:

- 1) terveks valimisnädalaks üks keskuses paiknev jaoskond, mis üldjuhul korraldab kõiki hääletamisliike;
- 2) valimisnädala reedest pühapäevani kõik jaoskonnad, mis korraldavad vajadusel ka kodus hääletamist.

Igal jaoskonnal on oma niinimetatud põhiline hääletamisruum, mis on avatud valimispäeval. Igal eelhääletamise päeval võivad jaoskonna hääletamisruumid asuda erinevas asukohas. Iga jaoskond võib riigi valimisteenistuse loal eelhääletamise ajal avada rohkem kui ühe hääletamisruumi.

Eelhääletamise perioodil peab ühes jaoskonnas töötama vähemalt kolm jaoskonnakomisjoni liiget (kui üks jaoskond avab mitu hääletamisruumi, peab igas ruumis olema vähemalt kolm liiget). Hääletamistulemuste kindlakstegemisel valimispäeva õhtul peab tööle olema üle poole jaoskonnakomisjoni liikmetest.

1.3. Jaoskonnakomisjoni ülesanded

Jaoskonnakomisjonide liikmed peavad olema hääletamise korraldamisel sõltumatud. Keelatud on agiteerida erakonna või kandidaadi poolt või vastu.

Jaoskonnakomisjoni liikmete ülesanne on korraldada hääletamist hääletamisruumis ja väljaspool seda ning teha kindlaks jaoskonna hääletamistulemused. Jaoskonnakomisjoni liikmed vastutavad selle eest, et hääletamisruumis oleks tagatud valimisrahu ja seal ei tehtaks agitatsiooni. Jaoskonnakomisjoni liikmed korraldavad vaatlajate osalemise jaoskonnakomisjoni tegevuste ja toimingute vaatlemisel viisil, mis ei sega valijaid.

Hääletamise korraldamisel on jaoskonnakomisjoni liikmete ülesanded hääletamisõiguse kontroll, märgete tegemine elektroonilisse valijate nimekirja, hääletamisedeli väljastamine, allkirjalehele allkirja võtmine ja hääletamisedelile pitsatijäljendi panemine enne sedeli hääletamiskasti laskmist. Jaoskonnakomisjoni liikmetel on keelatud agiteerida erakonna või kandidaadi poolt või vastu.

Jaoskonnakomisjoni tööd juhib jaoskonnakomisjoni esimees, keda asendab vajaduse korral aseesimees.

Enne eelhääletamise algust tuleb läbi viia jaoskonnakomisjoni koosolek. Koosolekul tuleb valida jaoskonnakomisjoni aseesimees, määrata kindlaks komisjoni liikmete tööjaotus ja tutvustada tasustamispõhimõtteid. Jaoskonnakomisjoni liikmete tööjaotuse ja -graafiku koostamisel tuleb arvestada, et töökoormus jaotuks komisjoni liikmete vahel ühtlaselt. Tööjaotuses tuleb arvestada ka poliitilise tasakaalustatuse põhimõtet ja nõudeid, kui mitu jaoskonnakomisjoni liiget peab mingi ülesande täitmisel minimaalselt osalema.

Jaoskonnakomisjoni liikmete minimaalsele osalusele kehtestatud nõuded on järgmised:

- 1) üle poole komisjoni liikmetest peab osalema valimispäeval hääletamiskastide avamisel;
- 2) vähemalt kaks komisjoni liiget peavad korraldama kodus, asutuses ja valija asukohas hääletamist;
- 3) vähemalt kolm komisjoni liiget peavad osalema hääletamiskastide pitseerimisel ja eelhääletamise korraldamisel;
- 4) vähemalt kolm komisjoni liiget, sealhulgas komisjoni esimees, peavad osalema dokumentide valla- või linnasekretärile üleandmisel.

Eraldi tuleb kindlaks määrata tööjaotus valimispäeva lõpus, kui avalikkuse tähelepanu all tuleb teha täpsust nõudvaid toiminguid, näiteks hääletamisedelite lugemine ja protokoll koostamine. Võimaluse korral tuleb selliseid toiminguid teostavad jaoskonnakomisjoni liikmed mõnest valimispäeva toimingust vabastada või neile enne hääletamise lõppu puhkust anda.

Poliitilise tasakaalustatuse põhimõtte kohaselt ei tohi ühte ülesannet jaoskonnas koos täita ainult sama erakonna liikmed või sama erakonna esitatud liikmed.

Kui jaoskonnakomisjoni liige ei saa oma ülesandeid täita, asendab teda jaoskonnakomisjoni esimehe kutsel asendusliige, kellel on kõik jaoskonnakomisjoni liikme õigused ja kohustused, välja arvatud esimehe ja aseesimehe õigused ja kohustused. Valla- või linnasekretäri loal võib erandjuhul jaoskonnakomisjoni töös osaleda ka muu isik, kellele laieneb kohustus tagada jaoskonnakomisjoni töö sõltumatus.

Jaoskonnakomisjoni liikmete töögraafiku koostamisel tuleb arvestada, et koroonahaiguse leviku tingimustes võivad komisjoni liikmed haigestuda või sattuda haigega lähikontakti ja ei saa seetõttu komisjoni töös osaleda. Seega on vaja komisjoni liikmetega kokku leppida, kes neist saab väljaspool esialgset töögraafikut viivitamata asuda haigestunud komisjoniliikme ülesandeid täitma.

Koroonahaiguse levikust ja leviku riskitasemest sõltuvalt peavad jaoskonnakomisjoni liikmed olema valmis kandma hääletamise korraldamisel ja häälte lugemisel kaitsemaske, hoidma distantsi, desinfitseerima käsi, tuulutama jaoskonnakomisjoni tööruume ja puhastama tööpindu. Kodus, valija asukohas ja asutuses hääletamise läbiviimisel tuleb eelistada jaoskonnakomisjoni liikmeid, kes on koroonahaiguse vastu vaktsineeritud või haiguse läbi põdenud.

Jaoskonnakomisjoni liikmed peavad tagama, et komisjoni mobiiltelefonile vastatakse vähemalt jaoskonna lahtioleku ajal. Eriti oluline on, et telefonile vastatakse viivitamata valimispäeval reedel (3. märtsil) ja laupäeval (4. märtsil) kella 12.00–20.00 ning valimispäeval (5. märtsil) kella 9.00–14.00, sest sel ajal on valijal õigus esitada kodus hääletamise taotlust telefoni teel.

Hääletamise korraldamisel peavad jaoskonnakomisjoni liikmed ja komisjoni abistavad isikud kandma nimesilte. Nimesiltide ettevalmistamise korraldab jaoskonnakomisjoni esimees.

1.4. Agitatsiooni piirang

Alates 2021. aastast lubatakse agitatsiooni kõikjal, välja arvatud hääletamisruumis. Poliitiline välireklaam on lubatud kogu valimispäeval jooksul. Aktiivset agitatsiooni võib teha ka Riigikogu valimise päeval. Agitatsioon ei ole enam keelatud ruumides, mille kaudu valija hääletamisruumi siseneb. Ainuke koht, kus agitatsioon on keelatud, on jaoskonna hääletamisruum. Keelu eesmärk on luua hääletamisruumis neutraalne keskkond, kus valijat ei püüta valiku tegemisel viimase hetkeni mõjutada ega ümber veenda. Agiteerimine väljaspool hääletamisruumi ei tohi kanduda hääletamisruumi. Jaoskonnakomisjoni liikmetel lasub vastutus tagada hääletamisruumis valimisrahu.

Agitatsioon on inimeste poliitiline mõjustamine, kihutustöö ja veenmine. Eristatakse aktiivset ja passiivset agitatsiooni. Hääletamise perioodil on hääletamisruumis keelatud nii aktiivne kui ka passiivne agitatsioon.

Passiivne agitatsioon on plakatite või mis tahes meediateabevahendite abil toimuv agitatsioon. Passiivse agitatsiooni keeld tähendab, et hääletamisruumis ei tohi olla plakateid, flaiereid, õhupalle, lippe, helkureid, pastakaid ega teisi meeneid, mis kajastavad erakondade või valimistel kandideerivate üksikkandidaatide seisukohti, reklaamlauseid, logosid, embleeme või kandidaatide registreerimisnumbreid. Jaoskonnakomisjoni liikmed peavad jälgima, et väliskeskonnast ei paistaks ega kostaks hääletamisruumi

poliitilist reklaami ja agitatsiooni. Jälgima peab, et valijaid ei muudetaks tahtmatult agitaatoriteks, kui neil on kaasas valimisreklaamiga meened ja nad jätavad need hääletamisruumi. Näiteks tuleb jälgida, et valijal oleks võimalik hääletamisruumis flaierid ära visata ja need ei jääks hääletamisruumis nähtavale. Samas ei ole kampaaniamärgisega pastakas keelatud agitatsioon, kui valija kasutab seda vaid isiklikuks tarbeks, näiteks hääletamiskabiinis sedelit täites. Küll aga tuleb jaoskonnakomisjoni liikmetel jälgida, et kampaaniamärgisega pastakas ei ununeks hääletamiskabiini.

Aktiivne agitatsioon on seotud isiku aktiivse ja vahetu tegevusega. Selle all mõeldakse valijate vahetut veenmist ja erinevate seisukohtade selgitamist. Hääletamisruumis ei ole lubatud kutsuda üles hääletama erakondade ja üksikkandidaatide poolt või vastu. Samuti ei tohi hääletamisruumis kanda erakondade või kandidaatide valimisreklaamiga riietust. Isikud, kelle riitel on selline reklaam, peavad ruumi sisenemisel selle kinni katma. Jälgima peab, et meeleavaldused, rongkäigud või hääletamiskoosolekud ei kostuks väliskeskkonnast hääletamisruumi. Kuna vaatlemine on igäühe õigus, võivad erakondade ja kodanikuühenduste liikmed ning üksikkandidaadid, kes on avalikus ruumis teinud aktiivselt kampaaniat, viibida hääletamisruumis vaatlejatena. Ka erakondade nimetatud jaoskonnakomisjoni liikmetel on kohustus jaoskonnakomisjoni töös osaledes täita kohustuslikku sõltumatuse nõuet.

Kui hääletamisruumis eiratakse agitatsioonikeeldu, on esmane tegevus korrarikkumise lõpetamine. Hääletamisruumis peavad korda jaoskonnakomisjoni liikmed. Jaoskonnakomisjoni liikmete suulised korraldused on hääletamisruumis viibivatele isikutele kohustuslikud. Kui seaduserikkuja ei allu jaoskonnakomisjoni liikmete korraldustele, tuleb säilitada rahu, võtta ühendust politseiga telefonil 112 (kõne salvestatakse) ja oodata ära politsei juhised või saabumine. Politsei küsib jaoskonnakomisjoni liikmetelt, kus ja millist agitatsiooni tehakse ning kes seda teeb. Võimaluse korral tuleks tagada, et ebaseadusliku tegevuse toimumist aitavad kinnitada vähemalt kaks tunnistajat, kes võivad olla ka jaoskonnakomisjoni liikmed. Samuti tuleb politseile võimaluse korral teatada rikkumise toime pannud isiku andmed (kui isik on tuvastatud kui valija). Ebaseaduslikku agitatsiooni karistatakse vääртеona.

1.5. Vaatlemine

Vaatlejate osalemine valimistel suurendab hääletamise kontrollitavust ja usaldusväärsust. Igaühel on õigus vaadelda jaoskonnakomisjonide tegevust hääletamise korraldamisel. See hõlmab nii erakondade, kodanikuühenduste, teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide vaatlejaid kui ka eraisikuid. Enne vaatlemise alustamist peavad vaatlejad end esitlema, üteldes oma nime, ja väljendama soovi komisjoni tegevust vaadelda. Vaatlejatelt ei ole vaja isikut tõendavat dokumenti küsida. Esitlemine on vajalik, et jaoskonnakomisjoni liikmed teaksid, kes hääletamisruumis viibivad. Jaoskonnakomisjoni liikmete ülesanne on tagada hääletamisruumis kord. Vaatlejatel võib olla jaoskonnakomisjoni liikmetele küsimusi hääletamise korraldamise kohta. Eestis ei väljastata vaatlejatele tunnustusi.

Kõik hääletamistoimingud ja -dokumendid on avalikud. Vaatlejad võivad viibida jaoskonnakomisjonide koosolekutel ning jälgida kõiki tegevusi ja toiminguid, sealhulgas hääletamise korraldamist ning hääletamistulemuste kindlakstegemist. Vaatlejatel on õigus kirjutada üles hääletamiskastide ning nende avade sulgemisel kasutatud turvaplokkide ja -kleebiste numbrid. Vaatlejatel ei ole õigust tutvuda valijate nimekirjaga, välja arvatud enda kohta valijate nimekirja kantud andmete õigsuse kontrollimiseks. Valijate nimekiri ei ole avalik, sest see sisaldab isikuandmeid.

Vaatlejate tegevus on oma olemuselt passiivne. Vaatlejad jälgivad komisjoni tegevust, mitte ei juhenda, abista ega korralda komisjoni tööd. Seega ei tohi vaatlejad segada hääletamist, hääletamise korraldajate tööd ega osaleda jaoskonnakomisjoni pädevuses olevates toimingutes. Kui ruumi puudusel ei ole võimalik tagada kõigile vaatlejatele võrdseid tingimusi toimingute jälgimiseks, toimub vaatlemine vastavalt jaoskonnakomisjoni liikmete korraldustele. Tegemist on erandliku olukorraga, kuid sel juhul peab hääletamise korraldaja tagama, et vaatlemine ei takista valijaid ega häiri valimisrahu.

Kodus, valija asukohas ja asutuses hääletamisel on vaatlemine lubatud vastava valija või asutuse nõusolekul. Jaoskonnakomisjoni liikmed ei ole kohustatud vaatlejatele tagama transporti kodus, valija asukohas ega asutuses hääletamise vaatlemiseks. Kui selline transpordivõimalus on olemas, on soovitatav vaatlejatele vastu tulla, sest vaatlejate roll on valimiste korraldamise usaldusväärsuse tagamisel oluline.

Koroonahaiguse leviku tasemest sõltuvalt peavad vaatlejad olema valmis kandma hääletamisruumis kaitsemaske ning jälgima valimistoiminguid ja jaoskonnakomisjoni tööd vähemalt kahe meetri kauguselt.

2. Vahendid hääletamise korraldamiseks

Enne eelhääletamise algust saab jaoskonnakomisjon valla- või linnasekretärit hääletamise korraldamiseks järgmised vahendid:

- 1) hääletamissedelid;
- 2) valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja ja kandidaatide üleriigilise nimekirja koopiad;
- 3) pitsati ja selle täitmise vahendid;
- 4) hääletamiskastid, kasti numbriga kleebised ja kastide sildid;
- 5) turvaplommid ja -kleebised hääletamiskastide ning nende avade sulgemiseks;
- 6) hääletamissirmid ja luubid;
- 7) arvutid VIS-is oleva elektroonilise valijate nimekirjaga töötamiseks;
- 8) printeri ümbriega töötamiseks;
- 9) hääletamistulemuste protokolli plangid (vähemalt kaks koopiat);
- 10) hääletamissedelite arvestuslehe plangid;
- 11) hääletamissedeli saamise allkirja lehtede plangid;
- 12) välimised ja sisemised ümbrikud ning turvakotid;
- 13) kontrollimata ümbrike hääletamiskasti ja turvakotid hääletamise korraldamiseks valijate nimekirja kasutamata;
- 14) SIM-kaardi (jaoskonna telefoninumbriga);
- 15) plakatid;
- 16) plakatite ja nimekirjade seinale kleepimise vahendid;
- 17) jaoskonnakomisjoni liikmete nimesildid ja nende kinnitused;
- 18) valimiste käsiraamatud;
- 19) jaoskonna asukoha suunaviidad;
- 20) desinfitseerimisvahendid ja kaitsemaskid.

Jaoskonnakomisjon, kes korraldab ka väljaspool elukohajärgset valimisringkonda toimuvat eelhääletamist, saab valla- või linnasekretärit lisaks eeltoodud vahenditele kolme sorti ümbrikud (sisemised ümbrikud, printimiseks mõeldud välimised tekstita ümbrikud ja käsitsi täitmiseks mõeldud välimised tekstiga ümbrikud), kõikide valimisringkondade kandidaatide koondnimekirjad ning hääletamiskastide sildid („Hääletamissedelid” ja „Ümbrikus hääletamissedelid”).

Komisjoni dokumentide, turvaplommide ja -kleebiste ning pitsati hoidmise ja kasutamise eest vastutab jaoskonnakomisjoni esimees. Pitsati, hääletamissedelite ning turvaplommide ja -kleebiste kättesaamise kohta annab jaoskonnakomisjoni esimees allkirja. Arvutid ja printerid on renditud valimiste läbiviimiseks ning nende heaperemeheliku ja korrektse hoidmise ja turvalisuse eest vastutab jaoskonnakomisjoni esimees. Arvutite ja printerite kasutamise kohta antakse jaoskonnakomisjonile kasutusjuhend.

Hääletamistulemuste protokoll ja hääletamissedelite arvestuslehe plangid tuleb ette valmistada eriolukorras, kus neid ei ole mingil põhjusel võimalik valimispäeva õhtul VIS-is koostada. Hääletamistulemuste protokoll ja hääletamissedelite arvestuslehe plangid saab VIS-ist välja printida alatest 21. veebruarist. Hääletamissedelite arvestuslehe plangid tuleb välja printida enne eelhääletamise algust, sest hiljem loendab VIS sellel vormil juba tehtud hääletamismärkeid. Üldjuhul saab hääletamistulemuste protokoll ja hääletamissedelite arvestuslehte täita ning elektrooniliselt allkirjastada VIS-is.

Jaoskonnakomisjoni pitsat. Templipadja vahetamiseks tuleb pitsatit veidi allapoole suruda ja padi sõrmega välja lükata (vt parempoolne pitsat).

Pärast hääletamissedelite kättesaamist ja enne eelhääletamise algust paneb jaoskonnakomisjon hääletamissedele pitsatijäljendi teksti „RIIGIKOGU VALIMINE” ja kuupäeva „5. MÄRTS 2023” vahele. Enne hääletamissedeli valijale andmist murrab jaoskonnakomisjoni liige selle kokku nii, et trükitud tekst jääb sedeli siseküljele.

RIIGIKOGU VALIMINE

5. MÄRTS 2023

HÄÄLETAN KANDIDAADI

NR

POOLT

Hääletamissedel. Pitsatijälgend tuleb panna hääletamissedeli teksti ja kuupäeva vahele.

2.1. Hääletamisruumi ettevalmistamine

Hääletamisruum on hoones selgelt eristatud ala, kus valija teostab oma hääletamisõigust, tehes valiku hääletamissedelit täites. Hääletamisruumis on hääletamissedelite väljaandmise kohad. Hääletamisõigust kontrollitakse sedelite väljaandmise kohtades VIS-is olevast elektroonilisest valijate nimekirjast. Selleks on hääletamisruumis arvutiga töökoht või töökohad. Arvutid peavad olema turvaliselt internetiga ühendatud. Arvutitest tuleb VIS-ile juurdepääsu kontrollida igal eelhääletamise päeval ja valimispäeval vähemalt 20 minutit enne hääletamise algust. Toimiv juurdepääs valijate nimekirjale tuleb tagada kohe, kui hääletamisruum avatakse.

Hääletamisruumis on hääletamiskabiin või -kabiinid. Hääletamiskabiin on hääletamise korraldamise vahend, mis tagab valijale salajase hääletamise. Hääletamiskabiin võib olla traditsiooniline vaheseintega piiratud osa hääletamisruumist või sirm, mis asetatakse lauale. Hääletamiskabiinid tuleb paigaldada nii, et need võimaldavad salajast hääletamist. Kabiinis peavad olema laud ja kirjutusvahend, millega kirjutatu on selgesti loetav ning millega kirjutatut ei ole võimalik kustutada. Kabiinil ei pea olema kardinaid.

Hääletamisruumi tuleb paigaldada vähemalt üks hääletamiskabiin (lauale asetatud sirm) liikumispuudega või eakate valijate paremaks teenindamiseks. Hääletamisõiguse teostamisel abistavad valijat hääletamissedeli täitmist selgitavad plakadid, mis tuleb üles panna hääletamiskabiinidesse. Hääletamisruumis on luup, mis võimaldab vaegnägijatel paremini lugeda kandidaatide nimekirja ja täita hääletamissedelit. Jaoskonna ligipääsetavuse täpsemad põhimõtted on kirjeldatud käesoleva juhendi lisas 1.

Jaoskonnakomisjoni liikmete ülesanne on hääletamisruum ette valmistada nii, et kõik valijad saaksid seal oma hääletamisõigust teostada takistusteta ja mugavalt. Hääletamisruumi leidmiseks tuleb paigaldada hoone koridoridesse suunaviidad. Tuleb jälgida, et hääletamisruumis oleks piisavalt hääletamissedelite väljaandmise kohti ja hääletamiskabiine, et ei tekiks järjekorda. Hääletamisruum ja -kabiinid peavad olema piisavalt valgustatud. Võimaluse korral tuleb paigutada hääletamisruumi seinte äärde istekohti, kus oleks võimalik vajaduse korral puhata. Hääletamisruumi sisustamist abistavad joonised on esitatud käesoleva juhendi lisas 2.

Hääletamiskabiinis (välja arvatud kabiinis, mis on eelhääletamise ajal ette nähtud väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavatele ja alaliselt välisriigis elavatele valijatele) ja hääletamisruumis on selle valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri. Hääletamisruumis peab selle valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri olema välja pandud selliselt, et see on nähtav kõigile hääletamisruumis viibijatele. Hääletamisruumis peavad olema välja pandud ka kandidaatide üleriigilised nimekirjad.

Enne eelhääletamise algust ja enne valimispäeva kontrollivad jaoskonnakomisjoni liikmed:

- 1) kuidas pääseb jaoskonna ruumidesse ja kus on ruumide võtmed;
- 2) kuidas pääseb hääletamisruumi ja kuidas majasiseselt liikuda;
- 3) kuhu paigutada viidad väljaspool hoonet, et hääletamisruum oleks valijale lihtsasti leitav;
- 4) kuidas pääsevad hääletamisruumi liikumispuudega või lapsevankriga valijad;
- 5) kus on arvuti(d) valijate nimekirja kasutamiseks ja teiste hääletamistoimingute teostamiseks;
- 6) kas valimispäeva lõpus on häälte lugemiseks piisavalt laudu ja ruumi;
- 7) kas hääletamiskabiine on piisavalt ja kas kõik nõutavad hääletamiskastid on olemas;
- 8) kas kõik kampaaniamaterjalid on hääletamisruumist eemaldatud ja väliskeskkonnast ei paista ega kosta ruumi valimistega seotud reklaami.

Hääletamisruumi ettevalmistamisel tuleb arvestada, et hääletamise korraldamiseks ja valijatele oleks piisavalt ruumi. Hääletamisruum peab olema nii avar, et seal oleks võimalik liikuda ka ratastoolis või lapsevankriga. Kui tegemist on avatud ruumiga (saal, vestibüül, koridor vms), tuleb veenduda, et hääletamiseks kasutatav osa oleks muust ruumist eraldatud ja et sealt ei liiguks läbi kõrvalisi isikuid. Kui tegemist on avatud ruumiga, tuleb tagada selle eristatus hoone teistest osadest (vaheseintega, viitadega), et oleks selge, kust algavad agitatsiooni piirangud.

Kui puuetega valijatel on takistusi hoonesse sisenemisel või hoones liikumisel, peab olema tagatud selge informatsioon abi andmise kohta. Jaoskonnakomisjoni kontakttelefoni number peab olema kergesti märgatav ning leitav veebist ja hoonesse sisenemisel. Jaoskonnakomisjon peab hoidma telefoni avatud (kõneks või SMS-iks) ja olema valmis valijaid hoonesse sisenemisel juhendama või abistama. Jaoskonnakomisjon tagab valijate turvalise ja takistusteta liikumise hoones.

Elektroonilise valijate nimekirjaga töötamisel on jaoskonnakomisjonis soovitatav korraldada tööjaotus nii, et jaoskonnakomisjoni liikmed töötavad paaris. Üks liige kontrollib valijate nimekirjast hääletamisõigust, sisestab märked hääletamissedeli väljastamise ja allkirja andmise kohta ja prindib ümbrikke ning teine võtab valija allkirja hääletamissedeli saamise allkirja lehele ja ulatab valijale hääletamissedeli. Kolmas komisjoniliige vastutab hääletamissedelile hääletamiskasti juures pitsatijäljendi panemise eest ja vajaduse korral tagab hääletamisruumis korra. Lõpliku otsuse jaoskonnakomisjoni liikmete ülesannete jaotamisel teeb jaoskonnakomisjoni esimees.

Hääletamiskabiinide ja kandidaatide nimekirjade seisukorda peab kontrollima hääletamise käigus. Jälgida tuleb, et kandidaatide nimekirjadele ei oleks tehtud juurdekirjutusi või märkusi ning et nimekirja mõni leht ei oleks kadunud. Rikutud või puuduv leht tuleb kohe asendada.

Hääletamise ajal peavad hääletamisruumis korda jaoskonnakomisjoni liikmed. Jaoskonnakomisjoni liikmete seaduslikud suulised korraldused on kõigile hääletamisruumis viibivatele isikutele kohustuslikud. Seaduse ja korrariikumistele reageerimine tuleb enne hääletamise algust valla- või linnasekretäriga kokku leppida.

Läbi tuleb mõelda, kus hakatakse valimispäeval pärast hääletamise lõppemist hääli lugema. Ruumis, kus hääli loetakse, peaks olema internetiühendusega arvuti VIS-i andmete sisestamiseks ja edastamiseks. Kontrollima peab ID-kaardi lugeja ja selle tarkvara töövalmidust.

Koroonahaiguse kõrge leviku puhul tuleb teha järgmist:

- 1) Paigutada hääletamisruumi valijate liikumise suunda tähistavad viidad ja noolekujulised kleebid, kui hääletamisruumis on võimalik tagada valijate sisenemine ja väljumine eri kohtadest.
- 2) Asetada käte antiseptilised puhastusvahendid nähtavasse kohta valijate liikumisteedel, sealhulgas sisenemis- ja väljumiskohta. Antiseptilised vahendid peavad olema täidetud ja töökorras kogu eelhääletamise perioodi ja valimispäeva vältel.
- 3) Paigutada hääletamissedelite väljaandmise kohad, hääletamiskabiinid ja hääletamiskast selliselt, et valijatel oleks võimalik hoida kahemeetriseid vahesid.
- 4) Paigutada hääletamissedelite väljaandmise kohad selliselt, et jaoskonnakomisjoni liikme(te) ja valijate vahele jääks võimalikult suur vahe, mis siiski tagaks isiku tuvastamise ning allkirja andmise hääletamissedeli saamise allkirja lehele.
- 5) Asetada ühekordselt kasutatavad maskid võimaluse korral nähtavasse kohta valijate liikumisteedel, sealhulgas sisenemiskohta. Paigutada hääletamisruumi väljapääsu juurde prügikast, kuhu saab visata ühekordsed maskid.
- 6) Mõelda läbi, kuhu paigutada hääletamisruumis vaatelejad, et nad oleksid valijatest ja jaoskonnakomisjoni liikmetest vähemalt kahe meetri kaugusel.
- 7) Võimaluse korral hoida hoones hääletamisruumini viivad uksed, sealhulgas hoone välisuks(ed), avatud, et oleks võimalikult vähe kokkupuudet ukselinkidega.

2.2. Hääletamiskastid ja nende sulgemine

Jaoskonnakomisjon kasutab hääletamise korraldamisel valla- või linnasekretärit saadud plastist hääletamiskaste. Kaste on kolmes suurus: väike, keskmine ja suur. Lisaks saab iga jaoskonnakomisjon kontrollimata ümbrike hääletamiskasti, mida saab hääletamiseks kasutada juhul, kui ei ole võimalik kasutada elektroonilist valijate nimekirja ja hääletamise ajal ei ole võimalik kontrollida valija hääletamisõigust.

Hääletamiskastid

Eri tüüpi valimisjaoskondades on vajadus hääletamiskastide järele erinev. Alljärgnevalt on eraldi kirjeldatud hääletamiskastide kasutamist niinimetatud tavalises valimisjaoskonnas ja valimisjaoskonnas, kus korraldatakse hääletamist ka väljaspool elukohajärgset valimisringkonda.

Jaoskonnakomisjon, kus ei korraldata hääletamist väljaspool elukohajärgset valimisringkonda, kasutab:

- 1) keskmist hääletamiskasti, kuhu valijad lasevad oma hääletamisedelid eelhääletamise ajal ja valimispäeval;
- 2) väikest hääletamiskasti kodus hääletamiseks.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldav jaoskonnakomisjon kasutab lisaks eeltoodule hääletamiskaste ka järgmisteks toiminguteks:

- 1) suurt hääletamiskasti kastina, kuhu väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavad ja alaliselt välisriigis elavad valijad lasevad valimisjaoskonnas oma hääletamisedelitega ümbrikud;

- 2) väikest hääletamiskasti kastina, kuhu oma asukohas (ka kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses) hääletavad valijad lasevad oma hääletamissedelitega ümbrikud.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldab jaoskonnakomisjon tähistab eelhääletamise päeval keskmise hääletamiskasti sildiga „Hääletamissedelid” ja suure hääletamiskasti sildiga „Ümbrikus hääletamissedelid”. Oluline on jälgida, et hääletamissedelid ja ümbrikes hääletamissedelid lastakse õigetes kastidesse. Valesse kasti laskmise korral jääb sedel arvestamata.

Hääletamise ajal peab kasti ava olema luugiga suletud. See avatakse üksnes hääletamissedelite või ümbrikus hääletamissedelite kasti laskmiseks.

Pärast hääletamissedelitega ümbrike korrastamist neljapäeva, 2. märtsi õhtul pakib väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldab jaoskonnakomisjon hääletamissedelitega ümbrikud eraldi valimisringkondade ja alaliselt välisriigis elavate valijate kaupa, paneb ümbrikud ühte hääletamiskasti ning sulgeb kasti ja selle ava turvaploommide või -kleebisega. Hääletamiskast viiakse valla- või linnasekretärile neljapäeva õhtul või kokkuleppel valla- või linnasekretäriga reede hommikul.

2.2.1. Hääletamiskastide ja nende avade sulgemise üldreeglid

Jaoskonnakomisjon suleb kõik hääletamiskastid valla- või linnasekretäriilt saadud turvaploommidega. Samuti suletakse turvaploommiga hääletamiskastide avad, välja arvatud väikese kasti ava, mis suletakse turvakleebisega. Turvaploomil on tähis, millel on lühend RKV ja ploomi number (nt 000001). Turvakleebisel on tekst „VALIMISED” ja kleebise number (nt 0001).

Turvaploommide ja -kleebiste kättesaamisel märgib jaoskonnakomisjoni esimees töövihikusse (vt töövihiku ptk 6) kõikide turvaploommide ja -kleebiste numbrid alates väiksemast. Turvaploommid ja -kleebised tuleb kasutusele võtta numbrite järjekorras. Turvaploomi või -kleebise kasutuselevõtmisel märgib jaoskonnakomisjoni esimees töövihikusse selle kasutusele võtmise kuupäeva ja info, millise kasti või selle ava sulgemisel turvaploomi või -kleebist kasutatakse (suur, keskmine või väike).

Hääletamiskastide ja nende avade sulgemise juures peab viibima vähemalt kolm jaoskonnakomisjoni liiget ning selle toiminguga juures võivad viibida ka vaatlejad. Valimiskomisjoni liikmed ja soovi korral ka vaatlejad märgivad

üles kastide ja nende avade sulgemiseks kasutatud turvaplommide ja -kleebiste numbrid.

Jaoskonnakomisjoni esimees peab tagama turvaplommide ja -kleebiste õige kasutamise ning hoidmise, välistades nende sattumise kõrvaliste isikute kätte.

Kui esimese turvaplommi panemisel ei järgita reegleid täpselt ja plomm jääb kastile mõnes teises asendis (näiteks jääb number kasti poole), siis ei tohi seda plommi avada (plomm jääbki nii). Järgmised turvaplommid tuleb panna reeglite kohaselt.

Turvaplommi avamiseks tuleb selle saba laiema, numbriga osa tagant läbi lõigata.

Üldjuhul saab jaoskonnakomisjon eelhääletamise päevadel ja valimis-päeval kasutatava keskmise hääletamiskasti sulgemiseks 6 turvaplommi ning kasti ava sulgemiseks turvaplomme vastavalt eelhääletamise päevade arvule. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldav jaoskond saab suure kasti ja selle ava sulgemiseks 7 turvaplommi. Kodus hääletamise kasti (väikese kasti) sulgemiseks antakse 2 turvaplommi ja kasti ava sulgemiseks 2 turvakleebist. Jaoskonnakomisjon saab 1 turvaplommi kontrollimata ümbrike kasti kaane sulgemiseks.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldav jaoskonnakomisjon saab väikese kasti sulgemiseks 2 turvaplommi ja kasti ava sulgemiseks 3 turvakleebist.

Jaoskonnakomisjon saab turvaplomme ja -kleebiseid juurde järgmiste toimingute jaoks:

- 1) Neljapäeval, 2. märtsil tuleb ümbrikud pärast nende korrastamist panna ühte hääletamiskasti ning kast ja selle ava sulgeda vastavalt turvaplommide või -kleebisega.
- 2) Jaoskonnakomisjon peab otsustama, millist hääletamiskasti kasutatakse valimispäeva õhtul pärast hääletamistulemuste kindlaks-tegemist hääletamissedelite valla- või linnasekretärile viimisel. See kast ja kasti ava tuleb sulgeda vastavalt turvaplommide või -kleebisega.

2.2.2. Väikese hääletamiskasti sulgemise juhised

Väikest hääletamiskasti kasutatakse eelhääletamise ajal, 27. veebruarist 2. märtsini, valija asukohas ja asutuses hääletamisel ning 3. ja 4. märtsil ja valimispäeval kodus hääletamisel. Jaoskonnakomisjon suleb enne valija asukohas, asutuses või kodus hääletamise algust hääletamiskasti kahe turvaploommiga. Igal õhtul pärast hääletamise lõppemist suletakse kasti ava turvakleebisega.

Kasti kleebisega suletud ava

Turvakleebis tuleb panna kasti ava keskele, puhtale ja kuivale pinnale.

Avatud turvakleebis

Valija asukohas ning kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandetasutuses (asutuses) hääletamine lõpeb 2. märtsil (hiljemalt kell 20.00). Väike hääletamiskast avatakse sama päeva õhtul.

Väikest hääletamiskasti kasutatakse ka 3. ja 4. märtsil ning valimispäeval kodus hääletamise korraldamiseks. Kodus hääletamise korraldamiseks tuleb hääletamiskast enne kodus hääletamise algust kahe turvaploommiga sulgeda.

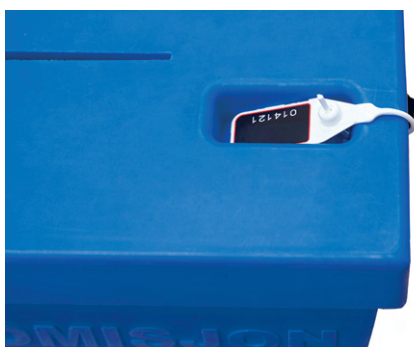

Turvaplommi panemine

Kaas tuleb kastile asetada nii, et kaanes ja kasti küljel asuvad augud jääksid kohakuti.

Turvaplommi lukustusosa, niinimetatud saba, tuleb panna läbi kasti küljel asuva augu nii, et number jääb alguses allapoole.

Turvaplommi saba ots tuleb panna plommi tagaküljel asuvasse väikesesse auku ja tõmmata teiselt poolt august läbi lõpuni, nii et plomm oleks maksimaalselt suletud.

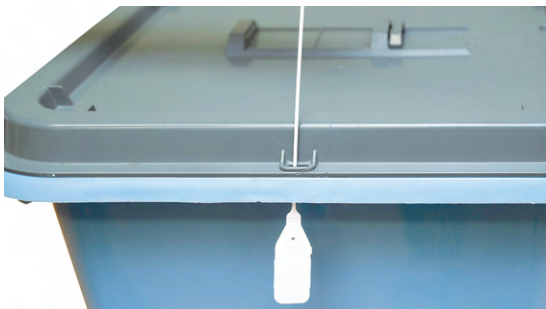
Suletud turvaplohm

Turvaplommi laiem, numbriga osa jääb süvendisse nii, et registreerimisnumber on nähtav.

Plommi saba võib ühe sentimeetri kauguselt ära lõigata.

2.2.3. Keskmise hääletamiskasti sulgemise juhised

Keskmine hääletamiskast tuleb turvaplommidega sulgeda enne eelhääletamise algust. Keskmine hääletamiskast suletakse kuue turvaplommiga. Turvaplommiga tuleb sulgeda kõik kuus kasti külgedel olevat ava.

Turvaplommi panemine läbi kasti ava

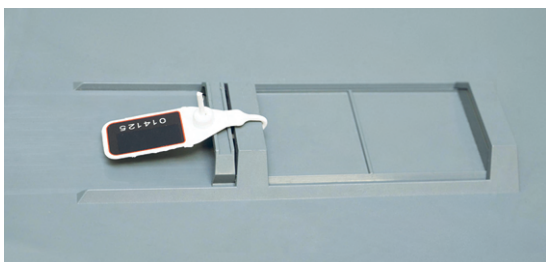
Turvaplommi lukustusosa, niinimetatud saba, tuleb panna läbi kasti ava altpoolt, nii et number jääb alguses kasti külje poole.

Turvaplommi saba ots tuleb panna plommi tagaküljel asuvasse väikesesse auku ja tõmmata teiselt poolt august läbi lõpuni, nii et plomm oleks maksimaalselt suletud.

Suletud turvaplomm

Iga eelhääletamise päeva õhtul (pärast kella 20.00) suletakse turvaplommiga ka kasti ava.

Kasti ava sulgemine

Turvaplommidega suletud keskmine hääletamiskast

Turvaplommi saba võib ühe sentimeetri kauguselt ära lõigata.

Keskmine kast avatakse valimispäeval pärast kella 20.00. Enne kasti avamist tuleb kontrollida turvaplommide seisukorda.

2.2.4. Suure hääletamiskasti sulgemise juhised

Suur hääletamiskast tuleb turvaplommidega sulgeda enne eelhääletamise algust. Suur hääletamiskast suletakse nelja turvaplommiga. Turvaplommiga tuleb sulgeda kõik neli kasti külgedel olevat ava. Turvaplommide sulgemine on sarnane eelmises peatükis kirjeldatule.

Suure hääletamiskasti turvaplommiga suletud ava

Iga eelhääletamise päeva õhtul pärast hääletamise lõppu suleb jaoskonnakomisjon hääletamiskasti ava ühe turvaplommiga.

Turvaplommidega suletud suur hääletamiskast

Suur hääletamiskast, milles on väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud ja alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamissedelitega ümbrikud, avatakse neljapäeva, 2. märtsi õhtul.

2.2.5. Kontrollimata ümbrike hääletamiskast

Kontrollimata ümbrike hääletamiskasti kasutatakse juhul, kui elektroonilist valijate nimekirja ei ole ajutiselt võimalik kasutada. Sellisel juhul ei saa kontrollida, kas valijal on hääletamisõigus ja kas ta ei ole juba hääletanud. Samuti ei saa valijale teha hääletamismärget, mis tagaks, et valija ei saa mitu korda hääletada. Sellises olukorras kasutab valija hääletamiseks ümbrikke.

Kontrollimata ümbrike hääletamiskast tuleb ette valmistada enne eelhääletamise algust. Hääletamiskast antakse jaoskonnakomisjonile pinnalaotusena ja see tuleb kokku voltida vastavalt pinnalaotusel märgitud murdejoontele ja e-koolituskeskkonnas veebilehel <http://koolitus.valimised.ee> toodud õpetusele.

Kontrollimata ümbrike hääletamiskast

Kui internetiühendus kaob ja elektroonilist valijate nimekirja ei ole võimalik kasutada, pannakse hääletamissedelid ümbrikesse, mis lastakse kontrollimata ümbrike hääletamiskasti. Enne hääletamise algust suletakse kasti kaas turvaplohmiga. Juhul kui hääletamissedeleid ei saa samal päeval kontrollida ja ümbrikud jäävad kasti ka ööseks, tuleb kasti avasulgeda turvakleebisega ja kasti suurema turvalisuse tagamiseks võib panna kasti külgedele ja kaanele turvakleebised.

Turvaplommi saba ots tuleb paari sentimeetri osas ära painutada nii, et läbi kasti kaanes oleva augu pandud plommi otsa saab keerata kasti küljes olevasse auku.

2.3. Valimiste infosüsteem

Valimiste infosüsteem (VIS) on elektrooniline keskkond valimistega seotud tegevusteks. Alates 2021. aastast on kasutusel VIS-i uuenenud versioon ja pärast 2021. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimisi on lisandunud uusi funktsioone. VIS-is on elektrooniline valijate nimekiri, sinna tehakse märked hääletamise kohta ning seal digiallkirjastatakse hääletamissedelite arvestuslehed ja hääletamistulemuste protokollid.

VIS-i kasutamine jaguneb kolmeks etapiks:

- 1) ettevalmistav periood;
- 2) eelhääletamise periood;
- 3) valimispäev.

Igal etapil on omad ülesanded ning vastavalt nendele muutuvad ka VIS-i kasutajate kohustused ja õigused. Kasutajatele toob etappide vaheldumine kaasa muudatusi: lisanduvad uued funktsioonid ja kaovad need, mida pole enam tarvis või millega seotud toimingud peavad selleks hetkeks olema juba tehtud. VIS-is toimuvate tegevuste logid säilitatakse.

Valimisi korraldavate isikute juurdepääs süsteemile saab võimalikuks sellest hetkest, kui riigi valimisteenistuse kasutajatugi või valla- või linnasekretär nad VIS-is registreerib.

VIS-i kasutamisel peavad hüpikaknad olema lubatud. Vajaduse korral tuleb küsida abi kohaliku omavalitsuse IT-spetsialistilt.

2.3.1. Sisenemine VIS-i

Sisenemine VIS-i keskkonda toimub veebiaadressil <https://vis.valimised.ee/>. VIS peab kasutaja isiku tuvastama. Turvaliseks isikutuvastuseks tuleb kasutada ID-kaarti või mobiil-ID-d.

Isikutuvastus ID-kaardiga on võimalik, kui arvuti on varustatud ID-kaardi lugejaga, arvutisse on installitud vajalik tarkvara, kasutajal on kehtivate sertifikaatidega ID-kaart ja ta teab oma PIN1-koodi. Täpsemad juhised on kirjas veebilehel <http://www.id.ee>, infotelefon on 666 8888.

Asetage oma ID-kaart kaardilugejasse ja valige sisenemisaknas „ID-kaart”, seejärel vajutage nuppu „Jätka”.

Turvaline autentimine asutuste e-teenustes
ENGLISH
РУССКИЙ

RIIGI AUTENTIMISTEENUS

ID-kaart
Mobiil-ID

ID-kaart

Teenusesse **Valimiste infosüsteem v3** sisselogimiseks vajate kaardilugejat ja kehtivat ID-kaarti. Sisestage ID-kaart kaardilugejasse ja vajutage "Jätka".

Jätka

[Tagasi teenusepakkuja juurde](#)
[Abi id.ee lehel](#)

Sisenemine ID-kaardiga

Ekraanil avaneb aknas sertifikaadi valik. Kui näete avanevas aknas oma nime, vajutage „OK”; vastasel korral on tegemist kaardilugeja või mõne muu probleemiga. Probleemide lahendamise juhised on kirjas veebilehel <http://www.id.ee>, infotelefon on 666 8888.

Järgmisena avanevas aknas sisestage oma PIN1-kood. Seejärel oletegi VIS-i sisse logitud.

Isikutuvastus mobiil-ID abil on võimalik, kui isikul on kehtiv mobiil-ID leping ja mobiiltelefonis spetsiaalne SIM-kaart, mis seda teenust toetab. Täpsem info on kirjas veebilehel <https://www.id.ee/mobiil-id/>.

Mobiil-ID-ga sisenemiseks valige sisenemisaknas „Mobiil-ID”. Avanevas aknas sisestage oma isikukood ja telefoninumber, seejärel vajutage nuppu „Jätkan”.

Kui Teil puudub mobiil-ID leping, olete eksinud oma isikukoodi sisestamisel, Teil puudub õigus VIS-i kasutada või on tegemist juhusliku veaga, siis kuvatakse veateade.

Kui kõik on korras, järgneb autentimisprotseduur tavalisel viisil. Teie mobiiltelefonile saadetakse kontrollsõnumiga turvakood, mida näidatakse ka arvuti ekraanil.

Kui mobiiltelefonile saadetud kontrollsõnumis on turvakood õige, tuleb Teil mobiiltelefonis sisestada oma mobiil-ID PIN1-kood. Mõne hetke pärast logitakse Teid süsteemi sisse.

Kui mobiiltelefonile saadetud turvakood ei ole õige, tuleb sisenemine kindlasti katkestada ja sellest sündmusest kindlasti teavitada ID-kaardi

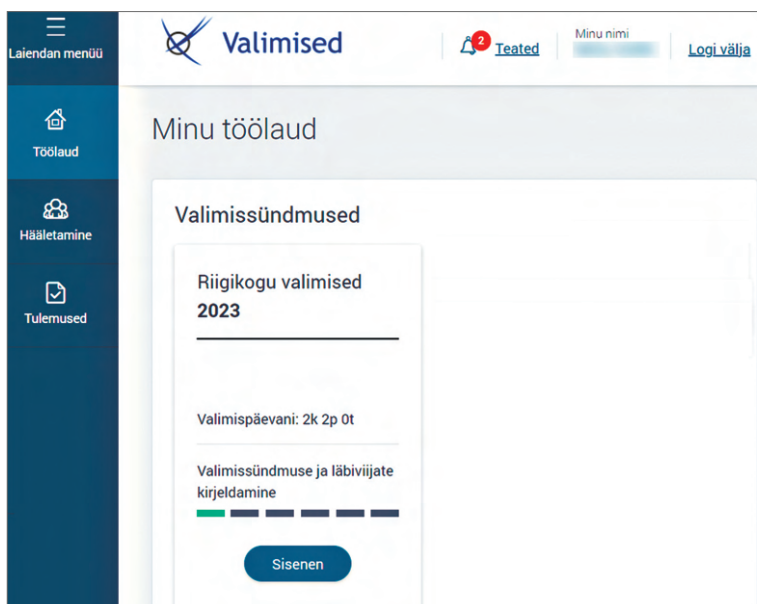
abikeskust telefonil 666 8888. ID-kaardi abikeskusest saab küsida ka nõu, kui ID-kaardi või mobiil-ID kasutamisel tekib probleeme.

Pärast töö lõpetamist tuleb alati VIS-ist välja logida.

2.3.2. Jaoskonnakomisjoni liikme töölaud VIS-is

VIS-i kasutamisel kehtib reegel, et iga kasutaja saab tegeleda ühtede valimistega korraga ja saab olla ainult ühes kindlas rollis. Valimistest ja rollist lähtuvalt on määratud kasutamisevõimalused ning juurdepääs erinevatele andmetele.

Uuenenud VIS-is tuleb sisselogitud kasutajal valida töölaual valimissündmus „Riigikogu valimised 2023” ja vajutada nuppu „Sisenen”. Valimissündmuse juures on märgitud, kui palju aega on jäänud valimispäevani ja milline etapp on parajasti käes.

Valimissündmus VIS-is

Vasakul menüüribal on valikud „Töölaud”, „Hääletamine” ja „Tulemused”. Sõltuvalt valimiste etapist ja kasutaja rollist pole kõik menüüpunktid aktiivsed.

Riigikogu valimised 2023

Valimispäev: 5. märts 2023

Valimissündmus ja läbiviijad

Hääletamine

Valimistulemused

Valimissündmus ja läbiviijad

Täitmisel

Mandaate kokku: 101 Sisestatud: 8

Ringkond nr 10

Mandaatide arv: 8

Tartu linn Ringkond nr 10

Jaoskond nr 1

Tartus asuva jaoskonnakomisjoni liikmeks märgitud kasutaja töölaud

Jaoskonnakomisjoni liikmel on võimalik menüüpunkti „Valimissündmus ja läbiviijad” juures näha selle jaoskonna andmeid, mille liikmeks ta on määratud. Jaoskonna kontaktandmeid on võimalik muuta jaoskonnakomisjoni esimehel, muid andmeid valla- ja linnasekretäril, valla ja linna valimiskomisjoni liikmel või komisjoni abistaval isikul. Kui kasutaja on määratud mitmesse rolli (näiteks jaoskonnakomisjoni liige ühes ja asendusliige teises jaoskonnas), on talle nähtavad mõlema jaoskonna andmed.

2.3.3. Teadete lugemine VIS-is

Valimiste korraldajatele saadetud teated kuvatakse ülemisel ribal kirja „Teated” juures, kus uute teadete korral on punane nupp teadete arvuga. Sellele vajutades kuvatakse kasutajale valimiste korraldajate saadetud teated. Kui teatele on vajutatud, märgib süsteem selle loetuks ja seda ei kuvata enam ülaservas punasel nupul. Enda jaoks olulise teate saab märgistada, tähistades selle kollase tähemärgiga teate juures; selliselt märgistatud teated on kiiresti leitavad kastis „Mulle olulised”.

32

Valimised

Teated

Riigikogu valimised 1

Riigikogu valimised

Märgi kõik loetuks ☆ Mulle olulised 1

Teavitatus	Kategooria	Saadetud
★ Kasutajale MARI MAASIKAS on määratud uus roll Jaoskonnakomisjoni esimees, kehtivusega alates 01.02.2023.	Kasutajaõiguse muudatus	01.02.23 12:50

Teated

2.4. Elektrooniline valijate nimekiri

Valijate arvestus on vajalik selleks, et hääletamisel osaleksid ainult hääletamisõiguslikud isikud ja oleks tagatud, et kõik valijad hääletavad üks kord. Valijate nimekirja kantakse Eesti kodanikud, kes on saanud valimispäevaks 18-aastaseks ja kelle püsiv elukoht on kantud Eesti rahvastikuregistrisse. Valijate nimekirja on kantud ka alaliselt välisriigis elavad Eesti kodanikud, kellele on määratud valimisringkond ja kelle elukoht välisriigis on teada. Valijate nimekirja ei kanta isikuid, kes on kohtu poolt kuriteos süüdi mõistetud ja kannavad vanglakaristust või kes on valimisõiguse osas tunnistatud teovõimetuks.

Eestis peetakse valijate arvestust rahvastikuregistris. Alates 2021. aastast on valijate ja hääletanute arvestus elektrooniline. Valijate nimekirja koostamise korraldab rahvastikuregistri andmete alusel Siseministeerium ja nimekiri edastatakse riigi valimisteenistusele vähemalt 25 päeva enne valimispäeva. Elektroonilist valijate nimekirja peetakse VIS-i abil. Valijate nimekirja paberkoopiaid rahvastikuregister enam ei väljasta. VIS-i tehnilise lahenduse arenduse ja halduse eest vastutab riigi valimisteenistus.

Valijate nimekiri sisaldab valija kohta järgmisi andmeid:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood;
- 3) elu- või viibimiskoha aadress;
- 4) valimisringkonna number aadressiandmete alusel 30. päeval enne valimispäeva;
- 5) märke hääletamisedeli väljastamise kohta (edaspidi hääletamis-märke) ning andmed hääletamise aja ja koha kohta.

Valijate nimekiri ei ole avalik, kuid iga valija võib kontrollida enda kohta valijate nimekirja kantud andmete õigsust. Valijate nimekiri ei ole avalik, sest see sisaldab isikuandmeid.

Elu- ja viibimiskoha aadressiandmed on valijate nimekirjas seisuga 30 päeva enne valimispäeva ning neid andmeid enam hiljem muuta ei saa. Kui 30 päeva enne valimispäeva ei ole rahvastikuregistris valija elukoha aadressi, kantakse valijate nimekirja valija viibimiskoha aadress. Kui andmed on valla või linna (linnaosa) täpsusega, siis jäävad need andmed valijate nimekirjas sama üldistusastmega.

2.4.1. Valijate nimekirjas paranduste ja muudatuste tegemine

Kui valija leiab, et tema kohta valijate nimekirja kantud andmetes on viga, esitab ta vea parandamise avalduse jaoskonnakomisjoni liikmele, kes edastab selle viivitamata valla- või linnasekretärile. Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos rahvastikuregistri vastutava töötlejaga läbi ja vastab avaldajale.

Jaoskonnakomisjoni liikmete ülesanne on vaid vea parandamise avaldusest teavitamine. Järgmised sammud vea parandamiseks tehakse juba valla- või linnasekretäri juhtimisel. Vea parandamise korral edastab rahvastikuregistri vastutav töötleja paranduse riigi valimisteenistusele. Vigade parandamisel on oluline ajafaktor, mistõttu kõik seotud osalised peavad kiiresti tegutsema.

Kui jaoskonnas selgub, et valijat ei ole valijate nimekirjas või on valijate nimekirja sattunud isik, kellel ei ole õigust hääletamisest osa võtta, pöördub jaoskonnakomisjoni liige valla- või linnasekretäri poole. Valija, kes on hääletamisõiguslik, kuid kelle elukohaandmeid rahvastikuregistris ei ole, kantakse eelhääletamise algusest (s.o 27. veebruarist, kui algab

elektrooniline hääletamine ja eelhääletamine) kuni valimispäevani (kaasa arvatud) rahvastikuregistrisse ja valijate nimekirja kiirendatud korras. Pärast paranduse tegemist rahvastikuregistris jõuab muudatus VIS-i valijate nimekirja üldjuhul 15–20 minuti jooksul.

Jaoskonnakomisjoni liikmete ülesanne on vaid muudatuse tegemise taotlusest teavitamine. Valijate nimekirjas muudatuse tegemiseks esitab isik rahvastikuregistrisse kandmiseks või valijate arvestuse aluseks olevate registriandmete muutmiseks avalduse valla- või linnasekretärile. Muutmisavalduse saab esitada nii kirjalikult kui ka telefoni teel. Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos rahvastikuregistri vastutava töötlejaga läbi ja vastab isikule viivitamata.

Kui rahvastikuregistris valijate arvestuse aluseks olevaid registriandmeid muudetakse selliselt, et see toob kaasa muudatuse valijate nimekirjas, jõustub muudatus valijate nimekirjas 15–20 minuti jooksul. Kui isik on pärast valimispäevale eelnevat 30. päeva (s.o pärast 3. veebruari 2023) vahetanud elukohta, on ta valijate nimekirja kantud oma eelmise elukoha aadressi järgi ja nimekirjas muudatust ei tehta.

Küsimustega valijate nimekirja kohta saab pöörduda rahvastikuregistri poole infotelefonil 612 4444.

3. Hääletamise korraldamine

3.1. Isikut tõendavad dokumendid

Hääletamise korraldamise esimene etapp on valija isiku tuvastamine ja tema hääletamisõiguse kontrollimine. Kui valija on hääletamisõiguslik, siis saab ta hääletamisedeli. Hääletamisedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjoni liikmele kehtiva isikut tõendava dokumendi.

Isikut tõendav dokument on riigiasutuse välja antud dokument, kuhu on kantud kasutaja nimi ja sünniaeg või isikukood ning foto või näokujutis ja allkiri või allkirjakujutis. Isikut tõendavad dokumendid on näiteks:

- 1) Eesti kodaniku isikutunnistus ehk ID-kaart;
- 2) Eesti kodaniku pass;
- 3) diplomaatiline pass;
- 4) meremehe teenistusraamat.

Valija võib oma isikut tõendada ka muu kehtiva isikut tõendava dokumendiga (nt juhiluba), kui dokument on kehtestatud seadusega või selle alusel antud õigusaktiga, sellele on kantud kasutaja nimi ja sünniaeg või isikukood ning foto või näokujutis ja allkiri või allkirjakujutis. Isikut tõendava dokumendi kontrollimisel tuleb jälgida, et dokument oleks kehtiv ning kuuluks isikule, kes sellega oma hääletamisõigust tõendada soovib ehk tuleb tuvastada visuaalselt, et isik on see, kes ta väidab end olevat.

Hääletamisel tuleb välja selgitada valija isikukood, sest elektroonilise valijate nimekirja kasutamisel VIS-is tehakse valija isik kindlaks isikukoodi alusel.

3.2. Hääletamine elukohajärgse valimisringkonna jaoskonnas

Hääletamistoimingud hääletamisruumis:

- 1) Hääletamisedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjoni liikmele kehtiva isikut tõendava dokumendi.
- 2) Jaoskonnakomisjoni liige sisestab valija isikukoodi elektroonilise valijate nimekirja otsingusse. Valijate nimekiri on VIS-is.
- 3) Elektroonilises valijate nimekirjas on andmed hääletamisõiguse kohta ja selle kohta, kas valija on varem juba mõnes teises jaoskonnas hääletanud.
- 4) Jaoskonnakomisjoni liige veendub, et valija on hääletamisõiguslik.
- 5) Jaoskonnakomisjoni liige teeb elektroonilisse valijate nimekirja märke hääletamisedeli väljastamise kohta.
- 6) Elektroonilises valijate nimekirjas on valijal järjekorranumber (kood), mis kantakse hääletamisedeli saamise allkirja lehele. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi.
- 7) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale kokkumurtud hääletamisedeli.
- 8) Valija annab hääletamisedeli saamise kohta allkirja hääletamisedeli saamise allkirja lehele tema järjekorranumbri (koodi) järel asuvasse lahtrisse. Jaoskonnakomisjoni liige kinnitab VIS-is, et valija on andnud allkirja ja sellega on valijale tehtud hääletamismärke.
- 9) Valija täidab hääletamisedeli hääletamiskabiinis teiste isikute juuresolekuta, kirjutades hääletamisedeli selleks ettenähtud kohta selle oma elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab.
- 10) Pärast hääletamisedeli täitmist murrab valija sedeli kokku ja annab selle jaoskonnakomisjoni liikmele, kes paneb sedeli välisküljele jaoskonnakomisjoni pitsati jäljendi.
- 11) Valija laseb hääletamisedeli hääletamiskasti ise.

Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamisedelit ise täitma, võib seda tema palvel ja juuresolekul teha teine valija või jaoskonnakomisjoni liige. Samuti võib teine valija lasta hääletamisedeli hääletamiskasti, kui valija füüsiline puue takistab tal endal seda teha.

Valijal on õigus hääletamisest loobuda. Kui valija loobub hääletamisest, tagastab ta hääletamisedeli jaoskonnakomisjoni liikmele. Jaoskonnakomisjoni liige eemaldab seejärel elektroonilisest valijate nimekirjast märke valijale hääletamisedeli väljastamise kohta. Kui valija loobub hääletamisest,

tuleb VIS-is valija profiilil valida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja „Loobus hääletamisest”. Allkirjalehele tuleb valija allkirja juurde kirjutada „Loobus hääletamisest”. Jaoskonnakomisjon teeb tagastatud sedelile märke „Tagastatud”.

Kui valija rikub hääletamissedeli, on tal õigus saada jaoskonnakomisjonilt uus sedel. Sel juhul tuleb VIS-is valija profiilil valida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja „Rikutud hääletamissedel tagastatud”. Seejärel tuleb valijale anda uus sedel ja VIS-is märkida „Annan valijale uue hääletamissedeli”. Uut allkirja allkirjalehele ei pea valija sel juhul andma. Jaoskonnakomisjon teeb rikutud sedelile märke „Rikutud”.

Koroonahaiguse kõrge leviku puhul peab olema valmis hääletamise korraldamisel jälgima ja juhendama, et valijad kannaksid hääletamisruumis kaitsemaske. Valija isiku tuvastamiseks tuleb mask eemaldada. Võimaluse korral ei võta jaoskonnakomisjoni liige valija isikut tõendavat dokumenti hääletamisel enda kätte, vaid kontrollib seda nii, et dokument asetatakse lauale või jääb valija kätte. Valijaid tuleb jälgida ja juhendada käsi desinfitseerima, eriti enne hääletamissedeli saamise allkirja lehe ja hääletamissedeli täitmist.

3.3. Hääletamismärke tegemine

3.3.1. Valija otsing VIS-is

Hääletamisel tuleb välja selgitada valija isikukood, sest elektroonilise valijate nimekirja kasutamisel VIS-is tehakse valija isik kindlaks isikukoodi alusel. Isikukoodi alusel kontrollitakse VIS-is valija hääletamisõigust.

Kui valija soovib tutvuda oma andmetega valijate nimekirjas, võib selle valija infot (valija profiili) talle ekraanilt näidata. Valija võib tutvuda ainult oma andmetega!

3.3.2. Isikukoodi käsitsi sisestamine

Valides vasakult menüüribalt „Hääletamine” ja avanevas vaates „Valijate otsing”, ilmub väli, millele tuleb valija isikut tõendava dokumendi põhjal sisestada valija isikukood ning vajutada nuppu „Otsi”.

Valijate otsing

Hääletamise avalehele

Isikukood Kohustuslik

Sisesta

Loe ID-kaardilt

Asukohas valijate nimekiri

Otsi

Viimased sinu otsitud isikud

Isikukood	Nimi
48707177142	Vika Vaariküügas

Riigikogu valimised

Valija otsimise aeg: 01.03.2023 15:14:15

Hääletamismärge olemas: Jah

Aikkirjastamise kood: 7

Valija otsing isikukoodi järgi

3.3.3. Isikukoodi lugemine ID-kaardilt

Isikukoodi saab ID-kaardilt lugeda, kasutades triipkoodilugejat. Triipkoodilugejat kasutades peab kursor olema valija isikukoodi otsimise lahtris. Triipkoodilugeja kasutamise kohta on täpsem informatsioon arvutite ja printerite kasutusjuhendis. Valija isikukoodi saab ID-kaardilt ka automaatselt lugeda, selleks sisestab jaoskonnakomisjoni liige valija dokumendi ID-kaardi lugejasse. Hääletamise korraldaja valib vasakult menüüribalt „Hääletamine”, siis „Valijate otsing” ja „Loe ID-kaardilt”. Seejärel kuvatakse sertifikaadi valiku kinnitamise aken. Kinnitamise korral käivitub otsing valijate nimekirjas.

Kui ID-kaarti pole lugejasse sisestatud või sisestatud kaardil puudub sertifikaat, kuvatakse veateade: „Viga ID-kaardi lugemisel – kaarti ei ole lugejas või kaardil puudub sertifikaat”.

3.3.4. Valija profiil VIS-is

Pärast isikukoodi sisestamist kuvab süsteem valija nime ja isikukoodi ning nende all rohelise märgi „Hääletamisõigus olemas”, kui valijal on hääletamisõigus. Samuti kuvatakse valija valimisringkond ja aadress rahvastikuregistris. Kui valijale pole varem antud ühtegi hääletamissedelit, on märke „Hääletamissedeleid antud” järel 0.

The screenshot displays a web interface for a voter's profile. On the left is a dark blue sidebar with three icons and labels: a house icon for 'Töölaud', a group of people icon for 'Hääletamine', and a document icon for 'Tulemused'. The main content area has a light blue header with the name 'Naomi Nefrostoomia' and ID '48502146539'. Below this, a section titled 'Riigikogu valimised' contains a green button labeled 'Hääletamisõigus olemas'. A table-like layout shows election details: 'Valimisringkond' (Valimisringkond nr 10 – Tartu linn), 'Aadress' (Tartu maakond, Tartu linn, Ilmatsalu alevik, Mäesaare tn 9), and 'Hääletamissedeleid antud' (0). A blue button 'Annan valijale hääletamissedeli' is positioned below the table. At the bottom, there are links for 'Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus' and 'Ajalugu'.

Valimisringkond	Valimisringkond nr 10 – Tartu linn
Aadress	Tartu maakond, Tartu linn, Ilmatsalu alevik, Mäesaare tn 9
Hääletamissedeleid antud	0

Hääletamisõigusega valija profiil VIS-is

Kui otsitud isikukoodiga valijal hääletamisõigus puudub, on tema profiilil kuvatud punane märk „Hääletamisõigus puudub” ja hääletamisõiguse puudumise põhjus.

Kui otsitud isikukoodiga isik ei ole valimispäeva seisuga 18-aastane, ilmub otsingu järel teade „Ei ole valimisealine (on alla 18-aastane)” ning punane märk „Hääletamisõigus puudub”.

Kui isikul puudub hääletamisõigus mõnel muul põhjusel, ilmub samuti vastavasisuline teade ja punane märk „Hääletamisõigus puudub”. Vajaduse korral tuleb ühendust võtta valla või linna registripidajaga.

Jaoskonnakomisjoni liikmel on võimalik ennast valijate nimekirjast otsida, kuid endale hääletamismärget teha ei saa.

3.3.5. Alaliselt välisriigis elava valija profiil

Alaliselt välisriigis elav valija saab Eestis hääletada valimisnädala esmaspäevast kuni neljapäevani (k.a) kõikides sel ajal avatud valimisjaoskondades. Alaliselt välisriigis elavale valijale tuleb VIS-ist välja printida ümbrik, millel on täitmata Eesti elukoha aadressi väli ning märgiga „X” täidetud märkeruut „Alaliselt välisriigis elav valija” ümbriku ülaservas. Juhul, kui ümbrikku ei ole võimalik VIS-ist printida, tuleb vastavalt ära täita trükitud ümbrik: kirjutada sellele valija isikukood, nimi, valimisringkonna number ja märgistada märkeruut „Alaliselt välisriigis elav valija”.

Alaliselt välisriigis elava valija profiil sarnaneb Eestis elava valija profiiliga, kuid aadressiks rahvastikuregistris võib olla märgitud mõne välisriigi nimi ja aadress. Välisriigi aadress ei ilmu VIS-ist ümbrikku välja printides aadressiväljale, see väli jääb tühjaks.

3.3.6. Hääletamismärke tegemine

Hääletamismärke on märke, mille jaoskonnakomisjoni liige teeb VIS-is valija profiilile, kui süsteem on tuvastanud valija hääletamisõiguse olemasolu, hääletamissedel on väljastatud ja sedeli saamise kohta on valija andnud allkirja hääletamissedeli saamise allkirja lehele. Hääletamissedeli saamise allkirja leht on osa valijate nimekirjast.

Kui hääletamisõigusega valija soovib hääletada, tuleb pärast valija otsingut leitud valija profiilil vajutada nuppu „Annan valijale hääletamissedeli”. VIS-is kuvatakse seejärel valija järjekorranumber (kood), mis tuleb kirjutada hääletamissedeli saamise allkirja lehele. Seejärel tuleb paluda valijal anda järjekorranumbri juurde allkiri. Kui allkiri on antud, tuleb VIS-is vajutada nuppu „Allkirjastatud”. Hääletamismärke on seega tehtud, valija profiilile on ilmunud roheline märg „Hääletanud”.

Töölaud

Hääletamine

Tulemused

Naomi Nefrostoomia, 48502146539

Riigikogu valimised

Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond	Valimisringkond nr 10 – Tartu linn
Aadress	Tartu maakond, Tartu linn, Ilmatsalu alevik, Mäesaare tn 9
Hääletamissedeleid antud	0

Annan valijale hääletamissedeli

+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus
 Ajalugu

Hääletamissedeli andmine

Naomi Nefrostoomia, 48502146539

Riigikogu valimised

Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond	Valimisringkond nr 10 – Tartu linn
Aadress rahvastikuregistris	Tartu maakond, Tartu linn, Ilmatsalu alevik, Mäesaare tn 9
Hääletamissedeleid antud	0

Annan valijale hääletamissedeli

Kirjuta paberile kood ja palu valijal kirjutada allkiri

2

Katkestan

Allkirjastatud

+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus
 Ajalugu

Valija järjekorranumber (kood), mis märgitakse hääletamissedeli saamise allkirja lehele

Naomi Nefrostoomia, 48502146539

Riigikogu valimised

Hääletanud

Valimisringkond

Valimisringkond nr 10 – Tartu linn

Address

Tartu maakond, Tartu linn, Ilmatsalu alevik, Mäesaare tn 9

rahvastikuregistris

Valimisjaoskond

Tartu linn jsk. nr 1

Hääletamise aeg

03.03.2023 14:42 (GMT+3)

Hääletamissedeleid antud

1

Allkirjastamise kood

2

 Märgi hääletamissedel tagastatuks

 Ajalugu

Hääletanud valija profiil

Kui valija on hääletanud, siis ilmub profiilile roheline märg „Hääletanud” ning allpool on kirjas ka selle valija allkirjastamise kood (järjekorranumber), valimisjaoskond ning hääletamise aeg.

Kui jaoskonnas soovib hääletada teise ringkonna valija valimisnädala esmaspäevast neljapäevani, on valija profiilil nupp „Annan valijale ümbriku ja hääletamissedeli”. Kui teise ringkonna valija soovib jaoskonnas hääletada valimisnädala reedel või laupäeval või valimispäeval, saab valija hääletamisõigust VIS-ist kontrollida, kuid hääletamissedelit talle väljastada ei saa – see nupp VIS-is puudub. Valijale tuleb selgitada, et sel ajal saab ta jaoskonnas hääletada ainult oma elukohajärgses valimisringkonnas. Ringkond on kirjas VIS-is valija profiilil. Reedel ja laupäeval saab valija hääletada ka elektrooniliselt.

Valija otsingu välja all oleva pealkirja „Viimased sinu otsitud isikud” all kuvatakse kümme viimast otsitud isikut ning roheline märk, kui hääletusmärg on tehtud. Kollast märki kuvatakse, kui valijat on nimekirjast otsitud ja vajutatud „Annan valijale hääletamissedeli”, kuid pole vajutatud nuppu „Allkirjastatud” ehk hääletusmärg on pole tehtud, või juhul, kui valija on saanud hääletamissedeli, kuid loobunud hääletamisest. Juhul, kui kollase märgiga valija on allkirja tegelikult andnud ning vastav nupp on jäänud eksituse tõttu vajutamata, tuleb sellele pärast allkirja kontrolli vajutada, et hääletamismärg oleks tehtud.

Viimased sinu otsitud isikud

Isikukood	Nimi
38706189507	Timon Tumetilder
<div><div>Riigikogu valimised</div><div><div>Valija otsimise aeg:</div><div>03.03.2023 14:04:23</div></div><div><div>Hääletamismärge olemas:</div><div>Jah</div></div><div><div>Allkirjastamise kood:</div><div>5</div></div></div>	
36101010161	Oskar Ojasilm
<div><div>Riigikogu valimised</div><div><div>Valija otsimise aeg:</div><div>03.03.2023 13:53:07</div></div><div><div>Hääletamismärge olemas:</div><div>Ei</div></div><div><div>Allkirjastamise kood:</div><div>2</div></div></div>	

Otsitud isikud, kellest ühele on hääletamismärge tehtud, teisele mitte

Valla- või linnasekretär (VIS-is „KOV sekretär”), valla või linna hääletelugemiskomisjoni liige („KOV komisjoni liige”), komisjoni abistav isik („KOVVK abistav isik”) ning jaoskonnakomisjoni esimees saavad täiendavalt ka kontrollida valijate otsinguid, vajutades valija otsingu juures lingile „Hääletamissedelite väljastamise jälgimine”. Sealt avaneb vaade, kus saab jaoskonna, kuupäeva ning hääletamise korraldaja nime järgi näha otsitud valijaid ning kas nende profiilile on tehtud hääletamismärge, samuti allkirjastamise koode. Info valija e-hääletamise kohta kantakse VIS-i jooksvalt valimisnädala jooksul. E-hääletamise fakt on nähtav valija profiilil lingi „Ajalugu” all.

Valija otsingute ajalugu
Hääletamise avalehele

Valimissündmus*
RK_2023

Jaoskond
Tartu linn, valimisringkond nr 10, jaoskond nr 1

Valija otsimise kuupäev
pp.kk.aa
pp.kk.aa

Hääletamise korraldaja nimi
MARI MAASIKAS

☐ Kuva ainult hoiatusmärketa valijad ⓘ

Tühjenda
Otsi

Isikukood	Ees- ja perekonnanimi	Otsitud valija isikukood	Valija otsimise aeg	Hääletamismärke olemas	Alkoiijastamise kood
48707040343	MARI MAASIKAS	48502146539	03.03.2023 14:30:42	Jah	2
48707040343	MARI MAASIKAS	38706189507	03.03.2023 14:04:23	Ei	

Hääletamissedelite väljastamise jälgimise vaade

3.3.7. Hääletamismärke eemaldamine

Kui valija, kellele on juba antud hääletamissedel, otsustab hääletamisest loobuda ning toob sedeli tagasi, tuleb valija profiil uuesti avada. Selleks tuleb sisestada valija isikukood või vaadata otsingu vaates pealkirja „Viimased sinu otsitud isikud” alla, kus kuvatakse viimase kümne otsitud valija isikukood ja nimi. Vastavale isikukoodile vajutades avaneb uuesti valija profiil.

Seejärel tuleb valija profiilil märkida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja valida „Loobus hääletamisest” või „Rikutud hääletamissedel tagastatud”.

Naomi Nefrostoomia, 48502146539

Riigikogu valimised

Hääletanud

Valimisringkond

Valimisringkond nr 10 – Tartu linn

Aadress

Tartu maakond, Tartu linn, Ilmatsalu alevik,

rahvastikuregistris

Mäesaare

Valimisjaoskond

Tartu linn jsk. nr 1

Hääletamise aeg

03.03.2023 14:42 (GMT+3)

Hääletamissedeleid antud

1

Allkirjastamise kood

2

Märgi hääletamissedel tagastatuks

Ajalugu

Loobus hääletamisest

Rikutud hääletamissedel tagastatud

Hääletamismärke eemaldamine

Variandi „Loobus hääletamisest” puhul hääletamismärke eemaldatakse ja valija võib uuesti hääletada. Kui valija isik on teada, tuleb hääletamissedeli saamise allkirja lehele selle isiku allkirja juurde kirjutada „Loobus hääletamisest”. Allkirjalehel saab isiku allkirja leida valija profiilil oleva järjekorranumbri (koodi) järgi. Sel moel tagastatud sedelile tuleb kirjutada „Tagastatud”.

Variandi „Rikutud hääletamissedel tagastatud” puhul tuleb valijale anda uus sedel ja valida valija profiilil „Annan valijale uue sedeli”. Sellel juhul ei pea valija allkirjalehele uut allkirja andma. Rikutud sedelile tuleb kirjutada „Rikutud”.

Valija profiilil näitab väli „Hääletamissedeleid antud”, kui palju on sellele valijale sedeleid väljastatud. Kui näiteks valija rikkus ühe sedeli ja talle anti uus, on kirjas „Hääletamissedeleid antud 2”.

Hääletamismärget saab eemaldada tunni aja jooksul sedeli saamise allkirja andmisest alates.

3.3.8. Hääletamissedeli saamise allkirja lehe ettevalmistamine

Hääletamissedeli saamise allkirja lehe kujundab riigi valimisteenistus ning lehed edastatakse valla- ja linnasekretäride vahendusel kõigile jaoskonnakomisjonidele. Hääletamissedeli saamise allkirja leht sisaldab erinevaid andmepälju, mis tuleb jaoskonnakomisjonil täita järgmiselt:

- 1) Lahtrisse „Vald või linn” tuleb kirjutada kohaliku omavalitsuse üksuse nimi, näiteks „Jõgeva vald”, „Tallinn, Lasnamäe linnaosa”.
- 2) Lahtrisse „Jaoskonna nr” tuleb kirjutada jaoskonna number, näiteks 1 või 2. Ühel jaoskonnal võib olla mitu hääletamisruumi. Hääletamisruumi asukohta ei ole vaja allkirjalehele märkida.
- 3) Lahtrisse „Hääletamismärke tegija perekonnanimi” tuleb kirjutada allkirjalehe täitja perekonnanimi, näiteks Maasikas. Kui ühel allkirjalehel on mitu täitjat, tuleb lahtrisse kirjutada kõigi allkirjalehega töötavate komisjoniliikmete perekonnanimed.
- 4) Lahtrisse „Hääletamise kuupäev” tuleb kirjutada allkirjalehe täitmise kuupäev. Näiteks on eelhääletamise teisel päeval (teisipäeval) täidetaval allkirjalehtedel selle päeva kuupäev: 28.02.2023.
- 5) Lahtris „Hääletamise liik” tuleb valik märkida linnukese või ristiga. See näitab, millist hääletamisviisi allkirjalehe täitmisel kasutati. Asutuses hääletamine hõlmab endas kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses hääletamist. Kodus või valija asukohas hääletamine toimub eri aegadel.
- 6) Lahtrisse „Valija jrk nr (allkirja kood või isikukood)” tuleb kirjutada valija kood, mille saab VIS-ist, kui vajutada nuppu „Annan valijale hääletamissedeli”. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi.
- 7) Lahtrisse „Valija allkiri” kirjutab valija oma allkirja talle VIS-ist antud järjekorranumbri (koodi) või isikukoodi taha.

Hääletamisedeli saamise allkirja leht

Riigikogu valimine	
Vald või linn <i>Ehna vald</i>	Jaoskonna nr <i>2</i>
Hääletamismärke tegija perekonnanimi <i>KEREPA</i>	Hääletamise kuupäev <i>27.02.2023</i>
Hääletamise liik ☒ Jaoskonnas hääletamine ☐ Asukohas või asutuses hääletamine ☐ Kodus hääletamine	
Valija jrk nr (allkirja kood või isikukood)	Valija allkiri
<i>1</i>	<i>[Signature]</i>
<i>5</i>	<i>[Signature]</i>
<i>6</i>	<i>[Signature]</i>
<i>8</i>	<i>[Signature]</i>
<i>12</i>	<i>[Signature]</i>
<i>48111174321</i>	<i>[Signature]</i>

Hääletamisedeli saamise allkirja lehe näidis

Hääletamisedeli saamise allkirja lehe täitmisel peab jaoskonnakomisjoni liige jälgima, et lehte täidetakse sinise või musta kirjutusvahendiga. Allkirjalehed on kahepoolsed.

Allkirjalehtedel olevate andmete põhjal tekib avalduste või kaebuste korral täiendav võimalus kontrollida valijate osalemist või mitteosalemist hääletamisel. Hääletamisedeli saamise allkirja lehed arhiveeritakse ja need tuleb pärast hääletamise lõppu vastavalt selgitustele (vt p 4.2) edastada valla- või linnasekretäreile.

3.4. Eelhääletamine väljaspool elukohajärgset valimisringkonda

Eelhääletamine väljaspool elukohajärgset valimisringkonda on mõeldud valijatele, kellel pole võimalik eelhääletamise päeval ega valimispäeval oma elukohajärgses valimisringkonnas asuvas valimisjaoskonnas hääletada.

Kõigis valdades ja linnades toimub eelhääletamine väljaspool elukohajärgset valimisringkonda esmaspäevast, 27. veebruarist neljapäevani, 2. märtsini (kaasa arvatud) kella 12.00–20.00. Igas vallas ja linnas on valla-

või linnavalitsus selleks määranud vähemalt ühe valimisjaoskonna. Selle jaoskonna hääletamisruumis on eelhääletamise ajal eraldi hääletamiskabiin ja hääletamiskast väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavatele valijatele. Reedel ja laupäeval ning valimispäeval saab jaoskonnas hääletada ainult oma elukohajärgses valimisringkonnas.

3.4.1. Hääletamise kord väljaspool elukohajärgset valimisringkonda

Hääletamistoimingud hääletamisruumis:

- 1) Hääletamissedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjoni liikmele kehtiva isikut tõendava dokumendi.
- 2) Jaoskonnakomisjoni liige sisestab valija isikukoodi elektroonilise valijate nimekirja otsingusse. Valijate nimekiri on VIS-is.
- 3) Elektroonilises valijate nimekirjas on andmed hääletamisõiguse kohta ja selle kohta, kas valija on varem juba mõnes teises jaoskonnas hääletanud.
- 4) Jaoskonnakomisjoni liige veendub, et valija on hääletamisõiguslik.
- 5) Jaoskonnakomisjoni liige teeb elektroonilisse valijate nimekirja märke hääletamissedeli väljastamise kohta.
- 6) Elektroonilises valijate nimekirjas on valija järjekorranumber (kood) jaoskonnas, see kantakse hääletamissedeli saamise allkirja lehele. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi.
- 7) Jaoskonnakomisjon prindib VIS-ist valija andmed välimisele tekstita ümbrikule.
- 8) Kui välimist ümbrikku ei prindita VIS-ist, tuleb valija elukoha andmeid kontrollida VIS-ist valija profilist. Välimisele ümbrikule kirjutab valija või jaoskonnakomisjoni liige valija isikukoodi, nime, valimisringkonna numbri ja elukohajärgse valla või linna nime.
- 9) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale kokkumurtud hääletamissedeli, kaks ümbrikku ja tema elukohajärgse valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.
- 10) Valija annab hääletamissedeli saamise kohta allkirja hääletamissedeli saamise allkirja lehele tema järjekorranumbri (koodi) järel asuvasse lahtrisse. Jaoskonnakomisjoni liige teeb VIS-i hääletamismärke. Jaoskonnakomisjoni liige kinnitab VIS-is, et valija on andnud allkirja ja sellega on valijale tehtud hääletamismärke.

- 11) Valija täidab hääletamissedeli hääletamiskabiinis teiste isikute juuresolekuta, kirjutades hääletamissedelile selleks ettenähtud kohta selle oma elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab, paneb sedeli sisemisse ümbrikku ja sisemise ümbriku välimisse ümbrikku.
- 12) Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate valijate hääletamissedelitele ega välimisele ümbrikule teist pitsatijäljendit ei panda. Hääletamissedelile pannakse teine pitsatijäljend valimispäeval, 5. märtsil pärast hääletamise lõppemist.
- 13) Valija laseb ümbriku väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate valijate sedelitele ette nähtud hääletamiskasti (kastil silt „Ümbrikus hääletamissedelid”).

Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamissedelit ise täitma, võib seda tema palvel ja juuresolekul teha teine valija või jaoskonnakomisjoni liige. Samuti võib ümbrikes hääletamissedeli lasta hääletamiskasti teine valija või jaoskonnakomisjoni liige, kui valija füüsiline puue takistab tal endal seda teha.

Valijal on õigus hääletamisest loobuda. Kui valija loobub hääletamisest, tagastab ta hääletamissedeli jaoskonnakomisjoni liikmele. Jaoskonnakomisjoni liige eemaldab seejärel elektroonilisest valijate nimekirjast märke valijale hääletamissedeli väljastamise kohta. Kui valija loobub hääletamisest, tuleb VIS-is valija profiilil valida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja „Loobus hääletamisest”. Allkirjalehele tuleb valija allkirja juurde kirjutada „Loobus hääletamisest”. Jaoskonnakomisjon teeb tagastatud sedelile märke „Tagastatud”.

Kui valija rikub hääletamissedeli, on tal õigus saada jaoskonnakomisjonilt uus sedel. Valija peab rikutud hääletamissedeli jaoskonnakomisjonile tagastama. Kui valija rikub hääletamissedeli, tuleb VIS-is valija profiilil valida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja „Rikutud hääletamissedel tagastatud”. Seejärel tuleb valijale anda uus sedel ja VIS-is märkida „Annan valijale uue hääletamissedeli”. Uut allkirja ei pea valija sel juhul andma. Jaoskonnakomisjon teeb rikutud sedelile märke „Rikutud”.

Kui VIS-i ei ole võimalik kasutada, kasutatakse hääletamisel ümbrikke, millest välimisele kirjutatakse käsitsi valimissündmuse kood (RK 2023), valija isikukood, nimi, elukohajärgse valimisringkonna number ning valla või linna (Tallinnas linnaosa) ja maakonna nimi. Allkirjalehele kirjutatakse valija isikukood, mille juurde annab valija oma allkirja. Valija kohta tehakse VIS-is hääletamismärke esimesel võimalusel, sisestades valijate otsingus ümbrikule märgitud isikukoodi. Kui valijal on hääletamisõigus olemas, märgitakse „Annan valijale hääletamissedeli” ja järgmisel kuul „Allkirjastatud”. Allkirjalehele märgitakse VIS-ist saadud valija järjekorranumber (kood).

3.4.2. Valija isiku kontrollimine ja ümbrike printimine VIS-is

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate ja alaliselt välisriigis elavate valijate eelhääletamise korral tuleb valija andmetega ümbriku printimiseks valida vasakult menüüribalt „Hääletamine” ja seejärel „Valijate otsing”.

Valija isikut tõendava dokumendi põhjal tuleb sisestada tema isikukood ja vajutada nuppu „Otsi”. VIS kuvab isiku andmed ja sinisel nupul teksti „Annan valijale ümbriku ja hääletamisedeli”. Link „Prindi ümbrik” on valija profiilil. Teise ringkonna valija valimisringkonna juures on kollane hüüumärk.

HENRIK VALIKOVIRIK, 37308260261

Riigikogu valimised

Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond

Valimisringkond nr 3 – Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa

Aadress

Harju maakond, Tallinna linn, Mustamäe linnaosa, Akadeemia tee

rahvastikuregistris

15/2

Hääletamisedeleid antud

0

Annan valijale ümbriku ja hääletamisedeli

+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus

Printi ümbrik

Ajalugu

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletava valija profiil

Pärast lingi „Prindi ümbrik” valimist laaditakse ümbriku fail arvutisse ja see on nähtav ekraani allservas. Fail avaneb sellele vajutades, andmeid on võimalik enne printimist üle vaadata. Faili saab tekstita C6 (162×114 mm) ümbrikule printida.

HENRIK VALIKOVIRIK, 37308260261

Riigikogu valimised Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond 1 Valimisringkond nr 3 – Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa
 Aadress Harju maakond, Tallinna linn, Mustamäe linnaosa, Akadeemia tee
 rahvastikuregistris 15/2
 Hääletamissedeleid antud 0

Annan valijale ümbriku ja hääletamissedeli

+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus Printi ümbrik Ajalugu

umbrik-1194554.pdf Kuva kõik

Ümbriku printimine

Kui ümbrik on prinditud, tuleb allkirjalehele märkida VIS-ist saadud valija järjekorranumber (kood) ja paluda valijal kirjutada selle järele allkiri. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi. Seejärel tuleb vajutada nuppu „Allkirjastatud” ja avaneval kuval toiming kinnitada, vajutades nuppu „Hääletamissedel ja ümbrik valijale antud”.

HENRIK VALIKOVIRIK, 37308260261

Riigikogu valimised Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond 1 Valimisringkond nr 3 – Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa
 Aadress rahvastikuregistris Harju maakond, Tallinna linn, Mustamäe linnaosa, Akadeemia tee 15/2
 Hääletamissedeleid antud 0

Annan valijale ümbriku ja hääletamissedeli

1/2
 Kirjuta paberile kood ja palu valijal kirjutada allkiri

3

Katkestan Allkirjastatud

+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus Printi ümbrik Ajalugu

Sedeli andmine väljaspool oma ringkonda hääletavale valijale

HENRIK VALIKOVIRIK, 37308260261

Riigikogu valimised Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond 1 Valimisringkond nr 3 – Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa

Aadress rahvastikuregistris Harju maakond, Tallinna linn, Mustamäe linnaosa, Akadeemia tee 15/2

Hääletamissedeleid antud 1

Annan valijale ümbriku ja hääletamissedeli

2/2

Peale allkirjastamist lisati valijale hääletamissedel. Vajadusel printi valijale ümbrik ning kinnita, et oled hääletamissedeli ja ümbriku valijale andnud

Hääletamissedel ja ümbrik valijale antud

+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus

Printi ümbrik

Ajalugu

Kinnitus, et väljaspool oma elukohajärgset valimisringkonda hääletavale valijale on ümbrik ja hääletamissedel antud

3.5. Hääletamine valija asukohas ja asutuses

3.5.1. Hääletamine valija asukohas

Kui valija asub väljaspool elukohajärgset valimisringkonda ega saa oma tervises seisundi või mõne muu mõjuva põhjuse tõttu hääletada valimisjaoskonnas asuvas hääletamisruumis, võib ta taotleda hääletamist oma asukohas. Valija asukohas hääletamist saavad läbi viia ainult 27. veebruarist 2. märtsini need jaoskonnakomisjonid, kes korraldavad eelhääletamist väljaspool elukohajärgset valimisringkonda. Hääletamist valija asukohas võib korraldada eeltoodud päevadel ajavahemikus kella 9.00–20.00.

Valija saab oma asukohas hääletada vaid juhul, kui ta on varem esitanud kirjaliku taotluse valla- või linnavalitsusele (taotlus registreeritakse) või lähimale väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldavale jaoskonnakomisjonile. Taotlust saab esitada kuni 2. märtsi kella 14.00-ni.

Asukohas hääletamise taotlus peab sisaldama:

- 1) valija nime;
- 2) valija isikukoodi;
- 3) valija asukoha aadressi;
- 4) valija sidevahendi numbrit;
- 5) asukohas hääletamise põhjust.

Taotluses tuleb märkida oma asukohas hääletamise taotlemise põhjus:

- 1) tervises seisund;
- 2) kõrge iga;
- 3) rasked teedolud;
- 4) transpordivõimaluse puudumine;
- 5) muu põhjus, mis takistab valijat asukohast lahkumast.

Asukohas hääletamise taotlused registreeritakse VIS-is (vt p 3.7). Valija asukohas hääletamist koordineerib valla- või linnasekretär. Valija asukohas hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget, kes määratakse poliitilise tasakaalustatuse põhimõtet arvestades.

Koroonahaiguse kõrge leviku puhul tuleb asukohas hääletamise korraldamisel lähtuda punktis 3.6.2 toodud põhimõtetest, selle erisusega, et asukohas hääletamisel pannakse sedelid ümbriksesse.

3.5.2. Hääletamine asutuses

Hääletamist kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandenasutuses (asutuses) korraldatakse asutuse administratsiooni taotluse alusel 27. veebruarist 2. märtsini ajavahemikus kella 9.00–20.00. Taotluse esitab asutuse administratsioon lähimale vallas või linnas sellist hääletamist korraldavale jaoskonnakomisjonile. Üldjuhul korraldavad asutuses hääletamist valla või linna keskustes paiknevad jaoskonnad. Asutuses hääletamise taotlused registreeritakse VIS-is (vt p 3.7).

Töökoormuse hindamiseks ning tagamaks, et kõik valijad jõuavad hääletada, peab jaoskonnakomisjon varakult asutuste juhtkondadega ühendust võtma ja teavitama neid hääletamistaotluse esitamise korrast.

Taotlus tuleks jaoskonnakomisjonile esitada võimalikult varakult, kuid hiljemalt neljapäeval, 2. märtsil kell 14.00. Hääletamise sujuvamaks korraldamiseks tuleks koostöös asutuse administratsiooniga eelnevalt koostada

hääletada soovivate isikute nimekiri ja selgitada välja valijate isikukoodid. Enne hääletamise läbiviimist on võimalik asutuses hääletamist taotlenute andmed VIS-i sisestada ja kasutada valijate nimekirja elektrooniliselt või see välja trükkida. Kui VIS-i on vaja kasutada asutuses kohapeal, peab enne hääletamist välja selgitama, kas asutuses on internetiühendus. Soovi avaldamine ei ole hääletamise eelduseks; see tähendab, et hääletada võivad ka isikud, kes selleks eelnevalt soovi ei avaldanud või kes ei viibinud soovi avaldamise võimaluse ajal veel asutuses.

Asutuses hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget, kes määratakse poliitilise tasakaalustatuse põhimõtet arvestades.

Jaoskonnakomisjoni liikmed võtavad asutuses hääletamise korraldamiseks kaasa:

- 1) arvuti (internetiühendusega);
- 2) väikese hääletamiskasti;
- 3) asutuses hääletamist taotlenud valijate nimekirja;
- 4) asutuses hääletajate hääletamissedeli saamise allkirja lehe;
- 5) hääletamissedelid;
- 6) valijate elukohajärgsete valimisringkondade kandidaatide koondnimekirjad;
- 7) sisemised ümbrikud;
- 8) valijate andmetega eeltäidetud välimised ümbrikud;
- 9) käsitsi täitmiseks ette nähtud välimised ümbrikud.

3.5.3. Hääletamise kord valija asukohas ja asutuses hääletamisel

- 1) Hääletamissedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjoni liikmele kehtiva isikut tõendava dokumendi.
- 2) Jaoskonnakomisjoni liige sisestab valija isikukoodi elektroonilise valijate nimekirja otsingusse. Valijate nimekiri on VIS-is.
- 3) Elektroonilises valijate nimekirjas on andmed hääletamisõiguse kohta ja selle kohta, kas valija on varem juba mõnes teises jaoskonnas hääletanud.
- 4) Jaoskonnakomisjoni liige veendub, et valija on hääletamisõiguslik.
- 5) Jaoskonnakomisjoni liige teeb elektroonilisse valijate nimekirja märke hääletamissedeli väljastamise kohta.

- 6) Elektroonilises valijate nimekirjas on valija järjekorranumber (kood) jaoskonnas, see kantakse hääletamissedeli saamise allkirja lehele. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi.
- 7) Kui välimist ümbrikku ei ole eelnevalt VIS-ist prinditud, tuleb valija elukoha andmeid kontrollida VIS-ist valija profiililt. Välimisele ümbrikule kirjutab valija või jaoskonnakomisjoni liige valija nime, isikukoodi, elukohajärgse valla või linna nime ja valimisringkonna numbri.
- 8) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale kokkumurtud hääletamissedeli, kaks ümbrikku ja tema elukohajärgse valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.
- 9) Valija annab hääletamissedeli saamise kohta allkirja hääletamissedeli saamise allkirja lehele tema järjekorranumbri (koodi) järel asuvasse lahtrisse. Jaoskonnakomisjoni liige kinnitab VIS-is, et valija on andnud allkirja ja sellega on tehtud valijale hääletamismärge.
- 10) Valija täidab hääletamissedeli teiste isikute juuresolekuta, kirjutades hääletamissedelile selleks ettenähtud kohta selle oma elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab, paneb sedeli sisemisse ümbrikku ja sisemise ümbriku välimisse ümbrikku.
- 11) Valija laseb ümbrikes sedeli väikesesse hääletamiskasti ise.

3.6. Kodus hääletamine

3.6.1. Taotluse esitamine

Kui valija asub oma elukohajärgses valimisringkonnas, kuid tervises seisundi või mõne muu mõjuva põhjuse tõttu ei saa hääletada hääletamisruumis, võib ta taotleda hääletamist kodus. Kodu ei ole ainult valija registrijärgne elukoht. Kodus hääletamise taotluse saab esitada juhul, kui valija asub oma elukohajärgse valimisringkonna territooriumil.

Kodus hääletamise taotlust saab esitada kirjalikult (sealhulgas e-kirjaga) ja telefoni teel. Taotlust saab esitada valla- ja linnavalitsusele. Eelhääletamise päevadel ja valimispäeval võtavad taotlusi telefoni teel vastu ka jaoskonnakomisjonid. Taotlus tuleb esitada hiljemalt valimispäevaks, 5. märtsiks kella 14.00-ks. Kõik kodus hääletamise taotlused registreeritakse VIS-is. VIS-is registreerib taotluse selle vastuvõtja (vt p 3.7) ja VIS-i vahendusel jõuab info kõigist taotlustest vastutavate valla- ja linnasekretärideni.

Kodus hääletamise taotlus peab sisaldama:

- 1) valija nime;
- 2) valija isikukoodi;
- 3) valija asukoha aadressi;
- 4) valija sidevahendi numbrit;
- 5) kodus hääletamise põhjust.

Põhjendatud taotluse aluseks tuleb lugeda:

- 1) tervise seisundit;
- 2) kõrget iga;
- 3) raskeid teeolusid;
- 4) transpordivõimaluse puudumist;
- 5) muud põhjust, mis takistab valijat kodust lahkumast.

Kodus hääletamist korraldama määratud jaoskonnakomisjonil on õigus otsustada, kas taotlus on põhjendatud või mitte. Kui jaoskonnakomisjon leiab, et taotlus on põhjendamata, teavitab ta taotluse esitajat sellest telefoni teel või kirjalikult (e-kirjaga). Jaoskonnakomisjon peab selgitama asjaolusid, mille tõttu kodus hääletamise taotlust täita ei saa.

Kodus hääletamise korraldamist koordineerib valla- või linnasekretär, kes annab vastutavale jaoskonnakomisjonile kodus hääletamise korraldamise ülesande.

Kodus hääletamine toimub ainult reedel, 3. märtsil, laupäeval, 4. märtsil ning valimispäeval, 5. märtsil. Kodus hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget, kes määratakse poliitilise tasakaalustatuse põhimõtet arvestades.

Jaoskonnakomisjoni liikmed võtavad kodus hääletamise korraldamiseks kaasa:

- 1) arvuti (internetiühendusega);
- 2) väikese hääletamiskasti;
- 3) kodus hääletamist taotlenud valijate nimekirja;
- 4) kodus hääletavate valijate hääletamissedeli saamise allkirja lehe;
- 5) valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja;
- 6) hääletamissedelid;
- 7) ümbrikud ja turvakoti juhuks, kui elektroonilist valijate nimekirja ei ole võimalik kasutada.

3.6.2. Hääletamise kord kodus hääletamisel

- 1) Hääletamisedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjoni liikmele kehtiva isikut tõendava dokumendi.
- 2) Jaoskonnakomisjoni liige sisestab valija isikukoodi elektroonilise valijate nimekirja otsingusse. Valijate nimekiri on VIS-is.
- 3) Elektroonilises valijate nimekirjas on andmed hääletamisõiguse kohta ja selle kohta, kas valija on juba varem hääletanud.
- 4) Jaoskonnakomisjoni liige veendub, et valija on hääletamisõiguslik.
- 5) Jaoskonnakomisjoni liige teeb elektroonilisse valijate nimekirja märke hääletamisedeli väljastamise kohta.
- 6) Elektroonilises valijate nimekirjas on valija järjekorranumber (kood) jaoskonnas, see kantakse hääletamisedeli saamise allkirja lehele. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi.
- 7) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale kokkumurtud hääletamisedeli ja kandidaatide koondnimekirja.
- 8) Valija annab hääletamisedeli saamise kohta allkirja hääletamisedeli saamise allkirja lehele tema järjekorranumbrile (koodile) järgnevasse lahtrisse. Jaoskonnakomisjoni liige kinnitab VIS-is, et valija on andnud allkirja ja sellega on valijale tehtud hääletamismärke.
- 9) Valija täidab hääletamisedeli teiste isikute juuresolekuta, kirjutades hääletamisedelile selleks ettenähtud kohta selle oma elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab.
- 10) Pärast hääletamisedeli täitmist murrab valija sedeli kokku ja laseb sedeli väikesesse hääletamiskasti ise.

Kui elektroonilist valijate nimekirja ei ole võimalik kasutada, paneb valija hääletamisedeli ühte jaoskonnakomisjoni liikme antud ümbriku ja selle ümbriku jaoskonnakomisjoni liikme antud teise ümbriku. Välimisele ümbrikule kannab jaoskonnakomisjoni liige valija nime, isikukoodi, elukohajärgse valla või linna (Tallinnas linnaosa) nime, maakonna nime ja valimisringkonna numbri. Hääletamisedeli saamise kohta annab valija allkirja hääletamisedeli saamise allkirja lehele, kuhu märgitakse ka valija isikukood. Isikukood kirjutatakse allkirjalehel sellesse lahtrisse, kuhu tavaolukorras oleks kirjutatud valija järjekorranumber (kood) jaoskonnas hääletamisel. Hääletamisedeliga ümbriku annab valija jaoskonnakomisjoni liikmele. Jaoskonnakomisjoni liige paneb hääletamisedeliga ümbriku turvakotti ja edaspidi hoitakse hääletamisedeliga ümbrikke selliselt, et neile pääsevad ligi üksnes jaoskonnakomisjoni liikmed, kuni neil on võimalik kontrollida valijate nimekirjast valija hääletamisõigust. Kui hääletamisõiguse kontrolli

tulemusena VIS-is selgub, et valijal oli õigus hääletada, siis tehakse hääletamismärke VIS-i (vt punkt 3.3.6), välimine ümbrik avatakse ja sisemine ümbrik lastakse elukohajärgselt hääletanud valijate hääletamiskasti.

Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamissedelit ise täitma, võib seda tema palvel ja juuresolekul teha teine valija või jaoskonnakomisjoni liige. Samuti võib hääletamissedeli lasta väikesesse hääletamiskasti teine valija või jaoskonnakomisjoni liige, kui valija füüsiline puue takistab tal endal seda teha.

Valijal on õigus hääletamisest loobuda. Kui valija loobub hääletamisest, tagastab ta hääletamissedeli jaoskonnakomisjoni liikmele. Jaoskonnakomisjoni liige eemaldab seejärel elektroonilisest valijate nimekirjast märke valijale hääletamissedeli väljastamise kohta. Kui valija loobub hääletamisest, tuleb VIS-is valija profiilil valida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja „Loobus hääletamisest”. Allkirjalehele tuleb valija allkirja juurde kirjutada „Loobus hääletamisest”. Jaoskonnakomisjon teeb tagastatud sedelile märke „Tagastatud”.

Kui valija rikub hääletamissedeli, on tal õigus saada jaoskonnakomisjonilt uus sedel. Valija peab rikutud hääletamissedeli jaoskonnakomisjonile tagastama. Kui valija rikub hääletamissedeli, tuleb VIS-is valija profiilil valida „Märgi hääletamissedel tagastatuks” ja „Rikutud hääletamissedel tagastatud”. Seejärel tuleb valijale anda uus sedel ja VIS-is märkida „Annan valijale uue hääletamissedeli”. Uut allkirja ei pea valija sel juhul andma. Jaoskonnakomisjon teeb rikutud sedelile märke „Rikutud”.

Koroonahaiguse kõrge leviku puhul tuleb arvestada järgmist:

- 1) Hääletamine tuleb läbi viia nii, et jaoskonnakomisjoni liikmete ja valija vahel oleks võimalikult vähe vahetut kokkupuudet.
- 2) Võimaluse korral ei sisene jaoskonnakomisjoni liikmed valija kodu eluruumidesse.
- 3) Jaoskonnakomisjoni liikmed kannavad nii kaitsemaske kui ka -kindaid. Valijad kannavad hääletamisel maske ja desinfitseerivad enne hääletamistoiminguid käed.
- 4) Isiku tuvastamine toimub eluruumi välisuksel ja võimalikult suurt vahet hoides.
- 5) Kodus hääletamisel paneb valija pärast hääletamissedeli täitmist sedeli ukse taha asetatud hääletamiskasti ja allkirjalehe kasti peale.

3.7. Kodus, asukohas ja asutuses hääletajate taotluste registreerimine VIS-is

Kodus, valija asukohas ja asutuses hääletamise läbiviimisel peab jaoskonnakomisjoni liige tagama, et VIS-is oleks elektroonilises valijate nimekirjas hääletamismärke tegemisel vastava hääletamisviisi kohta kinnitatud informatsioon. Selleks tuleb VIS-is valija profiilile lisada taotlus asutuses, asukohas või kodus hääletamiseks. Taotlust saavad lisada vastava valla või linna sekretär, valla või linna häältelugemiskomisjoni liikmed ja komisjoni abistavad isikud, jaoskonnakomisjoni liikmed ja komisjoni abistavad isikud.

Kodus, asukohas ja asutuses hääletajate nimekirja saab valijaid lisada, valides vasakul menüüribal „Hääletamine” ja „Valijate otsing” ning seejärel sisestades näiteks kodus hääletada sooviva valija isikukoodi. Valija profiilil saab märkida isiku kodus hääletajaks, valides vaatelt „Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus”.

Levon Luul, 36209195914

Riigikogu valimised Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond

Valimisringkond nr 10 – Tartu linn

Aadress rahvastikuregistris

Tartu maakond, Tartu linn, Tartu linn, Oa tn 7-1

Hääletamissedeleid antud

0

Annan valijale hääletamissedeli

[+ Lisa asutuses/valija asukohas hääletamise taotlus](#) [Ajalugu](#)

Asutuses / Valija asukohas hääletamine

Hääletamise viis

☐ Asutuses hääletamine

☒ Valija asukohas hääletamine (sh kodus)

Jaoskond

Kohustuslik

Tartu linn jsk. nr 1

Valija aadress

Kohustuslik

vali korter

Lisainfo

400

Katkesta

Salvesta

Asutuses/valija asukohas hääletamise märkimine

Seejärel avanevas vaates tuleb valida hääletamise viisiks „Asutuses hääletamine” või „Valija asukohas hääletamine (sh kodus)”. Valides „Asutuses hääletamine”, tuleb sisestada vastavat hääletamist korraldav jaoskond, märkida asutuse aadress, asutuse nimi ja vajadusel lisainfo. Valija asukohas (sh kodus) hääletamise korral tuleb samuti valida hääletamist korraldav jaoskond, märkida valija asukoha aadress, Tallinna puhul ringkond ja vajadusel lisainfo. Lisainfo väljale võib märkida ka asukohas või kodus hääletamise põhjuse. Pärast nupu „Salvesta” vajutamist ilmub teade selle kohta, et valija profiilile on lisatud kodus, asukohas või asutuses hääletamise märged.

Levon Luul, 36209195914

Teade

Valijale on vähemalt ühe valimissündmuse lõikes lisatud kodus, asukohas või asutuses hääletamise märged. Kui hääletamine toimub jaoskonnas koha peal, siis esmalt eemalda asutuses, asukohas või kodus hääletamise märged ja seejärel saad kasutajale hääletamisedeli anda.

Riigikogu valimised

Hääletamisõigus olemas

Valimisringkond

Valimisringkond nr 10 – Tartu linn

Address rahvastikuregistris

Tartu maakond, Tartu linn, Tartu linn, Oa tn 7-1

Hääletamissedeleid antud

0

Annan valijale hääletamisedeli

Ajalugu

Asutuses / Valija asukohas hääletamine

Hääletamise viis

Valija kodus hääletamine

Jaoskond

Tartu linn jsk. nr 1

Valija aadress

Tartu maakond, Tartu linn, Tartu linn, Tähtvere tn 3

Muuda

Eemalda

Valija, kellele on lisatud kodus hääletamise taotlus

Korraka mitme isiku asutuses hääletajate nimekirja lisamiseks tuleb VIS-is valijate otsingusse isikukoodi väljale sisestada otsitavate isikute isikukoodid, eraldades need komadega. Korraka saab otsida kuni 50 isikukoodi. Otsingu tulemusel kuvatakse nimekirja valijate nimede ja isikukoodidega. Isikud, kellele soovitakse lisada kodus, asukohas või asutuses hääletamise

märget, saab selles nimekirjas märgistada märkeruudus isikukoodi ees ja seejärel valida paremalt „Lisa asutuses hääletamine”. Hääletamisõigusega isikute nime ees märkeruutu ei ole. Seejärel täidetakse nõutavad väljad ja salvestatakse andmed.

Valijate otsing

Hääletamise avalehele

Isikukood ⓘ
Kohustuslik

35501111392 36209195914 38711090329

Sisesta

Asukohas valijate nimekiri Loe ID-kaardilt

Otsi

Otsingu tulemused

+ Lisa asutuses hääletamine

☐ Isikukood	Nimi
☒ 35501111392	Rocco Rosaatsea
☒ 36209195914	Levon Luul
☐ 38711090329	Kaspar Demo

Mitmele isikule asutuses, asukohas või kodus hääletamise taotluse lisamine

3.7.1. Kodus, asukohas ja asutuses hääletajate nimekirjade ja ümbrike printimine VIS-ist

VIS-ist saab printida kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirjad, valides vasakult menüüst „Hääletamine” ja edasi „Asukohas valijate nimekiri”. Vajaliku nimekirja saab filtreerida hääletamisviisi järgi. VIS-is saab selles nimekirjas uuendusena hääletamise korraldamise hõlbustamiseks filtreerida ilma hääletamismärketa valijad või otsida ainult teatud kuupäeval registreeritud taotlusega valijaid.

Asutuses hääletamise valiku korral ilmuvad nimekirjas kõik asutused, kuhu on valijaid märgitud, koos aadressi, lisainfo ja seal hääletavate valijate arvuga. Vajutades plussmärgile asutuse nime ees, saab vaadata seal hääletajaks märgitud valijate nimesid ja isikukoode. Nimekirja on võimalik printida asutuste kaupa, vajutades asutuse rea lõpus nuppu „Prindi nimekiri”.

Filtreerides kodus ja asukohas hääletajad, ilmub nimekiri sinna lisatud isikutega. Nimekirja saab printida, vajutades nuppu „Prindi nimekiri”.

Asukohas valijate nimekiri

Hääletamise avalehele

Valimisüldmäär

RK2023

Taotluse registreerimise kuupäev

pp.kk.aaaa

Hääletamise viis

Asutuses hääletamine

Jaoskond

Häabersti linnaosa jsk. nr. 1

☐ Kuva ainult ilma hääletamismärketa valijad

Ava valija otsing

Otsi

Otsingu tulemused

Kodus, asukohas või asutuses valijate nimekirjad

Välja saab korraga printida ka asutuses või asukohas hääletamise taotluse esitanud valijate ümbrikud. Selleks tuleb märgistada need valijad, kellele soovitakse ümbrikud printida. Seejärel tuleb vajutada linki „Prindi ümbrikud”. Kasutaja arvutisse laetakse seejärel kõigi märgistatud valijate ümbri-kega fail, mille saab välja printida.

3.7.2. Valija eemaldamine kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirjast

Kui kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirja lisatud isik soovib ikkagi jaoskonnas hääletada, tuleb ta enne hääletamisedeli saamist kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirjast eemaldada. Selleks peab valija profiilil kohas, kus on kollasel taustal teade kodus, asutuses või asukohas hääletamise kohta ning allpool vastavad üksikasjad, vajutama nuppu „Eemalda”. Seejärel saab valija profiilil märkida hääletamisedeli andmise nagu tavaliselt.

3.7.3. Andmete muutmine kodus, asukohas või asutuses hääletajate nimekirjas

Kui valijale on lisatud kodus, asukohas või asutuses hääletamise eelmärge, saab seda muuta, minnes valijate otsingust valija profiilile, kus kollasel taustal on vastav teade. Allpool, kus on andmed kodus, asukohas või asutuses hääletamise kohta, tuleb vajutada nuppu „Muuda”. Seejärel saab andmeid muuta ja muudatused salvestada.

3.8. Alaliselt välisriigis elava valija hääletamine Eestis

Alaliselt välisriigis elav valija võib hääletada eelhääletamise ajal valimisjaoskonnas, kus korraldatakse hääletamist väljaspool elukohajärgset valimisjaoskonda.

Hääletamise kord:

- 1) Hääletamissedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjoni liikmele kehtiva isikut tõendava dokumendi.
- 2) Jaoskonnakomisjoni liige sisestab valija isikukoodi elektroonilise valijate nimekirja otsingusse. Valijate nimekiri on VIS-is.
- 3) Elektroonilises valijate nimekirjas on andmed hääletamisõiguse kohta ja selle kohta, kas valija on varem juba välisesinduses või mõnes teises jaoskonnas hääletanud.
- 4) Jaoskonnakomisjoni liige veendub, et valija on hääletamisõiguslik.
- 5) Jaoskonnakomisjoni liige teeb elektroonilisse valijate nimekirja märke hääletamissedeli väljastamise kohta.
- 6) Elektroonilises valijate nimekirjas on valija järjekorranumber (kood) jaoskonnas, see kantakse hääletamissedeli saamise allkirja lehele. Allkirjalehele võib kirjutada ka valija isikukoodi.
- 7) Kui valimist ümbrikku ei ole eelnevalt VIS-ist prinditud, tuleb valija andmeid kontrollida VIS-ist valija profiililt. Välimisele ümbrikule kirjutab valija või jaoskonnakomisjoni liige valimissündmuse koodi (RK 2023), valija isikukoodi ja nime ning valimisringkonna numbri. Ümbrikule tehakse märged, et valija on alaliselt välisriigis elav valija.
- 8) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale kokkumurtud hääletamissedeli, kaks ümbrikku ja tema valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.

- 9) Valija annab hääletamisedeli saamise kohta allkirja hääletamisedeli saamise allkirja lehele tema järjekorranumbri (koodi) järel asuvasse lahtrisse. Jaoskonnakomisjoni liige kinnitab VIS-is, et valija on andnud allkirja ja sellega on valijale tehtud hääletamismärge.
- 10) Valija täidab hääletamisedeli teiste isikute juuresolekuta, kirjutades hääletamisedelile selleks ettenähtud kohta selle oma valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab, paneb sedeli sisemisse ümbriku ja sisemise ümbriku välimisse ümbriku.
- 11) Valija laseb ümbrikes sedeli suurde hääletamiskasti ise.

3.9. Hääletamine valijate nimekirja kasutamata

Kui elektroonilist valijate nimekirja ei ole võimalik kasutada, näiteks juhul, kui jaoskonnas puudub internetiühendus, paneb valija hääletamisedeli ühte jaoskonnakomisjoni liikme antud ümbriku ja selle ümbriku jaoskonnakomisjoni liikme antud teise ümbriku. Välimisele ümbrikule kirjutab jaoskonnakomisjoni liige valimissündmuse koodi (RK 2023), valija isikukoodi ja nime, valimisringkonna numbri ning valija elukohajärgse valla või linna (Tallinnas linnaosa) ja maakonna nime. Alaliselt välisriigis elava valija ümbrikule tehakse ümbriku ülaserava vastav märge.

Hääletamisedeli saamise kohta annab valija allkirja hääletamisedeli saamise allkirja lehele, kuhu märgitakse ka valija isikukood. Isikukood kirjutatakse allkirjalehel sellesse lahtrisse, kuhu tavaolukorras oleks kirjutatud valija järjekorranumber (kood) jaoskonnas hääletamisel.

Hääletamisedeliga ümbriku annab valija jaoskonnakomisjoni liikmele. Jaoskonnakomisjoni liikmed hoiavad hääletamisedeliga ümbrikke selliselt, et neile pääsevad ligi üksnes jaoskonnakomisjoni liikmed, kuni neil on võimalik kontrollida valijate nimekirjast valija hääletamisõigust. Ümbrikke tuleb hoida kontrollimata ümbrike hääletamiskastis, mille kaas suletakse turvaplohmiga. Kasutatava turvaplohm number märgitakse jaoskonnakomisjoni esimehe töövihikusse. Kui interneti puudumine on pikaajaline ja kontrollimata ümbrike hääletamiskast saab täis (kasti mahub ligikaudu 200 ümbriku), avatakse hääletamiskast kolme komisjoniliikme juuresolekul ja kontrollimata ümbrikud pannakse turvakotti, mis suletakse ja mille number märgitakse jaoskonnakomisjoni esimehe töövihikusse. Internetiühenduse taastumisel hääletamiskast ja turvakott avatakse ning ümbrikes asuvad hääletamisedelid kontrollitakse.

Kui hääletamisõiguse kontrolli tulemusena VIS-is selgub, et valijal oli õigus hääletada, siis:

- 1) elukohajärgse valimisringkonna valija hääletamissedeliga välimine ümbrik avatakse ja sisemine ümbrik lastakse elukohajärgselt hääletanud valijate hääletamiskasti;
- 2) väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valija hääletamissedeliga ümbrik lastakse väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamiskasti.

Jaoskonnakomisjoni liige teeb hääletamise kohta märke elektroonilisse valijate nimekirja VIS-is. Kui valijal on hääletamisõigus, märgitakse „Annan valijale hääletamissedeli” ja ilmuval kuval „Allkirjastatud”. Kui valija on käinud hääletamas mitmes hääletamisruumis, jääb tema kohta kehtima see hääletamismärge, mis on elektroonilisse valijate nimekirja sisestatud kõige esimesena. Sel moel on tagatud, et valija ei kuritarvitaks süsteemi mittetöötamist ja ei saaks topelt hääletada. Kui valijat ei ole valijate nimekirjas või ta on valijate nimekirja andmetel juba hääletanud, jäetakse valija hääletamissedeliga ümbrik arvestamata.

3.10. Hääletamiskastide hoiustamise turvanõuded

Igal eelhääletamise päeval pärast hääletamise lõppemist suleb jaoskonnakomisjon eelhääletamisel kasutatud hääletamiskastide avad turvaplommi või -kleebisega.

Eelhääletamise päevadel hoiab jaoskonnakomisjon hääletamiskaste ja hääletamisdokumente selliselt, et neile pääsevad ligi üksnes jaoskonnakomisjoni liikmed. Järgmisel eelhääletamise päeval teeb jaoskonnakomisjon enne hääletamise algust kindlaks hääletamiskasti ja selle turvaplommide seisukorra.

Kui turvaplomm või hääletamisdokumendid on rikutud või hääletamisdokumendid kadunud, koostab jaoskonnakomisjon rikkumise kohta akti, milles märgitakse hääletamissedelite ja muude hääletamisdokumentide ning hääletamiskasti seisukord. Aktile kirjutab alla jaoskonnakomisjoni esimees. Jaoskonnakomisjon teavitab juhtunust viivitamata valla- või linnasekretäri, kes omakorda teavitab riigi valimisteenistust. Pärast nimeetatud toimingute tegemist jätkatakse hääletamise korraldamist juhul, kui

hääletamiskasti plomme ei ole rikutud ja hääletamisdokumentide seisukord võimaldab hääletamist jätkata.

Eelhääletamise tulemuste osalise või täieliku tühistamise olulise seaduse-rikkumise tõttu otsustab Vabariigi Valimiskomisjon.

3.11. Hääletamissedelite edastamine

3.11.1. Toimingud valimisnädala neljapäeva õhtul pärast kella 20.00

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist korraldanud jaoskonnakomisjon:

- 1) Avab väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate ümbrikke sisaldavad hääletamiskastid (hääletamisruumis kasutatud suure ning valija asukohas ja asutuses hääletamiseks kasutatud väikese kasti) neljapäeva, 2. märtsi õhtul pärast kella 20.00. Hääletamiskastide avamise juures peab olema vähemalt kolm jaoskonnakomisjoni liiget.
- 2) Pakib ümbrikud eraldi valimisringkondade ja alaliselt välisriigis elavate valijate kaupa ning paneb kõik ümbrikud ühte hääletamiskasti. Hääletamiskast ja selle ava suletakse turvaplommid või -kleebisega ning ümbrikesedelid edastatakse oma asukohajärgsele valla- või linnasekretärile.

Valla- ja linnasekretäri toimingud väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamissedelitega ümbrike edastamisel sätestatakse riigi valimisteenistuse korras „Valimisvahendite ja väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamissedelitega ümbrike edastamise kord 2023. aasta Riigikogu valimistel”, mis on kättesaadav riigi valimisteenistuse veebilehel www.valimised.ee.

Valla- või linnasekretär valib VIS-is menüüpunkti „Hääletamine” ja edasi „Vahetamisele minevad ümbrikud” ning kontrollib, kas seal märgitud ära antavate ümbrike arv on õige. Iga ringkonna kohta kuvatakse saadavate ümbrike arv ainult selle valla või linna juures, kes on määratud väljaspool ringkonda antud hääli lugema. Ümbrike arvu kohta saab lisada ka kommentaare.

4. Hääletamistulemuste kindlakstegemine

4.1. Hääletamistulemuste kindlakstegemine jaoskonnas

Jaoskonnakomisjon teeb hääletamistulemused kindlaks pärast hääletamise lõppemist 5. märtsil kell 20.00. Kui pärast kella 20.00 on hääletamisruumis veel valijaid, kes ei ole hääletanud, tuleb võimaldada neil hääletada. Kui kell 20.20 on hääletamisruumis veel valijaid, kes ei ole hääletanud, tuleb hääletamise jätkamisest viivitamata teavitada riigi valimis teenistust (tel 631 6540, e-posti aadress info@valimised.ee).

Hääletamistulemused tehakse kindlaks avalikult. Hääletamiskastide avamise juures peab olema üle poole jaoskonnakomisjoni liikmetest.

Hääletamistulemused tehakse jaoskonnas kindlaks etteantud järjekorras:

- 1) Enne hääletamiskastide avamist tehakse kindlaks hääletamissedelite koguarv ning loetakse üle rikutud, valijate tagastatud ja kasutamata sedelid.
- 2) Rikutud, valijate tagastatud ja kasutamata hääletamissedelid kustutatakse nurga äralõikamisega.
- 3) VIS-is täidetakse ja allkirjastatakse hääletamissedelite arvestusleht.
- 4) Kontrollitakse hääletamiskastide turvaploommide seisukorda ja seejärel avatakse kastid, sealhulgas kodus hääletamisel kasutatud kast.
- 5) Kui kastides on sisemises ümbrikus sedeleid, siis ümbrikud avatakse ja sedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati teine jäljend.
- 6) Kodus hääletanute hääletamissedelite välisküljele pannakse samuti jaoskonnakomisjoni pitsati teine jäljend.
- 7) Seejärel pannakse kõik sedelid kokku ja asutakse neid lugema.
- 8) Sedelite lugemise tulemusel teeb jaoskonnakomisjon kindlaks järgmised arvud:
 - hääletamissedeli saanud valijate arvu (hääletamiskastides olnud sedelite arvu);
 - kehtetute hääletamissedelite arvu;
 - kandidaatidele ja erakondadele antud häälte arvu.

- 9) Kehtetud hääletamissedelid kontrollitakse üle.
- 10) VIS-is täidetakse ja allkirjastatakse hääletamistulemuste protokoll.
- Koroonahaiguse kõrge leviku puhul peavad häälte lugejad hääletamissedelite lugemisel kasutama kaitsemaske.

4.1.1. Kehtetu hääletamissedel

Hääletamissedeli kehtetuse üle otsustab jaoskonnakomisjon. Eriarvamuste korral jõuab komisjon otsuseni hääletamise teel (häälte lugemisel osalevate jaoskonnakomisjoni liikmete poolthäälte enamusega).

Kehtetuks tunnistatakse hääletamissedel:

- 1) millel ei ole jaoskonnakomisjoni pitsati kaht jäljendit;
- 2) millele ei ole kirjutatud ühegi kandidaadi registreerimisnumbrit või millele on neid kirjutatud rohkem kui üks;
- 3) millele kirjutatud numbriga kandidaati selles valimisringkonnas ei kandideeri;
- 4) millele kirjutatud kandidaadi registreerimisnumber on parandatud;
- 5) millele kirjutatud kandidaadi registreerimisnumber ei ole loetav.

Kui hääletamissedelil ei ole täidetud ühtegi vastuselahtrit, kuid valija tahe on üheselt arusaadav, loetakse hääletamissedel kehtivaks.

Äralõigatud nurgaga hääletamissedeleid ja sedeleid, mis ei ole Vabariigi Valimiskomisjoni kehtestatud vormi kohased, hääletamistulemuste kindlakstegemisel ei arvestata.

4.1.2. Hääletamissedelite arvestuslehe täitmine VIS-is

Enne hääletamiskastide avamist koostab ja täidab jaoskonnakomisjon VIS-is hääletamissedelite arvestuslehe.

VIS-is tuleb arvestuslehe täitmiseks valida vasakult menüüst „Tulemused” ja edasi „Jaoskonna hääletamissedelite arvestusleht”. Enne arvestuslehe täitmist tuleb VIS-is kinnitada, et valimisjaoskonnas ei ole enam valijaid – kui arvestuslehe täitmisega on alustatud, ei saa selles jaoskonnas enam hääletamismärkeid teha. Jaoskonnakomisjonil tuleb hääletamissedelite arvestuslehele sisestada järgmised andmed:

- 1) Hääletamissedelite koguarv (jaoskonnale eraldatud sedelite arv kokku, VIS-is lahter „Saadud sedeleid”).
- 2) Kasutamata sedelite arv (s.o välja andmata sedelite arv, VIS-is lahter „Välja andmata sedeleid”). Siin arvestatakse ka ümbrikes sedeleid, mis jäid hääletamisel arvestamata, kuna hääletanud valijal puudus hääletamisõigus.

Hääletamissedelite arvestuslehel on oma ringkonnas tehtud hääletamismärgete ja väljaspool ringkonda tehtud hääletamismärgete kohta VIS-is automaatselt täidetud järgmised andmed:

Välja antud hääletamissedelite arv (jaoskonnas valijate nimekirjas tehtud hääletamismärgete arv) kokku, liigendatuna järgmiselt:

- 1) välja antud sedelid jaoskonnas hääletamisel;
- 2) välja antud sedelid kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses (asutuses) hääletamisel;
- 3) välja antud sedelid kodus ja asukohas hääletamisel;
- 4) rikutud ja tagastatud hääletamissedelid (tuletatakse VIS-is hääletamismärgete andmetest automaatselt);
- 5) tühistatud hääletamissedelite arv on üldjuhul 0.

Kui kõik lahtrid on täidetud ja ollakse veendunud, et hääletamissedelite arvestusleht on korrektne, tuleb see allkirjastada, vajutades nuppu „Allkirjasta”. Arvestuslehte saab allkirjastada jaoskonnakomisjoni esimees, tema puudumisel aseesimees. Kui dokument on edukalt allkirjastatud, ilmub arvestuslehe päisesse roheline teade „Dokument on edukalt allkirjastatud” ja dokumendi ülaservas on märged „Allkirjastatud”. Kui dokumendi allkirjastas jaoskonnakomisjoni esimees, on märged roheline, kui aseesimees, siis kollane. Kollase märke puhul peab jaoskonnakomisjoni esimees esimesel võimalusel dokumendi omalt poolt allkirjastama.

Kui pärast allkirjastamist on hääletamissedelite arvestuslehel olevaid andmeid vaja parandada, tuleb arvestuslehel vajutada nuppu „Paranda”, seejärel teha vajalikud muudatused ja allkirjastada dokument uuesti. Kõik allkirjastamised ja parandused on nähtavad arvestuslehe ülaservas lingi „Ajalugu” all.

Kui hääletamissedelite arvestuses on VIS-i andmete ja sisestatud arvude võrdluses erisusi, kuvatakse need arvestuslehel märkega „Sedelite arvestuse vahe”. Arvestuse vahe põhjus märgitakse jaoskonnakomisjoni esimehe töövihikusse. Erisused ei takista allkirjastamist, kuid sel juhul kuvatakse arvestuslehe päises hoiatus.

Hääletamissedelite arvestuslehte on võimalik ka printida, vajutades nuppu „Prindi”.

Jaoskonna hääletamissedelite arvestusleht

Allkirjastatud

Prindi Ajalugu

Valimisjaoskond Haabersti linnaosa, jaoskond nr. 1

Saadud sedeleid 230
Kohustuslik

Välja antud hääletamissedeleid 38

1. Oma ringkonna hääletamismärked

Valimisjaoskonnas 20
Asutuses 3
Kodus 4

2. Väljaspool ringkonda hääletamismärked

Valimisjaoskonnas 3
Asutuses 6
Asukohas 2

Rikutud sedeleid 1
Tagastatud sedeleid 2
Tühistatud sedeleid 0

Välja andmata sedeleid 189
Kohustuslik

Sedelite arvestuse vahe -

Tulemuste avalehele

Paranda

Allkirjasta

Täidetud ja allkirjastatud hääletamissedelite arvestuslehe näidis

4.1.3. Hääletamistulemuste protokollis täitmine VIS-is

Pärast häälte kokkulugemist koostab ja täidab jaoskonnakomisjon valimis-päeva õhtul VIS-is hääletamistulemuste protokollis, valides VIS-is vasakult menüüst „Tulemused” ja edasi „Jaoskonna protokoll”. Enne protokollis täitmist tuleb VIS-is kinnitada, et valimisjaoskonnas ei ole enam valijaid – kui protokollis täitmisega on alustatud, ei saa selles jaoskonnas enam hääletamismärkeid teha.

Jaoskonnakomisjonil tuleb hääletamistulemuste protokollis sisestada järg-mised andmed:

- 1) Protokollis päise lahtrisse „Kehtetuid” sisestatakse hääletamiskastis olnud kehtetute sedelite arv.
- 2) Lahter „Kehtivaid” summeeritakse VIS-i poolt automaatselt vastavalt sellele, kuidas sisestatakse kandidaatidele hääli.
- 3) Lahter „Kokku” täidetakse samuti VIS-i poolt automaatselt kehtivate ja kehtetute sedelite summaga.
- 4) Protokollis vasakus veerus on erakondade nimekiri ja jaotis „Üksik-kandidaadid”. Vajutades erakonna nime ees olevale plussmärgile, avaneb nimekiri selle erakonna kandidaatide registreerimisnumbritega.
- 5) Registreerimisnumbri järel olevasse lahtrisse tuleb sisestada sellele kandidaadile antud häälte arv.
- 6) Protokollis tühjaks jäänud lahtritesse kirjutatakse arv „0”.

Hääletamistulemuste protokollis koostamisel kontrollib jaoskonnakomisjon protokollis olevate arvude õigsust järgmiselt:

- 1) Protokollis lahtris „Kokku” olev arv peab võrduma veerus „Häälte arv” erakondadele ja üksikkandidaatidele antud häälte ning kehtetute häälte summaga.
- 2) Erakonna häälte arv peab olema võrdne selle erakonna kandidaati-dele antud häälte summaga. Kontrollida tuleb ka üksikkandidaatidele antud häälte summa õigsust.
- 3) Erakondadele ja üksikkandidaatidele antud häälte summa peab võrduma lahtris „Kehtivaid” oleva arvuga.

Hääletamistulemuste protokollis täidetakse VIS-is automaatselt kehtivate häälte arv (protokollis väli „Kehtivaid”) ning kehtivate ja kehtetute häälte summa (protokollis väli „Kokku”).

Jaoskonna protokoll

Allkirjastatud

Hääle arvestus

Printi

Ajalugu

Valimisjaoskond

Haabersti linnaosa, jaoskond nr. 1

Kehtivaid

166

Kehtetuid

0

Kohustuslik

Kokku

166

Saadud hääled

Üksus	Kandidaate	Hääle arv	
+ Eesti Vabariik	4	61	✓
+ Eesti Vabariik	5	64	✓
+ Eesti Vabariik	3	3	✓
- Üksikkandidaadid	2	38	✓
	Reg. nr	Hääle arv	
	145	13	
	146	25	

Tulemuste avalehele

Paranda

Allkirjasta

Täidetud ja allkirjastatud hääletamistulemuste protokoll näidis

Protokoll allkirjastatakse VIS-is. Kui andmed on üle kontrollitud, tuleb vajutada nuppu „Allkirjasta”. Protokoll saab allkirjastada jaoskonnakomisjoni esimees, tema puudumisel aseesimees. Kui dokument on edukalt allkirjastatud, ilmub protokoll põhiseaduse roheline teade „Dokument on edukalt allkirjastatud” ja dokumendi ülaservas on märges „Allkirjastatud”. Kui dokumendi allkirjastas jaoskonnakomisjoni esimees, on märges roheline, kui aseesimees, siis kollane. Kollase märges puhul peab jaoskonnakomisjoni esimees esimesel võimalusel dokumendi omalt poolt allkirjastama.

Kui pärast allkirjastamist on protokollil olevaid andmeid vaja parandada, tuleb protokollil vajutada nuppu „Paranda”, seejärel teha vajalikud muudatused ja allkirjastada dokument uuesti. Kõik allkirjastamised ja parandused on nähtavad protokollil ülaservas lingi „Ajalugu” all.

Protokolli on võimalik printida nii täitmata kui ka täidetud kujul, vajutades nuppu „Prindi”.

Valimispäeval ei tohi valla- ja linnasekretärid lõpetada oma tööd enne, kui kõigi jaoskonnakomisjonide hääletamissedelite arvestuslehed ja hääletamistulemuste protokollid on VIS-is täidetud ja allkirjastatud.

4.2. Jaoskonnakomisjoni töö lõpetamine

Pärast hääletamistulemuste kindlakstegemist pakib jaoskonnakomisjon eraldi:

- 1) hääletamiskastides olnud kehtivad hääletamissedelid kandidaatide kaupa;
- 2) kehtetud hääletamissedelid;
- 3) valijatele välja andmata jäänud ja kustutatud hääletamissedelid;
- 4) arvestamata jäetud hääletamissedelid (s.o rikutud ja valijate tagastatud sedelid).

Pakile kirjutatakse, millise valla või linna jaoskonna hääletamissedelid need on ja kui palju neid pakis on. Pakil olevale kirjale kirjutab alla jaoskonnakomisjoni esimees.

Kõik hääletamissedelite pakid pannakse ühte hääletamiskasti. Hääletamiskasti liigi valib jaoskonnakomisjon vastavalt hääletamissedelite hulgale. Hääletamiskast ja selle ava suletakse turvaploommide või -kleebisega. Komisjon kleebib hääletamiskastile jaoskonnakomisjoni numbriga kleebise.

Jaoskonnakomisjoni esimees kirjutab alla turvaploommide ja -kleebiste arvestuslehele ning arvestusleht rebitakse jaoskonnakomisjoni esimehe töövihikust välja.

Jaoskonnakomisjon edastab viivitamata valla- või linnasekretärile:

- 1) kõik hääletamissedelid;
- 2) hääletamissedeli saamise allkirja lehed;
- 3) jaoskonnakomisjoni pitsati ja selle täitmise vahendid;
- 4) arvutid ja printerid;
- 5) kasutamata jäänud ümbrikud, turvakotid, turvaplommid ja -kleebised;
- 6) arvestamata jäetud hääletamissedelitega ümbrikud ja nende kohta koostatud akti;

- 7) komisjoni koosolekute protokollid ja komisjoniliikmete eriarvamused;
- 8) komisjonile esitatud avaldused;
- 9) hääletamiskastid;
- 10) mobiiltelefoni ja selle SIM-kaardi;
- 11) turvaplohmide ja -kleebiste arvestuslehe, mis allkirjastatakse ning rebitakse jaoskonnakomisjoni esimehe töövihikust välja;
- 12) kasutatud turvakotid, turvaplohmide laiemed, numbriga osad ja turvakleebised;
- 13) hääletamissirmid ja luubid.

Jaoskonnakomisjoni esimees annab dokumendid üle vähemalt kahe komisjoniliikme juuresolekul.

4.3. Hääletamistulemuste kindlakstegemine vallas ja linnas

4.3.1. Hääletamistulemuste kindlakstegemine häälet lugemiskomisjonis

Jaoskonnakomisjonide protokollides olevate andmete õigsust kontrollib valla või linna häätelugemiskomisjon (valla või linna valimiskomisjon) hääletamissedelite ülelugemise teel. Hääletamissedelite ülelugemist alustab häätelugemiskomisjon valimispäevale järgneval päeval (esmaspäeval, 6. märtsil 2023. a) kell 10.00.

Vaatlejate ligipääsu tagamiseks ja hilisemate vaidluste ärahoidmiseks tuleb häälte teistkordse lugemise aeg ja koht varakult avaldada.

Hääled loetakse üle ja kehtetute hääletamissedelite arv ning kandidaatile antud häälte arv sisestatakse valimisjaoskondade kaupa VIS-i, mis koostab valla või linna hääletamistulemuste protokoll. Jaoskonnakomisjoni protokoll ja hääletamissedelite arvestuslehte ei muudeta.

Lõplike hääletamistulemuste kohta teeb otsuse häätelugemiskomisjon, kes korraldab häälte lugemist ja otsustab hääletamissedeli kehtivuse üle.

Jaoskonnakomisjonidelt laekunud protokollide, valijate nimekirja ja hääletamissedelite arvestuslehtede alusel teeb hääletugemiskomisjon kindlaks:

- 1) valijate nimekirja kantud valijate arvu;
- 2) hääletamissedeli saanud valijate arvu;
- 3) hääletamisest osa võtnud valijate arvu (hääletamiskastides olnud sedelite arvu);
- 4) kehtetute hääletamissedelite arvu;
- 5) kandidaatidele ja erakondadele antud hääle arvu.

Kui hääletamissedelite ülelugemisel saadud andmed erinevad jaoskonnakomisjoni protokollis või valijate nimekirjas olevatest, märgib hääletugemiskomisjon oma protokollis lisas erinevused ning neid tinginud asjaolud. Erinevused arvutab välja VIS. Erinevuste põhjused saab märkida KOV hääletamissedelite arvestuslehe kommentaari väljale ning hääletamistulemuste protokollis kommentaari väljale jaoskondade kaupa.

KOV hääletamissedelite arvestusleht Allkirjastamata

Tartu linn Printi Ajalugu

Jaoskonnad **KOV ülene**

☐ Jaoskond 1

Sisestatud andmed ei ole vastavuses valimisjaoskonna arvestuslehe andmetega. Kontrollige andmete õigsust!

	Jaoskond	KOV
Saadud sedeleid	200	<input type="text" value="200"/>
Välja andmata sedeleid	97	<input type="text" value="96"/>
Kommentaari	<input type="text" value="Sisesta..."/>	

1000

KOV hääletamissedelite arvestuslehe näidis, kus sedelite ülelugemise andmetes on erisus

KOV hääletamistulemuste protokoll

Alkirjastamata

Tallinn

Prindi

Ajalugu

Jaoskonnad

KOV ülene

Ringkond 1

Jaoskond 1

Jaoskond 3

Jaoskond 8

Sisestatud andmed ei ole vastavuses valimisjaoskonna protokoll andmetega. Kontrolli sisestatud häälte arve.

Jaoskond Haabersti linnaosa, Jaoskond 1

Kehtivaid 165

Kehtetuid

Kohustuslik 0

Kokku 165

Üksus	Kandidaate	Häälte arv: jaoskond	Häälte arv: KOV jaoskond
+ Eesti Vabariik	4	61	61
+ Eesti Vabariik	5	64	64
+ Eesti Vabariik	3	3	3
- Üksikkandidaadid	2	38	37
Reg. nr	Häälte arv: jaoskond	Häälte arv: KOV jaoskond	
145	13	13	
146	25	24	

Kommentaar

1000

KOV hääletamistulemuste protokoll näidis, kus häälte lugemise andmetes on erisus

Valla või linna hääletamistulemuste protokoll ja arvestuslehe allkirjastab VIS-is häätelugemiskomisjoni esimees, liikudes nende dokumentide juures sakile „KOV ülene“.

Koroonahaiguse leviku olukorras peavad häälte lugejad hääletamissedelite lugemisel kasutama ühekordseid kindaid ja kaitsemaske.

4.3.2. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda antud hääle lugemine

Riigi valimisteenistus määrab iga valimisringkonna kohta häätelugemiskomisjoni (valla või linna valimiskomisjoni), kes teeb kindlaks väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamistulemused.

Valimisringkonna häätelugemiskomisjon teeb kindlaks ka asukohas ja asutuses (kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses) ning ajutiselt välisriigis viibivate ja seal ümbrikke kasutades hääletanud oma ringkonna valijate hääled. Häätelugemiskomisjoni esimees (valla- või linnasekretär) saab jaotuspiirkonna logistikult turvakottides oma valla või linna oma valimisringkonna valijate hääletamissedelitega ümbrikud hiljemalt valimispäeval kell 12.00.

Saanud hääletamissedelitega ümbrikud, kontrollib valla või linna valimis-komisjon valijate nimekirjast käsitsi täidetud ümbrikke. Tuleb kontrollida, kas valijal on hääletamisõigus, kas valijate nimekirja on tehtud hääletamis-märge ja kas valija elukoht on selles vallas või linnas. VIS-ist välja trükitud ümbrikke ei ole vaja kontrollida.

Kui valijat ei ole kantud valijate nimekirja selles valimisringkonnas, jätab häätelugemiskomisjon valija hääletamissedeliga ümbriku arvestamata.

Kui häätelugemiskomisjon on saanud eksituse tõttu teise valimisring-konna valija hääletamissedeliga ümbriku, tuleb ümbrik edastada vastavale häätelugemiskomisjonile.

Häätelugemiskomisjon avab välimised ümbrikud ja hoiustab sisemisi hääletamissedelitega ümbrikke turvakotis kuni hääletamistulemuste kindlakstegemise alguseni. Häätelugemiskomisjoni esimees tagab hääle-tamissedelitega ümbrike säilimise kuni hääle lugemiseni.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääle lugemist alustab häätelugemiskomisjon valimispäeval kell 20.00. Ümbrike avamise juures peab viibima vähemalt kolm häätelugemiskomisjoni liiget.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamis-sedeleid sisaldavad sisemised ümbrikud avatakse ja hääletamissedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati jäljend.

Häätelugemiskomisjon teeb hääletamissedelite alusel valimisringkonna kohta kindlaks kehtetuks tunnistatud hääletamissedelite arvu ning kandi-daatidele ja erakondadele antud hääle arvu.

Väljaspool ringkonda hääletanute protokoll

Allkirjastatud

Hääle arvestus

Printi

Ajalugu

Valimisringkond **Ringkond 10**

Valimiskomisjon **Tartu linn**

Kehtivaid **45**

Kehtetuid

Kohustuslik

0

Kokku **45**

Saadud hääled

Üksus	Kandidaate	Hääle arv	
+ Eesti Vabariik	4	20	✓
+ Eesti Vabariik	2	9	✓
+ Eesti Vabariik	2	4	✓
- Üksikkandidaadid	1	12	✓
Reg. nr		Hääle arv	
150		12	

Tulemuste avalehele

Paranda

Allkirjasta

Väljaspool ringkonda hääletanute hääletamistulemuste täidetud ja allkirjastatud protokoll näidis

Hääletamisedeli kehtetuks tunnistamisel järgitakse käesoleva juhendi punktis 4.1.1 sätestatut.

Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamistulemuste kindlakstegemise kohta täidetakse VIS-is valimisringkonna protokoll, mille allkirjastab häätelugemiskomisjoni esimees.

Hääletamistulemused tehakse kindlaks avalikult. Häälte lugemise juures viibiv isik peab täitma häätelugemiskomisjoni liikme suulisi korraldusi.

Koroonahaiguse kõrge leviku puhul peavad häälte lugejad hääletamissedelite lugemisel kasutama kaitsemaske.

4.4. Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemuste kindlakstegemine

Alaliselt välisriigis elavate valijate häälte lugemist korraldab ja hääletamissedeli kehtivuse üle otsustab Tallinna linna häätelugemiskomisjon.

Pärast riigi valimisteenistusest hääletamissedelitega ümbrike saamist avab Tallinna häätelugemiskomisjon välimised ümbrikud ja hoiab sisemisi ümbrikke valimisringkondade kaupa eraldi turvakottides.

Alaliselt välisriigis elavate valijate häälte lugemist alustab häätelugemiskomisjon valimispäeval kell 20.00. Ümbrike avamise juures peab viibima vähemalt kolm häätelugemiskomisjoni liiget.

Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamissedeleid sisaldavad sisemised ümbrikud avatakse ja hääletamissedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati jäljend.

Häätelugemiskomisjon teeb hääletamissedelite alusel iga valimisringkonna kohta kindlaks hääletamisest osa võtnud alaliselt välisriigis elavate valijate arvu, kehtetuks tunnistatud hääletamissedelite arvu ning kandidaatidele ja erakondadele antud häälte arvu.

Hääletamissedeli kehtetuks tunnistamisel järgitakse käesoleva juhendi punktis 4.1.1 sätestatut.

Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemuste kindlakstegemisel koostatakse iga valimisringkonna kohta protokoll, millele kirjutab alla Tallinna linna valimiskomisjoni esimees.

Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemused tehakse kindlaks avalikult. Häälte lugemise juures viibiv isik peab täitma häätelugemiskomisjoni liikme suulisi korraldusi.

4.5. Valla ja linna häältelugemiskomisjoni töö lõpetamine

Valla- või linnasekretär säilitab ühe kuu jooksul valimispäevast arvates:

- 1) hääletamissedelid;
- 2) kasutatud ümbrikud;
- 3) kasutamata turvaplommid ja -kleebised;
- 4) kasutatud turvakotid, turvaplommide laiemaad, numbriga osad ja turvakleebised;
- 5) jaoskonnakomisjonide turvaplommide ja -kleebiste arvestuslehed.

Pärast nimetatud tähtaja möödumist, kuid mitte enne, kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused, korraldab valla- või linnasekretär eeltoodud vahendite hävitamise ja dokumenteerib selle.

Valla- või linnasekretär edastab hääletamissedeli saamise allkirja lehed, jaoskonnakomisjonide pitsatid ja nende täitmise vahendid, mobiiltelefonide SIM-kaardid ning kasutamata ümbrikud ja turvakotid maakonnas valimisvahendite logistikat ja ümbrike vahetamist korraldavale valla- või linnasekretärile, kes kahe nädala jooksul valimispäevast arvates edastab need riigi valimisteenistusele.

Hääletamiskastid, hääletamissirmid, luubid ja mobiiltelefonid jäävad hoiule valla- või linnavalitsusse.

Valla- või linnasekretär arhiveerib:

- 1) valimiskomisjoni otsused, koosolekute protokollid ja komisjoniliikmete eriarvamused;
- 2) avaldused ja kaebused;
- 3) muud arhiiviväärtuslikud dokumendid.

Rahvusrhiivi 10.12.2012. a hindamisotsuse nr 175 kohaselt on kõik valimisdokumendid arhiiviväärtuslikud. Valijate nimekirju, hääletamistulemuste protokolle ja kandidaatide registreerimiseks esitatud dokumente säilitatakse alaliselt.

Lisa 1.

Hääletajate ligipääsetavuse tagamine

Hääletamisruumid peavad olema ligipääsetavad kõigile valijatele. Ligipääsetavus peab olema tagatud nii füüsilise kui ka informatsiooni mõttes. Mitmekorruselises hoones tuleb hääletamisruumi asukohana eelistada esimest korrust ja ruume, mis asuvad võimalikult hoone sissepääsu lähedal. Valla- või linnasekretäri ülesanne on toetada jaoskonnakomisjone ligipääsetavuseks vajalike kohanduste tegemisel. Jaoskonnakomisjoni ülesanne on tagada, et kõik valijad saaksid hääletamisruumis oma hääletamisõigust teostada.

Selleks tuleb jaoskonnakomisjonil enne hääletamisruumi avamist teha kindlaks, kas:

- puuetega inimesed saavad hoone läheduses parkida;
- parklast hooneni viiv tee on ratastooli või muu liikumisabivahendi kasutajale takistusteta läbitav;
- hoonesse pääseb kaldteed kasutades;
- hoone välisuks avaneb automaatselt või on lihtsalt avatav;
- välisuksest hääletamisruumini viiv tee on piisava laiusga (minimaalselt 1,5 m);
- välisuksest hääletamisruumini viiv tee on ratastooli või muu liikumisabivahendi kasutajale takistusteta läbitav;
- hääletamisruumis on loodud hääletamisvõimalus ratastoolis või istudes hääletamiseks;
- hääletamisruumis viibivad jaoskonnakomisjoni liikmed märkavad erivajadusega hääletajat, pakuvad talle abi ning informeerivad teda ligipääsetava hääletamise võimalustest;
- hoone siseruumid ja hääletamiskabiinid on valgustatud (vähemalt 200 lx);
- hääletamisruumi suunavad viidad on kontrastsed ning suures kirjas;
- hääletamisruumis on piisavalt ruumi ratastooli või muu liikumisabivahendiga liikumiseks;
- hääletamisruumis on istekohad, kus puhkust vajavad valijad saavad istuda (mõned toolid ka ilma käetugedeta).

Kirjeldatud tingimused peavad olema tagatud kogu hääletamisruumi lahti-oleku aja jooksul.

Valijate abistamine

Hääletamisruumi valikul tuleb eelistada ligipääsetavaid hooneid ja ruume. Kui seda ei ole võimalik täielikult tagada, peab jaoskonnakomisjon mõtlema läbi, kuidas tagada puuetega inimeste maksimaalne iseseisev liikumine. Takistuste korral peab jaoskonnakomisjon olema valmis abistama puuetega valijaid hääletamisruumi sisenemisel ja sealt väljumisel ning hääletamistoimingute tegemisel.

Kui puuetega valijatel on takistusi hoonesse sisenemisel või hoonest liikumisel, peab olema tagatud selge informatsioon abi andmise kohta. Jaoskonnakomisjoni kontakttelefoni number peab olema kergesti märgatav, leitav veebist ja hoonesse sisenemisel. Jaoskonnakomisjon peab hoidma telefoni avatud (kõne, SMS) ja olema valmis valijaid hoonesse sisenemisel juhendama või abistama. Jaoskonnakomisjoni ülesanne on tagada valija turvaline ja takistusteta liikumine hoones. Hääletamisruumi leidmiseks tuleb hoone koridoridesse paigaldada suunaviidad. Valla- või linnasekretärit saab jaoskonnakomisjon universaalsed suunaviidad, millele tuleb kleepida noolega kleebis, mis näitab, millises suunas asub hääletamisruum.

Erandkorras, kui valijal ei ole võimalik hääletamisruumini liikuda, võib jaoskonnakomisjon viia hääletamiskasti, hääletamissedeli ja allkirjalehe valijani hoonest välja. Selleks tuleb esmalt valijate nimekirjas isikut tõendava dokumendi alusel kontrollida valija hääletamisõigust. Vastava hääletamistoimingu teostamise juures peab olema vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget. Tagatud peab olema hääletamise salajasus.

Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamissedelit ise täitma, võib seda tema palvel ja juuresolekul teha ka jaoskonnakomisjoni liige. Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamissedelit ise hääletamiskasti laskma, võib seda tema palvel ja juuresolekul teha ka jaoskonnakomisjoni liige. Valija võib sedeli täitmisel ja kasti laskmisel abi paluda ka teiselt valijalt, kuid mitte elukohajärgse valimisringkonna kandidaadilt.

Nägemispuudega valijad

Nägemispuudega valijad (vaegnägijad ja pimedad) võivad liikuda juhtkoeraga, saatjaga või valget keppi kasutades. Vaegnägijatele on hääletamisruumis luubid, mis võimaldavad lihtsamalt kandidaatide nimekirju lugeda. Luubid peavad olema kättesaadavad kogu hääletamisruumi lahtioleku aja jooksul. Hääletamisruumis peab olema vähemalt üks kandidaatide nimekiri, mis ei ole seinale kinnitatud ja mis on trükitud suures kirjas. Säärast teksti saab tänu sellele luubiga või teatud vaegnägevuse puhul ka palja silmaga lihtsamalt lugeda. Vajalik on nägemispuudega valija liikumistee hoone välisuksest kuni hääletamisruumini märgistada taktilise põrandakattega, milleks sobib näiteks lai ja paks ehitusteip vms, mis eristub värvilt ja materjalilt põrandapinnast.

Nägemispuudega valijatega suhtlemisel tuleb arvestada järgmist:

- Ole valmis valijat liikumisel abistama vastavalt tema enda antud juhistele.
- Kui märkad nägemispuudega valijat, pöördu tema poole. Tutvusta ennast ning nimeta teda nimepidi või puuduta inimest õrnalt ja põgusalt käsivarrest.
- Ole valmis valija palvel lugema ette kandidaatide nimekirja.
- Anna juhiseid võimalikult selgelt ja lihtsalt.
- Juhtkoera ei tohi segada.
- Pärast hääletamist paku inimesele abi hoonest välja liikumisel.

Kuulmispuudega valijad

Kuulmispuudega valijad (vaegkuuljad ja kurdid) kasutavad suhtlemisel väga erinevaid viise, sealhulgas viipekeelt. Viipekeelt emakeelena kõnelevate kurtide jaoks on avatud ka viipekeele tõlketeenus, mida saab kurdi algatusel vajaduse korral kasutada suhtlemisel hääletamisruumis. See teenus võimaldab suhelda kurdiga telefoniühenduse kaudu. Tagatud peab olema hääletamise salajasus ja teenust hääletamiskabiinis kasutada ei tohi. Vähemalt üks hääletamissedelite väljaandmise koht peaks olema varustatud portatiivse silmusvõimendiga.

Kuulmispuudega valijatega suhtlemisel tuleb arvestada järgmist:

- Enne suhtlemist tuleb tõmmata endale tähelepanu – puudutada õrnalt valija õlga või talle lehvitada.
- Suhtlemisel ole näoga valija poole ja hoia silmsidet.
- Räägi selgelt ja normaalses tempos ning kasuta tavalisi näoilmeid.
- Jää rahulikuks ja vajaduse korral korda öeldut. Ära tõsta häält ega karju.
- Kui sinust ei saada aru, ole valmis selgitusi andma teiste sõnadega.
- Ole valmis teksti esitama kirjalikult.
- Vajaduse korral esita lisaküsimusi, et kontrollida, kas inimene sai aru.

Liikumispuudega valijad

Liikumispuudega valijad võivad liikuda erinevaid abivahendeid kasutades, näiteks ratastooli, käimisraami, karkude või kepi abil. Liikumispuudega valijatele on hääletamisruumis hääletamiseks valmis pandud sirmiga varustatud laud. Oluline on jälgida, et ratastooliga pääseks laua äärde hääletamissedelit täitma. Sirm tagab valijale hääletamise salajasuse. Valimisringkonna kandidaatide nimekiri on kinnitatud sirmi siseküljele valijale sobivale kõrgusele või asetatud väljatrükitult lauale.

Liikumispuudega valijatega suhtlemisel tuleb inimeselt küsida, kuidas saab teda aidata, ja käituda saadud juhtnööride järgi.

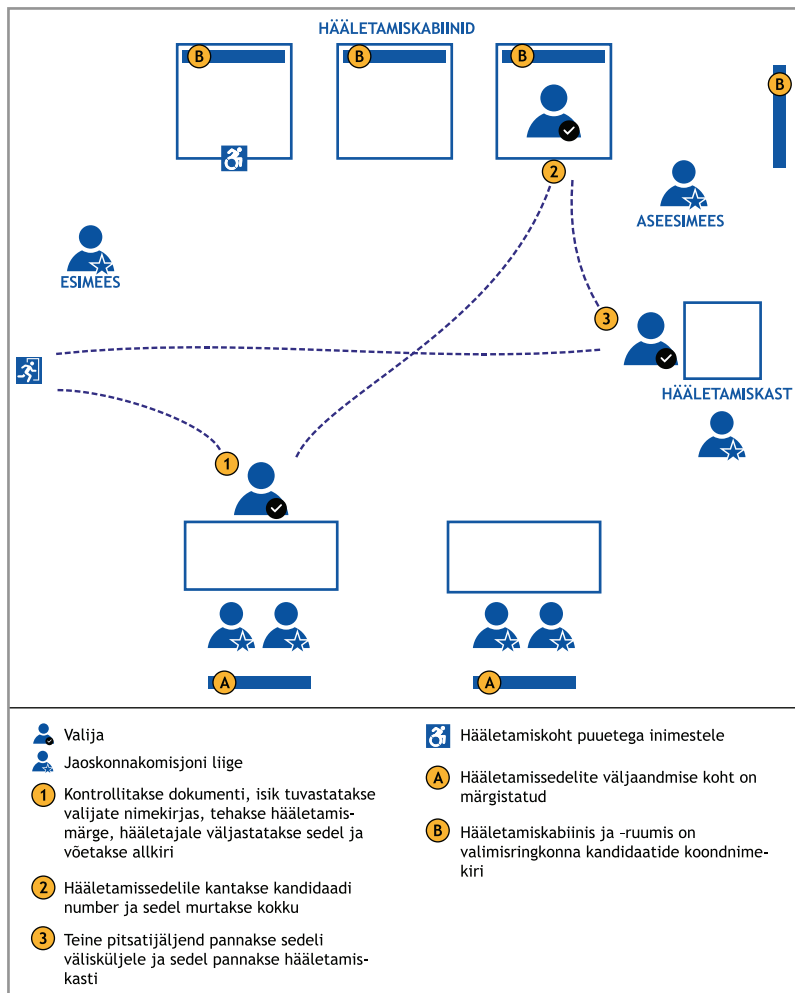
Vaimse tervise probleemidega valijad

Vaimse tervise probleeme (sh psüühiline erivajadus, hiljutine trauma kogemus, ajutine pingeolukord jm) võib esineda igas vanuses valijatel. Probleemid võivad väljenduda raskustes vestlemisel ja arusaamisel, arusaamatus käitumises või ilmned kergesti tekkivates konfliktides. Parimaks võimaluseks vaimse tervise probleemidega inimeste teenindamiseks on suhtuda kõikidesse valimisjaoskonda tulnud inimestesse (valijad ja nende saatjad) lugupidavalt, abivalmilt, heatahtlikult ja rahulikult ning vajadusel kannatlikult. Tavapärasest teistsuguse kõnelemise, suhtumise või käitumise puhul on oluline konfliktide eskaleerumise ennetamiseks mitte ärritada, halvustavalt kommenteerida, lugupidamatu tooniga kõneleda või oma kehakeelega ebasümpaatiat väljendada. Kui inimene väljendab muret või abivajadust, siis tuleks ta rahulikult ära kuulata ja teda võimaluste piires aidata.

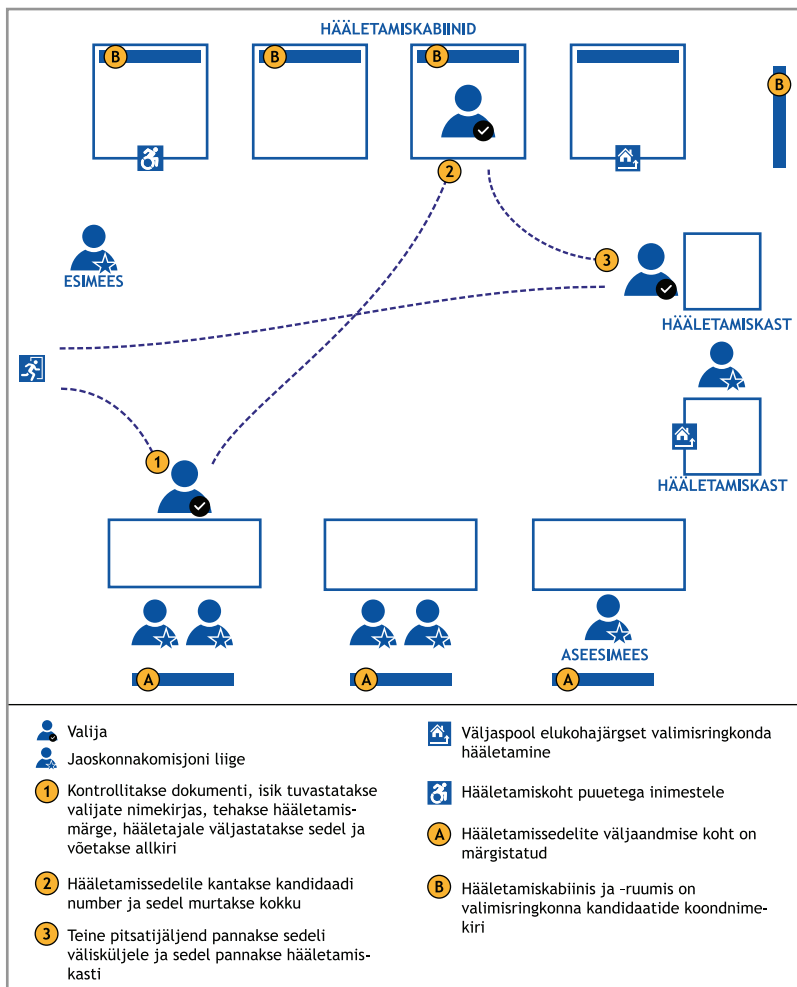
Lisa 2.

Hääletamisruumide skeemid

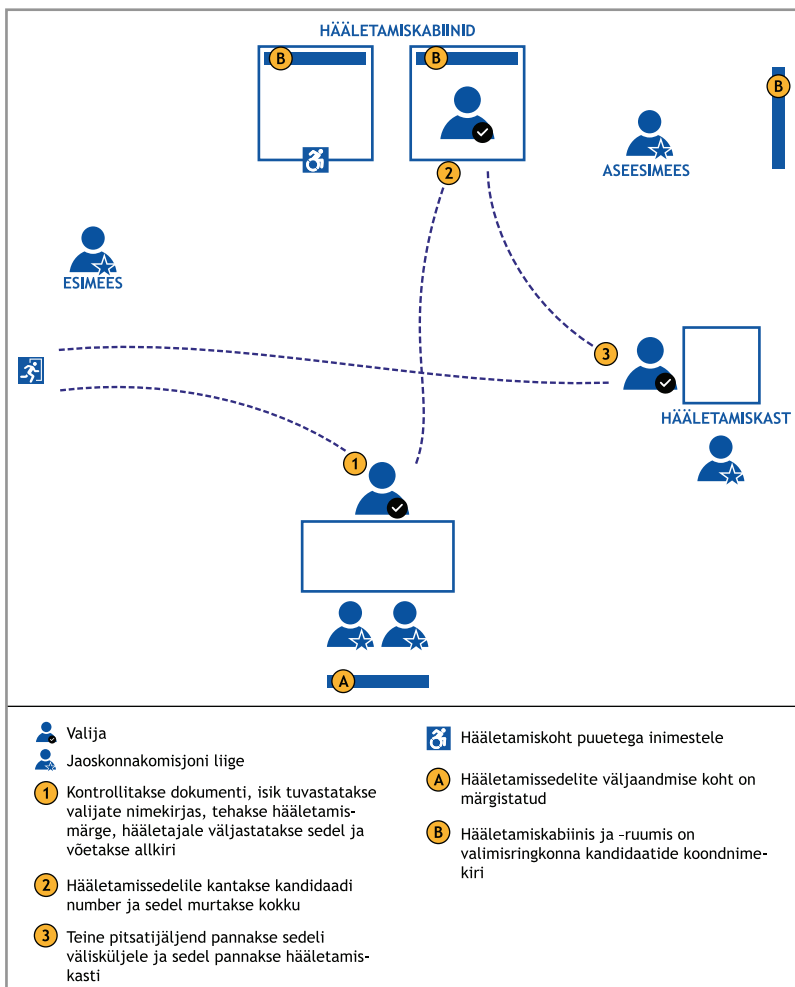
Standardne hääletamisruum

Kombineeritud hääletamisruum

Mobiilne hääletamisruum

Riigikogu valimise seadus

Riigikogu valimise seadus

Vastu võetud 12.06.2002
RT I 2002, 57, 355
jõustunud vastavalt §-le 86.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Valimissüsteemi alused

- (1) Riigikogul on 101 liiget.
- (2) Riigikogu liikmete valimised on vabad, üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.
- (3) Igal valijal on üks hääl.
- (4) Valimistulemused tehakse kindlaks proportsionaalsuse põhimõtte alusel.

§ 2. Korraliste valimiste toimumise aeg

- (1) Riigikogu korralised valimised toimuvad märtsikuu esimesel pühapäeval neljandal aastal, mis järgneb Riigikogu eelmiste valimiste aastale.
- (2) Riigikogu korralised valimised kuulutab välja Vabariigi President oma otsusega Eesti Vabariigi põhiseaduse § 78 punkti 3 alusel vähemalt kolm kuud enne valimispäeva.

§ 3. Erakorraliste valimiste toimumise alused ja aeg

- (1) Riigikogu erakorralised valimised kuulutab välja Vabariigi President oma otsusega Eesti Vabariigi põhiseaduse § 78 punkti 3 alusel:
 - 1) Eesti Vabariigi põhiseaduse §-des 89 ja 119 ettenähtud juhtudel kolme päeva jooksul, arvates väljakuulutamiskohustuse tekkimisest;
 - 2) Eesti Vabariigi põhiseaduse § 105 lõikes 4 ettenähtud juhul kolme päeva jooksul, arvates rahvahääletuse tulemuste Riigi Teatajas avaldamisest.

(2) Eesti Vabariigi põhiseaduse §-s 97 ettenähtud juhul võib Vabariigi President Vabariigi Valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised kolme päeva jooksul, arvates Vabariigi Valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise päevast.

(3) Riigikogu erakorralised valimised toimuvad varemalt 20 ja hiljemalt 40 päeva pärast valimiste väljakuulutamist.

(4) Riigikogu erakorraliste valimiste päeva määrab Vabariigi President. Erakorraliste valimiste päev on pühapäev.

§ 4. Hääletamis- ja kandideerimisõigus

(1) Hääletamisõigus on Eesti kodanikul, kes on valimispäevaks saanud 18-aastaseks.

(2) Hääleõiguslik ei ole isik, kes on valimisõiguse osas teovõimetuks tunnistatud.

(3) Hääletamisest ei võta osa isik, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust.

(4) Kandideerimisõigus on Eesti kodanikul, kes kandidaatide registreerimise viimaseks päevaks on saanud 21-aastaseks.

(5) Kandideerimisõigust ei ole isikul, kes on valimisõiguse osas teovõimetuks tunnistatud.

(6) Riigikogu liikmeks ei või kandideerida tegevväelane ega isik, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust.

[RT I, 10.07.2012, 3 - jõust. 01.04.2013]

2. peatükk

AGITATSIOON

§ 5. Agitatsiooni piirang

(1) [Kehtetu - RT I, 03.01.2020, 2 - jõust. 13.01.2020]

(2) [Kehtetu - RT I, 03.01.2020, 2 - jõust. 13.01.2020]

(3) Hääletamisruumis on valimisagitatsioon keelatud.

[RT I, 03.01.2020, 2 - jõust. 13.01.2020]

§ 5¹. Poliitilise välireklaami keeld

[Kehtetu - RT I, 03.01.2020, 2 - jõust. 13.01.2020]

3. peatükk

VALIMISRINGKONNAD

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 6. Valimisringkonnad

Riigikogu valimised toimuvad 12-s mitmemandaadilises valimisringkonnas: valimisringkond nr 1 – Tallinna Haabersti, Põhja-Tallinna ja Kristiine linnaosa; valimisringkond nr 2 – Tallinna Kesklinna, Lasnamäe ja Pirita linnaosa; valimisringkond nr 3 – Tallinna Mustamäe ja Nõmme linnaosa; valimisringkond nr 4 – Harju- (v.a Tallinn) ja Raplamaa; valimisringkond nr 5 – Hiiu-, Lääne- ja Saaremaa; valimisringkond nr 6 – Lääne-Virumaa; valimisringkond nr 7 – Ida-Virumaa; valimisringkond nr 8 – Järva- ja Viljandimaa; valimisringkond nr 9 – Jõgeva- ja Tartumaa (v.a Tartu linn); valimisringkond nr 10 – Tartu linn; valimisringkond nr 11 – Võru-, Valga- ja Põlvamaa; valimisringkond nr 12 – Pärnumaa.

§ 7. Mandaatide jaotamine valimisringkondade vahel

(1) Vabariigi Valimiskomisjon jaotab oma otsusega mandaadid valimisringkondade vahel järgmiselt:

- 1) valijate koguarv jagatakse arvuga 101;
- 2) valimisringkonna valijate arv jagatakse käesoleva lõike punktis 1 nimetatud tehte tulemusena saadud arvuga;
- 3) valimisringkond saab mandaate vastavalt käesoleva lõike punkti 2 kohase tehte tulemusena saadud arvu täisosale;
- 4) käesoleva lõike punkti 3 alusel jaotamata jäänud mandaadid jaotatakse suurimate jääkide põhimõttel, lähtudes käesoleva lõike punktis 2 nimetatud tehete tulemusena saadud arvude murdosadest.

(2) Valijate arv saadakse valimiste väljakuulutamise kuu esimese kuupäeva seisuga Eesti Rahvastikuregistri (edaspidi *rahvastikuregister*) andmete põhjal.

(3) Valdkonna eest vastutav minister esitab Vabariigi Valimiskomisjonile valijate arvu maakondade ja Tallinnas linnaosade kaupa kolme tööpäeva jooksul, arvates valimiste väljakuulutamisest.

(4) Vabariigi Valimiskomisjon avalikustab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsuse viivitamata.

[RT I 2004, 22, 148 - jõust. 08.04.2004]

§ 8. Valimisjaoskondade moodustamine

[Kehtetu - RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

4. peatükk

VALIMISTE KORRALDUS

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

1. jagu

Vabariigi Valimiskomisjon

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 9. Vabariigi Valimiskomisjoni pädevus

(1) Vabariigi Valimiskomisjoni ülesanne on tagada käesoleva seaduse §-s 1 sätestatud põhimõtete järgimine, teha kindlaks üleriigilised hääletamis- ja valimistulemused, valvata valimiste korraldajate tegevuse järele, lahendada kaebusi ning täita muid seadustest tulenevaid ülesandeid.

(2) Vabariigi Valimiskomisjonil on oma ülesannete täitmiseks õigus:

- 1) teha valimiste korraldajale ettekirjutus käesoleva seaduse §-s 1 sätestatud põhimõtete kaitseks või isiku subjektiivsete õiguste tagamiseks;
- 2) tühistada eelhääletamisel antud hääled olulise seadusrikkumise tõttu osaliselt või täielikult ning kutsuda valijad uuesti hääletama eelhääletamise ajal või valimispäeval;
- 3) tunnistada hääletamistulemused valimisjaoskonnas, vallas, linnas, valimisringkonnas või riigis kehtetuks või tunnistada elektroonilise hääletamise tulemused kehtetuks täies ulatuses või osaliselt ning korraldada kordushääletamine, kui seadusrikkumine mõjutas või võis mõjutada hääletamistulemusi oluliselt;

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

- 4) mitte alustada elektroonilist hääletamist või peatada või lõpetada elektrooniline hääletamine, kui elektroonilise hääletamise süsteemi turvalisust või töökindlust ei ole võimalik tagada selliselt, et elektroonilist hääletamist saaks läbi viia käesoleva seaduse nõuete kohaselt.

(3) Vabariigi Valimiskomisjoni pädevuses oleva küsimuse lahendamiseks võtab Vabariigi Valimiskomisjon vastu otsuse, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Otsus jõustub allakirjutamisel.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 10. Vabariigi Valimiskomisjoni moodustamine

(1) Vabariigi Valimiskomisjoni volitused kestavad neli aastat.

(2) Vabariigi Valimiskomisjoni liikmed on:

- 1) Riigikohtu esimehe nimetatud esimese astme kohtu kohtunik;
- 2) Riigikohtu esimehe nimetatud teise astme kohtu kohtunik;
- 3) õiguskantsleri nimetatud õiguskantsleri nõunik;
- 4) riigikontrolöri nimetatud Riigikontrolli ametnik;
- 5) riigi peaprokuröri nimetatud riigiprokurör;
- 6) riigisekretäri nimetatud Riigikantselei ametnik;
- 7) Audiitorkogu juhatuse nimetatud infosüsteemide audiitor.

(3) Vabariigi Valimiskomisjoni liikmed nimetatakse hiljemalt kümnendal päeval enne valimiskomisjoni volituste lõppemist.

(4) Vabariigi Valimiskomisjoni esimehe ja aseesimehe valib valimiskomisjon oma liikmete hulgast valimiskomisjoni esimesel koosolekul. Vabariigi Valimiskomisjoni esimese koosoleku kutsub kokku eelmise Vabariigi Valimiskomisjoni esimees või aseesimees hiljemalt seitsmendal päeval pärast valimiskomisjoni volituste algust.

(5) Vabariigi Valimiskomisjoni liikmele nimetab tema ametisse nimetaja asendusliikme.

(6) Riigikohtu esimees võib nimetada kohtuniku Vabariigi Valimiskomisjoni liikmeks üksnes nimetatava nõusolekul ning pärast kohtu esimehe arvamuse ärakuulamist.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 11. Vabariigi Valimiskomisjoni liige

(1) Vabariigi Valimiskomisjoni liige peab olema hääletamisõiguslik käesoleva seaduse § 4 lõigete 1–3 kohaselt.

(2) Vabariigi Valimiskomisjoni liikme volitused lõpevad ennetähtaegselt:

- 1) tema tagasiastumisega;
- 2) tema surmaga;
- 3) tema asumisega erakonna, valimisliidu või üksikkandidaadi volitatud esindajaks;
- 4) tema esitamisega kandidaadiks registreerimiseks Riigikogu, Euroopa Parlamendi või kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel;
- 5) tema asumisega valimiste korraldajaks.

(3) Vabariigi Valimiskomisjoni liikme võib ennetähtaegselt valimiskomisjoni liikme kohustustest vabastada tema nimetanud ametiisik või organ oma põhistatud otsusega kas omal algatusel või Vabariigi Valimiskomisjoni ettepanekul.

(4) Vabariigi Valimiskomisjoni liige on oma ülesandeid täites erapooletu ja sõltumatu.

(5) Vabariigi Valimiskomisjoni liige ei või agiteerida erakonna ega kandidaadi poolt ega vastu.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 12. Vabariigi Valimiskomisjoni töökorraldus

(1) Vabariigi Valimiskomisjoni töövorm on koosolek, mille kutsub kokku valimiskomisjoni esimees või tema äraolekul aseesimees, nende mõlema äraolekul valimiskomisjoni noorim liige.

(2) Vabariigi Valimiskomisjon on otsustusvõimeline, kui selle koosolekust võtab osa vähemalt pool komisjoni koosseisust. Valimiskomisjoni koosolekut juhatab komisjoni esimees või tema äraolekul aseesimees. Nende mõlema äraolekul juhatab komisjoni koosolekut kuni uue aseesimehe valimiseni komisjoni noorim liige.

(3) Vabariigi Valimiskomisjoni koosolek on avalik ja see protokollitakse.

(4) Vabariigi Valimiskomisjoni otsused ja koosolekute protokollid avalikustatakse.

(5) Vabariigi Valimiskomisjon otsustab tema pädevuses olevaid asju poolthäälte enamusega. Komisjoni liikme eriarvamus kantakse koosoleku protokollile.

(6) Vabariigi Valimiskomisjon kehtestab otsusega oma töökorra.

(7) Kui Vabariigi Valimiskomisjoni liige ei saa komisjoni koosolekust osa võtta, asendab teda asendusliige, kellel on kõik komisjoniliikme õigused ja kohustused, välja arvatud esimehe või aseesimehe õigused ja kohustused.

(8) Vabariigi Valimiskomisjoni liige saab tasu valimiste ettevalmistamise ja korraldamise eelarvest komisjoni koosolekust osavõtmise ja komisjoni muude ülesannete täitmise eest. Vabariigi Valimiskomisjoni liikme tunni-tasu suurus on 10-kordne Vabariigi Valitsuse kehtestatud tunni töötasu alammäär. Töötasu maksmise kord sätestatakse Vabariigi Valimiskomisjoni töökorras.

(9) Vabariigi Valimiskomisjoni teenindamise korraldab Riigikogu Kantselei.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

2. jagu

Valimiste korraldajad

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 13. Valimiste korraldajad

(1) Riigikogu valimisi korraldavad:

- 1) riigi valimisteenistus;
- 2) valla- ja linnasekretärid;
- 3) jaoskonnakomisjonid;
- 4) häältelugemiskomisjonid.

(2) Valla- ja linnasekretäri ametisse nimetamise ja asendamise kord sätestatakse kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses.

(3) Valla või linna häältelugemiskomisjoni ülesandeid Riigikogu valimistel täidab kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduses sätestatud korras moodustatud valla või linna valimiskomisjon.

(4) Valimisi korraldav isik ja teda abistav isik ei saa olla samal ajal erakonna või üksikkandidaadi volitatud esindaja või kandidaat.

(5) Valimisi korraldav isik peab olema hääletamisõiguslik käesoleva seaduse § 4 lõigete 1–3 kohaselt ja valdama eesti keelt.

(6) Valimisi korraldav isik ja teda abistav isik on oma ülesandeid täites sõltumatu ja ta ei või agiteerida erakonna ega kandidaadi poolt ega vastu.

(7) Valimisi korraldaval isikul, valla- või linnavalitsuse ametnikul või töötajal või muul isikul on õigus saada tasu valimiste korraldamisega seotud ülesannete täitmise eest.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

§ 14. Riigi valimisteenistus

(1) Riigi valimisteenistus on Riigikogu Kantselei struktuuriüksus, mis on käesolevast seadusest, Euroopa Parlamendi valimise seadusest, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusest ja rahvahääletuse seadusest tulenevate ülesannete täitmisel iseseisev.

(2) Riigi valimisteenistust juhib riigi valimisteenistuse juht. Valimisteenistuse juhi ja asejuhi nimetab ametikohale Riigikogu Kantselei direktor kooskõlastatult Vabariigi Valimiskomisjoniga.

(3) Riigi valimisteenistuse ametnikud nimetab ametikohale ja töötajatega sõlmib töölepingu Riigikogu Kantselei direktor riigi valimisteenistuse juhi ettepanekul.

(4) Valimiste ettevalmistamise ja korraldamise eelarve on eraldiseisev osa Riigikogu Kantselei eelarvest ja sisaldab riigi valimisteenistuse käesolevast seadusest, Euroopa Parlamendi valimise seadusest, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusest ja rahvahääletuse seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks vajalikke investeeringuid ja tegevuskulusid. Valimiste ettevalmistamiseks ja korraldamiseks ettenähtud vahendite sihipärase kasutamise ja eelarve täitmise eest vastutab riigi valimisteenistuse juht. Riigi valimisteenistus esitab Vabariigi Valimiskomisjonile eelmise kalendriaasta eelarve täitmise aruande järgmise aasta esimese kvartali jooksul.

(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud ülesannete täitmise üle teostab järelevalvet Vabariigi Valimiskomisjon.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 15. Riigi valimisteenistuse pädevus

(1) Riigi valimisteenistuse ülesanne on:

1) tagada valimiste seadusekohane korraldamine, korraldada elektrooniline hääletamine ja teha kindlaks elektroonilise hääletamise tulemus;

1¹) tagada hääletamise korraldamisel valijate nimekirja kasutamine elektrooniliselt;

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

2) valvata valimiste korraldajate tegevuse järele;

3) korraldada valimisseadustest tulenevate ülesannete täitmiseks vajalike tehniliste lahenduste arendus ja haldus;

4) täita muid käesolevast seadusest tulenevaid ülesandeid.

(2) Ülesannete täitmiseks riigi valimisteenistus:

1) annab valimiste ühetaolisuse tagamiseks valimiste korraldajatele kirjalikke juhendeid;

2) annab valimiste korraldajatele täitmiseks kohustuslikke suulisi ja kirjalikke korraldusi;

3) koostab valimiste ettevalmistamise ja korraldamise eelarve projekti;

4) jaotab kohaliku omavalitsuse üksuste vahel kooskõlastatult Vabariigi Valimiskomisjoniga valimiste korraldamiseks eraldatud raha ning kehtestab valla- ja linnasekretäridele ning jaoskonnakomisjonidele eraldatud raha kasutamise korra;

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

5) tagab valimiste korraldamiseks vajaliku inventari ja teenuste olemasolu ning haldab valimiste infosüsteemi ja valijate elektroonilise nimekirja infosüsteemi;

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

5¹) kehtestab valimisvahendite ja väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate valijate hääletamissedelitega ümbrike jaoskonnakomisjonidele edastamise korra ning jaotuspiirkonnad;

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

5²) kehtestab valimisvahendite kasutamise ja säilitamise korra;

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

6) juhendab ja koolitab valimiste korraldajaid;

7) võib seadust või riigi valimisteenistuse korraldust rikkunud valimisi korraldava isiku kõrvaldada valimiste korraldamiselt;

8) teeb vajaduse korral Vabariigi Valimiskomisjonile ettepaneku käesoleva seaduse § 9 lõike 2 punktides 2–4 sätestatud otsuste tegemiseks.

(3) Riigi valimisteenistuse kirjalikule korraldusele kirjutab alla riigi valimisteenistuse juht. Kirjalik korraldus jõustub selle allakirjutamisel.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 16. Maakonna valimisjuht

[Kehtetu - RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

§ 17. Maakonna valimisjuhi pädevus

[Kehtetu - RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

§ 17¹. Valla- ja linnasekretäri pädevus

(1) Valla- või linnasekretäri ülesanne on korraldada valimised vallas või linnas, juhendada jaoskonnakomisjone ja täita muid käesolevast seadusest tulenevaid ülesandeid.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(2) Ülesannete täitmiseks valla- või linnasekretär:

1) annab jaoskonnakomisjonidele täitmiseks kohustuslikke juhiseid;

2) otsustab jaoskonnakomisjoni kulud, lähtudes riigi valimisteenistuse jaotatud vahendite suurusest;

3) otsustab jaoskonnakomisjoni liikme tasustamise jaoskonnakomisjoni esimehe ettepanekul;

4) otsustab häältelugemiskomisjoni liikme tasustamise.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(3) Valla- või linnasekretäri teenindamise korraldab valla- või linnavalitsus. Tallinna linnasekretär võib oma valimiste korraldamisega seotud ülesandeid täitma volitada ka teisi linna ametnikke või töötajaid, teavitades sellest riigi valimisteenistust.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 18. Valimiste korraldaja abistamine

(1) Riigi- ja kohaliku omavalitsuse organ ning ameti- ja muu asutus on kohustatud oma pädevuse piires valimiste korraldajat valimiste korraldamisel abistama.

(2) Valimiste korraldajal on õigus pöörduda valimiste korraldamisega seonduvas küsimuses kirjalikult riigi- või kohaliku omavalitsuse organi või ameti- või muu asutuse poole. Valimiste korraldaja pöördumisele tuleb vastata kolme tööpäeva jooksul arvates selle saamisest.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 19. Valimisjaoskondade moodustamine

(1) Iga valla ja linna ning Tallinnas linnaosa territooriumil moodustatakse vähemalt üks valimisjaoskond. Valimisjaoskonnal on hääletamisruum või hääletamisruumid, kus korraldab hääletamist jaoskonnakomisjon.

(2) Valla- või linnavalitsus määrab hiljemalt 50. päeval enne valimispäeva määrusega kindlaks:

- 1) valimisjaoskondade arvu ja numeratsiooni ning milliseid hääletamisliike iga jaoskond korraldab;
- 2) hääletamisruumide asukohad eelhääletamise päevadel ja valimispäeval;
- 3) ühe valimisjaoskonna, kus valijad saavad hääletada kuuendast kuni kolmanda päevani enne valimispäeva. Rohkem kui ühe valimisjaoskonna võib määrata riigi valimisteenistuse loal.

(3) Valimisjaoskonnad on alalised. Riigikogu, kohaliku omavalitsuse volikogu ja Euroopa Parlamendi valimistel ning rahvahääletusel korraldatakse hääletamine samades valimisjaoskondades, kui valla- või linnavalitsus ei määra teisiti, muutes käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud määrust. Muudatustest teavitab valla- või linnavalitsus viivitamata riigi valimisteenistust.

(4) Hääletamisruum või hääletamisruumid võivad igal eelhääletamise päeval asuda erinevas asukohas. Riigi valimisteenistuse loal võib valla- või linnavalitsus määrata, et valimisjaoskonnal on samal eelhääletamise päeval avatud rohkem kui üks hääletamisruum.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 19¹. Jaoskonnakomisjoni moodustamine

(1) Hääletamise korraldamiseks valimisjaoskonnas moodustab kohaliku omavalitsuse volikogu (edaspidi *volikogu*) vähemalt viieliikmelise jaoskonnakomisjoni.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Volikogu nimetab otsusega valla- või linnasekretäri ettepanekul ning poliitilise tasakaalustatuse põhimõtet arvestades jaoskonnakomisjoni esimehe ja jaoskonnakomisjoni liikmed hiljemalt 20. päeval enne valimispäeva.

(3) Poole jaoskonnakomisjoni liikmetest esitab valla- või linnasekretär ning ülejäänud liikmed esitavad valimistel osalevad erakonnad.

(4) Valimistel osalev erakond võib esitada ühe jaoskonnakomisjoni liikme-kandidaadi valla- või linnasekretärile hiljemalt 40. päeval enne valimispäeva.

(5) Jaoskonnakomisjoni liikmeks nimetamiseks peab olema isiku nõusolek.

(6) Kui erakonnad kandidaate ei esita või kui nende esitatud kandidaatide arv on väiksem, kui on erakondadel kohti jaoskonnakomisjonis, nimetab volikogu ülejäänud liikmed valla- või linnasekretäri ettepanekul.

(7) Kui erakondade esitatud jaoskonnakomisjoni liikmekandidaate on rohkem, kui on erakondadel kohti jaoskonnakomisjonis, nimetatakse kõik ülejäänud kandidaadid jaoskonnakomisjoni asendusliikmeteks.

(8) Volikogu nimetab valla- või linnasekretäri ettepanekul ning käesoleva paragrahvi lõikes 7 ettenähtut järgides vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni asendusliiget.

(9) Jaoskonnakomisjoni aseesimehe valib jaoskonnakomisjon oma liikmete hulgast.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 19². Jaoskonnakomisjoni pädevus

Jaoskonnakomisjoni ülesanne on korraldada hääletamine valimisjaoskonna hääletamisruumides, valija elukohas või asukohas, kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevaringses hoolekandeesutuses, teha kindlaks valimisjaoskonna hääletamistulemused ning täita muid käesolevast seadusest tulenevaid ülesandeid.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 19³. Jaoskonnakomisjoni töökorraldus

(1) Kui jaoskonnakomisjoni liige ei saa oma ülesandeid täita, asendab teda jaoskonnakomisjoni esimehe kutsel asendusliige, kellel on kõik jaoskonnakomisjoni liikme õigused ja kohustused, välja arvatud esimehe või aseesimehe õigused ja kohustused. Valla- või linnasekretäri loal võib erandjuhul jaoskonnakomisjoni töös osaleda ka muu isik.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(2) Jaoskonnakomisjoni teenindamise korraldab valla- või linnavalitsus.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 19⁴. Valimiste vaatlemine

(1) Igaühel on õigus vaadelda Vabariigi Valimiskomisjoni ja valimiste korraldajate tegevust ja toiminguid.

(2) Vaatleja peab enne vaatlemise alustamist end esitlema.

(3) Vaatlejal on õigus kirjutada üles valimisvahendite pitseerimisel kasutatud turvavahendite numbrid.

(4) Vaatleja ei või segada valija hääletamist ega Vabariigi Valimiskomisjoni või valimiste korraldaja tööd ega osaleda valimiskomisjoni või valimiste korraldaja pädevuses olevates toimingutes.

(5) Vaatlejal ei ole õigust tutvuda valijate nimekirjaga, välja arvatud enda kohta valijate nimekirja kantud andmete õigsuse kontrollimiseks.

(6) Kui ruumipuudusel ei ole võimalik tagada kõigile vaatlejatele võrdseid tingimusi toimingute jälgimiseks, toimub vaatlemine Vabariigi Valimiskomisjoni või valimiste korraldaja korralduste kohaselt.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

5. peatükk

VALIJATE ARVESTUS

§ 20. Valijate arvestuse pidamine

(1) Valijate arvestust peetakse rahvastikuregistris.

(2) Rahvastikuregistri pidamise korra näeb ette seadus.

(3) Valijate arvestust peetakse isiku kohta rahvastikuregistrisse kantud järgmiste andmete alusel:

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

1) ees- ja perekonnanimi;

2) sünniaeg;

3) isikukood;

4) kodakondsuse andmed;

5) teovõimetuks tunnistamise andmed;

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

6) elukoha aadress;

[RT I, 17.11.2017, 1 - jõust. 01.01.2019]

7) viibimiskoha aadress.

[RT I, 17.11.2017, 1 - jõust. 01.01.2019]

(4) Valla- või linnasekretär võib volitada käesolevas peatükis sätestatud valla- või linnasekretäri ülesandeid täitma valla- või linnavalitsuse või selle allasutuse ametniku või töötaja, teavitades sellest rahvastikuregistri vastutavat töötajat.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(5) Käesolevas peatükis sätestatud valla- ja linnasekretäri toimingute peale võib esitada kaebuse oma elukohajärgsele halduskohtule.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

§ 21. Valijate teavitamine hääletamise võimalustest

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(1) Rahvastikuregistri vastutav töötaja korraldab valimiste teabelehe koostamise ja saatmise hiljemalt kümnendal päeval enne valimispäeva. Valijale, kellel on Eesti teabevärvast registreeritud või rahvastikuregistrisse kantud e-posti aadress, saadetakse teabeleht elektrooniliselt.

(2) Valimiste teabelehele kantakse:

- 1) teave hääletamisõiguse tingimuste kohta;
- 2) teave hääletamisvõimaluste kohta vallas või linnas;
- 3) muu teave hääletamise kohta.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 22. Valijate nimekiri

(1) Rahvastikuregistri vastutav töötaja korraldab rahvastikuregistri andmete alusel valijate nimekirja koostamise ja edastab valijate nimekirja riigi valimisteenistusele hiljemalt 25. päeval enne valimispäeva.

(2) Valijate nimekirja pidamise aluseks on käesoleva seaduse § 20 lõikes 3 ettenähtud andmed valimispäevale eelneva 30. päeva seisuga. Valijate nimekirja pidamisel võetakse arvesse ka käesoleva seaduse § 20 lõike 3 punktides 1–5 nimetatud andmetes pärast valimispäevale eelnevat 30. päeva tehtud muudatused. Elukoha ja viibimiskoha aadressiandmetes pärast valimispäevale eelnevat 30. päeva tehtud muudatusi arvesse ei võeta.

(3) Valijate nimekirja ei kanta andmeid isiku kohta, kelle kohus on karistusregistri andmetel süüdi mõistnud kuriteos ja kes valimispäevale eelneva 30. päeva seisuga kannab valimispäevani vanglakaristust.

(4) Valija kohta kantakse valijate nimekirja tema rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadress valimispäevale eelneva 30. päeva seisuga. Kui rahvastikuregistrisse ei ole kantud valija elukoha aadressi ja on olemas viibimiskoha aadress, kantakse valijate nimekirja tema viibimiskoha aadress. Kui valija elukoha andmed on kantud rahvastikuregistrisse valla või linna, Tallinnas linnaosa täpsusega, kantakse valijate nimekirja tema elukoha andmed valla või linna, Tallinnas linnaosa täpsusega.

(5) Valijate nimekirja kantakse valija kohta järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood;
- 3) elu- või viibimiskoha aadress;
- 4) valimisringkonna number käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud aadressiandmete alusel 30. päeval enne valimispäeva;
- 5) märke valijale hääletamissedeli väljastamise kohta ning andmed hääletamise aja ja koha kohta.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 23. Valijate nimekirja avalikkus

(1) Valija võib kontrollida enda kohta valijate nimekirja kantud andmete õigsust.

(2) Pärast valimispäeva võivad valijate nimekirjaga põhjendatud huvi korral riigi valimisteenistuse asukohas vajalikus ulatuses tutvuda erakondade volitatud esindajad ning üksikkandidaadid ja nende volitatud esindajad, samuti võib nimekirja kasutada teaduslikul eesmärgil.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 24. Valijate nimekirja kantud andmete õigsuse kontrollimine ja vea parandamine

(1) Kui valija leiab, et tema kohta valijate nimekirja kantud andmetes on viga, esitab ta vea parandamise avalduse jaoskonnakomisjonile, kes edastab selle viivitamata valla- või linnasekretärile.

(2) Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos rahvastikuregistri vastutava töötlejaga viivitamata läbi ning vastab avaldajale. Vea parandamise korral edastab rahvastikuregistri vastutav töötleja paranduse riigi valimisteenistusele.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 25. Valijate nimekirjas muudatuste tegemine

(1) Valijate nimekirjas tehakse muudatusi üksnes juhul, kui:

1) valijate nimekirja tuleb kanda isik, keda ei ole valijate nimekirjas, kuid kellel käesoleva seaduse kohaselt on õigus hääletamisest osa võtta; [RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

2) valijate nimekirjast tuleb kustutada isik, kellel ei ole õigust hääletamisest osa võtta.

(2) Valijate nimekirjas muudatuse tegemiseks esitab isik rahvastikuregistrisse kandmiseks või valijate arvestuse aluseks olevate registriandmete muutmiseks avalduse valla- või linnasekretärile. Valla- või linnasekretär vaatab avalduse koos rahvastikuregistri vastutava töötlejaga läbi ja vastab isikule viivitamata. Kui rahvastikuregistri valijate arvestuse aluseks olevaid registriandmeid muudetakse selliselt, et see toob kaasa muudatuse valijate nimekirjas, edastab rahvastikuregistri vastutav töötleja muudatuse riigi valimisteenistusele.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(3) [Kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(4) [Kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(5) Kui valla- või linnasekretär jätab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud avalduse rahuldamata, võib avaldaja esitada valla- või linnasekretäri toimumingu peale kaebuse oma elukohajärgsele halduskohtule. Kaebus esitatakse valla- või linnasekretärile, kes edastab selle 24 tunni jooksul asukohajärgsele halduskohtule koos omapoolsete kirjalike selgitustega.

(6) Halduskohus peab kaebuse läbi vaatama ja tegema otsuse kolme tööpäeva jooksul, arvates kaebuse saamise päevast.

(7) Halduskohus teeb ühe järgmistest otsustest:

1) jätta kaebus rahuldamata;

2) kaebus rahuldada ning teha valla- või linnasekretärile ettekirjutus korraldada isiku kandmine rahvastikuregistrisse või muuta valijate arvestuse aluseks olevaid registriandmeid.

(8) Kui halduskohus kaebuse rahuldab, kantakse isik viivitamata rahvastikuregistrisse või muudetakse tema andmeid.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

6. peatükk

KANDIDAATIDE REGISTREERIMISEKS ESITAMINE JA REGISTREERIMINE

§ 26. Erakond

(1) Riigikogu valimistel võib osaleda erakond, kes on kantud mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse hiljemalt 90 päeva enne valimispäeva. [RT I, 10.12.2010, 1 - jõust. 01.04.2011]

(2) [Kehtetu - RT I 2010, 29, 150 - jõust. 01.01.2011]

(3) Erakond osaleb Riigikogu valimistel oma nime all.

(4) Erakond esitab kandidaatide registreerimiseks esitamisel riigi valimisteenistusele kirjaliku teatise, milles on erakonna volitatud esindajate nimed, isikukoodid, aadressid ja sidevahendite numbrid. Teatisele kirjutab alla mittetulundusühingute seaduse või erakonna põhikirja kohaselt erakonda esindama õigustatud isik.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(5) Erakond võib volitada ennast esindama kuni kaks isikut.

(6) [Kehtetu - RT I 2010, 29, 150 - jõust. 01.01.2011]

§ 27. Üsikkandidaat

(1) Üsikkandidaadina registreerimiseks võib end esitada ning registreerimiseks vajalikke toiminguid teha iga kandideerimisõiguslik isik (§ 4 lg 4–6). Teise isiku võib üsikkandidaadina registreerimiseks esitada ning registreerimiseks vajalikke toiminguid teha sellekohase volikirja alusel isik, kellel on hääletamisõigus käesoleva seaduse § 4 lõigete 1–3 kohaselt.

(2) Üsikkandidaadi võib registreerimiseks esitada ainult ühes valimisringkonnas.

§ 27¹. Kandideerimisdokumendid

Riigi valimisteenistus valmistab ette ja avaldab kandideerimisdokumentide näidised ning tagab võimaluse esitada kandideerimisdokumendid elektrooniliselt.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 28. Kandideerimisavaldus

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

(1) Kandideerimisavalduses isik:

- 1) väljendab oma soovi kandideerida erakonna nimekirjas või üsikkandidaadina;

2) kinnitab, et ta vastab käesolevas seaduses Riigikogu liikmekandidaadile esitatud nõuetele;

3) esitab käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud andmed.

(2) Kandidaat esitab kandideerimisavalduses järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood;
- 3) erakondlik kuuluvus;
- 4) elukoha aadress;
- 5) sidevahendite numbrid;
- 6) kontaktandmed;
- 7) andmed hariduse kohta;
- 8) töökoht ja amet.

(3) Riigi valimisteenistus avaldab käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1, 3, 6, 7 ja 8 sätestatud andmed.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(4) Kandidaat kasutab kandideerimisel oma nimena üksnes ees- ja perekonnanime.

(5) Kandidaat allkirjastab kandideerimisavalduse.

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

§ 29. Kandidaatide nimekirj

(1) Erakond koostab:

- 1) kandidaatide ringkonnanimekirjad;
- 2) kandidaatide üleriigilise nimekirja.

(2) Registreerimiseks esitatud kandidaadid peavad olema käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud mõlemas nimekirjas.

(3) Kandidaatide arv ringkonnanimekirjas võib ületada mandaatide arvu ringkonnas kuni kahe kandidaadi võrra.

(4) Isik võib kandideerida ainult ühes valimisringkonnas. Kandideerimine ei ole seotud isiku elukohajärgse valimisringkonnaga.

(5) Isik võib kandideerida ainult ühe erakonna kandidaatide nimekirjas. Kandidaatide nimekirjas ei või kandideerida üksikkandidaadina registreerimiseks esitatud isik või teise erakonna liige.

(6) Erakond võib ühes valimisringkonnas registreerimiseks esitada ainult ühe kandidaatide nimekirja.

(7) Kandidaatide järjestuse nimekirjas määrab erakond.

(8) Kandidaatide ringkonnanimikirjale ja kandidaatide üleriigilisele nimekirjale kirjutavad alla erakonna kõik volitatud esindajad.

§ 30. Kandidaatide registreerimiseks esitamine

(1) Kandidaatide registreerimiseks esitamine algab mandaatide jaotamisele järgneval tööpäeval. Erakond võib esitada oma kandidaadid pärast käesoleva seaduse § 26 lõikes 4 nimetatud teatise esitamist.

(2) Kandidaatide registreerimiseks esitamine lõpeb valimispäevale eelneval 45. päeval kell 18.00.

(3) Kandidaatide registreerimiseks esitab erakond riigi valimisteenistusele:
[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

- 1) kandidaatide registreerimise avalduse;
- 2) kandidaatide ringkonnanimikirjad;
- 3) kandidaatide üleriigilise nimekirja;
- 4) kautsjoni tasumist tõendava maksekorralduse koopia;
- 5) iga kandidaadi kandideerimisavalduse.

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

(4) Üksikkandidaat esitab riigi valimisteenistusele:
[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

- 1) kandidaadi registreerimise avalduse;
- 2) kautsjoni tasumist tõendava maksekorralduse koopia;
- 3) kandideerimisavalduse.

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

(5) Erakond või üksikkandidaat kannab enne kandidaatide registreerimiseks esitamist Rahandusministeeriumi arveldusarvele kautsjonina summa, mille suurus on valimiste väljakuulutamise aastal Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuutasu alammäär iga registreerimiseks esitatud isiku kohta.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 31. Dokumentide vastuvõtmine ja tagastamine

(1) Riigi valimisteenistus peab kandidaatide registreerimiseks esitamise kohta arvestust.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(2) Kandidaatide registreerimise dokumendid annab üle erakonna volitatud esindaja. Üksikkandidaadi registreerimise dokumendid annab üle üksik-kandidaat või tema volitatud esindaja.

(3) Kui riigi valimisteenistusele ei ole esitatud kõiki nõutavaid dokumente, esitatud dokumentides on vigu või neis on andmeid puudu, teeb dokumentide vastuvõtja dokumentide esitajale ettepaneku esitada nõutavad dokumendid või andmed või parandada vead. Kõik esitatud dokumendid tagastatakse.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(4) Kui erakond või üksikkandidaat soovib kandidaatide registreerimise dokumentides teha muudatusi, tagastab riigi valimisteenistus kõik esitatud dokumendid ning nende uuesti esitamisel loetakse dokumendid esmakordselt esitatuks.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(5) Kui kandidaat kustutatakse registreerimiseks esitatud kandidaatide nimekirjast isikliku avalduse alusel, tagastab riigi valimisteenistus talle kandideerimisavalduse ja teavitab sellest erakonna või üksikkandidaadi volitatud esindajat. Erakond kandidaatide registreerimise dokumente uuesti esitama ei pea.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(6) Kui erakond või üksikkandidaat esitab dokumendid valimispäevale eelneval 45. päeval enne kella 18.00 ning selgub, et ei ole esitatud kõiki nõutavaid dokumente, et dokumentides on andmeid puudu või et esitatud dokumentides on vigu, mida ei ole võimalik kohe parandada, võetakse dokumendid vastu. Dokumentide vastuvõtja teeb dokumentide esitajale ettepaneku esitada puuduvad dokumendid või andmed või parandada vead. Sellisel juhul peab erakond või üksikkandidaat nõutava toimingu tegema hiljemalt valimispäevale eelneval 43. päeval enne kella 18.00.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 32. Kandidaatide registreerimine

(1) Vabariigi Valimiskomisjon registreerib kõik käesoleva seaduse nõuete kohaselt registreerimiseks esitatud isikud nende registreerimiseks esitamise järjekorras pärast kandidaatide registreerimiseks esitamise tähtaja lõppemist hiljemalt 40. päeval enne valimispäeva.

(2) Kandidaadile antakse registreerimisnumber. Registreerimisnumbrid algavad 101-st ja need antakse kandidaatidele erakondade ringkonnanimikirjade kaupa. Üksikkandidaatidele antakse registreerimisnumbrid pärast erakondade kandidaatidele numbrite andmist. Numbrite andmise järjekord erakondade vahel ning üksikkandidaatide vahel selgitatakse liisu heitmisega.

[RT I 2004, 71, 501 - jõust. 29.10.2004]

(3) Kui käesoleva seaduse § 31 lõikes 6 nimetatud tähtaja jooksul ei esitanud dokumentide esitaja puuduvaid dokumente või andmeid või ei parandanud kandideerimisdokumentides vigu, jätab Vabariigi Valimiskomisjon registreerimata:

- 1) kõik erakonna poolt registreerimiseks esitatud kandidaadid, kui puudub käesoleva seaduse § 30 lõike 3 punktis 1, 2, 3 või 4 nimetatud dokument või selles on olulisi puudusi;
- 2) kandidaadi, kelle dokumente või andmeid on puudu või kelle dokumentides on olulisi puudusi;
- 3) kandidaadi, kes ei vasta käesoleva seaduse § 4 lõigetes 4–6 ning § 29 lõikes 5 ettenähtud nõuetele.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(4) Kandidaadi registreerimata jätmise kohta võtab Vabariigi Valimiskomisjon vastu põhistatud otsuse.

(5) Vabariigi Valimiskomisjon tühistab kandidaadi registreerimise otsuse, kui:

- 1) kandidaat loobub kandideerimast kirjaliku avalduse alusel, mille ta võib esitada kolme päeva jooksul pärast registreerimist;
- 2) kandidaat sureb;
- 3) tõendatakse, et kandidaat ei vasta käesoleva seaduse § 4 lõigetes 4–6 ning § 29 lõikes 5 ettenähtud nõuetele.

(6) Vabariigi Valimiskomisjon registreerib varem registreerimata jäetud isiku pärast käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaega, kui ta leiab, et isik vastab käesoleva seaduse § 4 lõigetes 4–6 ning § 29 lõikes 5 ettenähtud nõuetele või kui Riigikohtu otsusega on tühistatud Vabariigi Valimiskomisjoni otsus, millega kandidaat jäeti registreerimata.

(7) Registreerimisotsuse võib tühistada ja registreerimata jäetud isiku registreerida hiljemalt 13. päeval enne valimispäeva.

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 33. Valimisringkonna kandidaatide koondnimekirj

(1) Riigi valimisteestus koostab pärast kandidaatide registreerimist valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(2) Valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja kantakse kandidaadid erakondade ringkonnanimikirjade kaupa registreerimisnumbrite järjekorras. Ringkonnanimikirja ette märgitakse selle esitanud erakonna nimi. Üksikkandidaadid kantakse valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja pärast erakondade ringkonnanimikirju registreerimisnumbrite järjekorras.

[RT I 2004, 71, 501 - jõust. 29.10.2004]

(3) Valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja märgitakse iga kandidaadi kohta tema registreerimisnumber ja nimi. Kui ühes valimisringkonnas kandideerib mitu samanimelist kandidaati, märgitakse koondnimekirja ka nende sünniaeg.

(4) Riigi valimisteenistus teavitab kõigist valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja parandustest ja muudatustest valla- ja linnasekretäre ning välisriigis hääletamist korraldavaid välisesindusi, kes teevad asjakohased parandused ja muudatused kandidaatide koondnimekirja. Kandidaatide koondnimekirju ei muudeta pärast 13. päeva enne valimispäeva.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

7. peatükk

HÄÄLETAMISE KORD

§ 34. Hääletamisruum

(1) Hääletamine valimisjaoskonnas korraldatakse valla- või linnavalitsuse määratud hääletamisruumis või hääletamisruumides. Hääletamiseks valimispäeval ja eelhääletamise päevadel võib määrata erinevad hääletamisruumid.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Hääletamisruumis on hääletamissedelite väljaandmise kohad, hääletamiskabiinid ja hääletamiskast. Hääletamisruumis, kus korraldatakse väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist, on eraldi hääletamiskabiin ja hääletamiskast väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate valijate jaoks. Hääletamisruumis on välja pandud asukoha valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri ja kandidaatide üleriigilised nimekirjad.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(3) Hääletamisruumis peab korda jaoskonnakomisjon. Jaoskonnakomisjoni liikme seaduslikud suulised korraldused on kohustuslikud kõigile hääletamisruumis viibivatele isikutele.

§ 35. Hääletamiskabiin

(1) Hääletamiskabiin peab võimaldama salajast hääletamist.

(2) Hääletamiskabiinis on laud ja kirjutusvahend. Hääletamiskabiini seinal on asukoha valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri, välja arvatud kabiinis, mis on ette nähtud väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavatele valijatele.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 36. Hääletamiskast

(1) Jaoskonnakomisjon kontrollib hääletamiskasti ja pitseerib selle enne hääletamise algust.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Hääletamiskasti ava on kaetud. See avatakse üksnes hääletamissedeli kasti laskmiseks.

(3) Eelhääletamise päevadel pitseerib jaoskonnakomisjon pärast hääletamise lõppemist eelhääletamisel kasutatud hääletamiskasti ava.

§ 37. Hääletamissedel

(1) Hääletamissedeli ja elektroonilise hääle vormi kehtestab Vabariigi Valimiskomisjon.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(2) Riigi valimisteenistus korraldab hääletamissedelite valmistamise ning jaoskonnakomisjonidele kättetoimetamise.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(3) Pärast hääletamissedelite kättesaamist paneb jaoskonnakomisjon sedelitele jaoskonnakomisjoni pitsati jäljendi. Välisriigis hääletamisel kasutatavatele sedelitele paneb pitsati jäljendi riigi valimisteenistus.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 38. Hääletamise aeg

(1) Valimispäeval algab hääletamine kell 9.00 ja lõpeb kell 20.00.

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

(2) Eelhääletamine toimub:

1) kuuendast kuni kolmanda päevani enne valimispäeva käesoleva seaduse § 19 lõike 2 punkti 3 alusel määratud valimisjaoskonnas. Hääletamine algab kell 12.00 ja lõpeb kell 20.00;

2) teisest kuni esimese päevani enne valimispäeva kõigis valimisjaoskondades. Hääletamine algab kell 12.00 ja lõpeb kell 20.00;

3) kuuendast kuni kolmanda päevani enne valimispäeva valija asukohas, kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandeesutuses ajavahe- mikus kella 9.00-st kuni 20.00-ni;

4) kuuendast kuni esimese päevani enne valimispäeva elektrooniliselt. Hääletamine algab kuuendal päeval enne valimispäeva kell 9.00 ja kestab ööpäevaringselt kuni valimispäevale eelneva päeva kella 20.00-ni.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(3) Kodus hääletamine korraldatakse käesolevas seaduses ettenähtud juhtudel teisel ja esimesel päeval enne valimispäeva ning valimispäeval ajavahemikus kella 9.00-st kuni 20.00-ni.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 39. Hääletamine

(1) Valija hääletab tema elukohajärgse valimisringkonna territooriumil asuvas valimisjaoskonnas, välja arvatud käesoleva seaduse §-des 41–43, 45 ja 47 ning 7¹. ja 8. peatükis ettenähtud juhtudel.

(2) Hääletamisedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjonile isikut tõendava dokumendi.

(3) Jaoskonnakomisjoni liige kontrollib valijate nimekirjast, et valijal on hääletamisõigus ja valija elukoht asub selles valimisringkonnas.

(4) Kui kontrolli tulemusena selgub, et valijal on õigus hääletada, teeb jaoskonnakomisjoni liige valijate nimekirja märke hääletamisedeli väljastamise kohta. Hääletamisedeli saamise kohta annab valija allkirja.

(5) Valija täidab hääletamisedeli hääletamiskabiinis.

(6) Valija kirjutab hääletamisedelile selleks ettenähtud kohta ühe oma elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbri, kelle poolt ta hääletab.

(7) Valija täidab hääletamisedeli ise. Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamisedelit ise täitma, võib seda tema palvel ja tema juuresolekul teha teine valija, kuid mitte tema elukohajärgse valimisringkonna kandidaat.

(8) Valija ei või hääletamisedelit hääletamisruumist välja viia. Kui valija rikub hääletamisedeli, on tal õigus saada jaoskonnakomisjonilt uus sedel. Valija peab rikutud või kasutamata hääletamisedeli jaoskonnakomisjonile tagastama.

(9) Pärast hääletamisedeli täitmist murrab valija sedeli kokku ja annab selle jaoskonnakomisjoni liikmele, kes paneb kokkumurtud hääletamisedeli välisküljele jaoskonnakomisjoni pitsati jäljendi.

(10) Valija laseb hääletamisedeli hääletamiskasti ise. Kui valija ei ole füüsilise puude tõttu võimeline hääletamisedelit ise hääletamiskasti laskma, võib seda tema palvel ja tema juuresolekul teha teine valija.

(11) Kui valija tagastab hääletamisedeli ning loobub hääletamisest, eemaldab jaoskonnakomisjoni liige valijate nimekirjast märke valijale hääletamisedeli väljastamise kohta.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 40. Eelhääletamine

- (1) Eelhääletamine toimub käesoleva seaduse §-s 39 ettenähtud korras.
- (2) Eelhääletamise õigus on valijate nimekirjas oleval valijal, kes eelhääletamise päevaks on vähemalt 18-aastane.
- (3) Eelhääletamist korraldavad vähemalt kolm jaoskonnakomisjoni liiget.
- (4) [Kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]
- (5) Jaoskonnakomisjon hoiab hääletamiskasti ja valimisdokumente eelhääletamise päevadel ja sellele järgnevatel päevadel selliselt, et neile pääsevad ligi üksnes jaoskonnakomisjoni liikmed.

§ 41. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda toimuva eelhääletamise erisused

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

Valijal on käesoleva seaduse § 38 lõike 2 punktis 1 sätestatud ajal võimalik hääletada väljaspool oma elukohajärgset valimisringkonda valla- või linnavalitsuse määratud valimisjaoskonnas. Valla- või linnavalitsus võib määrata jaoskonnakomisjoni, kes korraldab hääletamist ainult valija asukohas (§ 43), kinnipidamiskohas, haiglas või ööpäevases hoolekandeesutuses (§ 45).

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 42. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamisruumis toimuv eelhääletamine

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

- (1) Väljaspool oma elukohajärgset valimisringkonda hääletamisruumis hääletada sooviv valija esitab jaoskonnakomisjoni liikmele isikut tõendava dokumendi.
- (2) Jaoskonnakomisjoni liige kontrollib valijate nimekirjast, et valijal on hääletamisõigus ja millises valimisringkonnas asub valija elukoht.
- (3) Kui kontrolli tulemusena selgub, et valijal on õigus hääletada, teeb jaoskonnakomisjoni liige valijate nimekirja märke hääletamisedeli väljastamise kohta. Hääletamisedeli saamise kohta annab valija allkirja.
- (4) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale hääletamisedeli, kaks ümbrikku ja valija elukohajärgse valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.
- (5) Valija täidab hääletamisedeli käesoleva seaduse § 39 lõigetes 5–8 ja 11 ettenähtut järgides.
- (6) Valija paneb sedeli ühte jaoskonnakomisjoni liikme antud ümbrikku. Viimase paneb valija jaoskonnakomisjoni liikme antud teise ümbrikku. Välimisele ümbrikule kannab jaoskonnakomisjon valija andmed. Ümbriku

laseb valija väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate valijate sedelitele ettenähtud hääletamiskasti.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 43. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda valija asukohas toimuv eelhääletamine

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(1) Kui väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletada sooviv valija ei saa tervises seisundi või muu mõjuva põhjuse tõttu hääletada hääletamisruumis, võib ta kuni valimispäevale eelneva kolmanda päeva kella 14.00-ni esitada kirjaliku taotluse oma asukohas hääletamiseks asukohajärgsele valla- või linnavalitsusele või käesoleva seaduse §-s 41 ettenähtud jaoskonnakomisjonile. Jaoskonnakomisjon registreerib taotluse. Valla- või linnavalitsus registreerib taotluse ja edastab selle vastavale jaoskonnakomisjonile.

(2) Hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget käesoleva seaduse § 39 lõigetes 6–8 ja 11 ning § 42 lõigetes 1–4 ja 6 ettenähtut järgides.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 44. Elektrooniline hääletamine

[Kehtetu - RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 45. Hääletamine kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandenasutuses

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

(1) Kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandenasutuses korraldatakse hääletamine käesoleva seaduse § 38 lõike 2 punktis 3 ettenähtud päeval.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Kinnipidamiskoha, haigla ja ööpäevase hoolekandenasutuse administratsioon esitab taotluse hääletamise korraldamiseks käesoleva seaduse §-s 41 ettenähtud jaoskonnakomisjonile.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(3) Hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget käesoleva seaduse § 39 lõigetes 6–8 ja 11 ning § 42 lõigetes 1–4 ja 6 ettenähtut järgides.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(4) Hääletamistulemuste kindlakstegemisel arvestatakse kinnipidamiskohas, haiglas ja ööpäevases hoolekandenasutuses eelhääletanud valijate hääli käesoleva seaduse §-s 48 ettenähtut järgides.

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

§ 46. Kodus hääletamine

(1) Kui valija ei saa tervises seisundi või muu mõjuva põhjuse tõttu hääletada hääletamisruumis, võib ta taotleda kodus hääletamist.

(2) Kodus hääletamise korraldamiseks esitab valija kuni valimispäeva kella 14.00-ni kirjaliku taotluse.

(3) Valija võib esitada kodus hääletamise taotluse ka telefoni teel teisel ja esimesel päeval enne valimispäeva kella 12.00-st kuni 20.00-ni ning valimispäeval kella 9.00-st kuni 14.00-ni.

(4) Kodus hääletamise taotlus peab sisaldama:

- 1) valija nime;
- 2) valija isikukoodi;
- 3) valija aadressi;
- 4) valija sidevahendi numbrit;
- 5) kodus hääletamise põhjust.

(5) Kodus hääletamise taotlus registreeritakse. Kui kodus hääletamist korraldav jaoskonnakomisjon leiab, et taotlus ei ole põhjendatud, teavitab ta taotluse rahuldamata jätmise asjaoludest selle esitajat.

(6) Kodus hääletamist korraldavad vähemalt kaks jaoskonnakomisjoni liiget. Nimetatud liikmete määramisel lähtutakse põhimõttest, et nad ei ole sama erakonna liikmed või sama erakonna ettepanekul jaoskonnakomisjoni liikmeks esitatud. Kodus hääletamist korraldatakse käesoleva seaduse § 39 lõigetes 1–4, 6–8 ja 11 ettenähtut järgides.

(7) Pärast hääletamisedeli täitmist murrab valija sedeli kokku ja laseb hääletamiskasti käesoleva seaduse § 39 lõikes 10 sätestatud korras.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 47. Välisriigis elava valija hääletamine Eestis

(1) Alaliselt välisriigis elav valija, kes ei ole hääletanud käesoleva seaduse 8. peatükis ettenähtud korras, võib hääletada eelhääletamise ajal käesoleva seaduse §-s 41 ettenähtud korras määratud mis tahes valimisjaoskonnas.

(2) Hääletamisedeli saamiseks esitab valija jaoskonnakomisjonile isikut tõendava dokumendi.

(3) Jaoskonnakomisjoni liige kontrollib valijate nimekirjast, et valijal on hääletamisõigus ja millise valimisringkonna valija ta on.

(4) Kui kontrolli tulemusena selgub, et valijal on õigus hääletada, teeb jaoskonnakomisjoni liige valijate nimekirja märke hääletamisedeli väljastamise kohta. Hääletamisedeli saamise kohta annab valija allkirja.

(5) Jaoskonnakomisjoni liige annab valijale hääletamissedeli, kaks ümbrikku ja tema valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja.

(6) Valija täidab hääletamissedeli käesoleva seaduse § 39 lõigetes 5–8 ja 11 ettenähtut järgides.

(7) Valija paneb sedeli ühte jaoskonnakomisjoni liikme antud ümbrikku. Viimase paneb valija jaoskonnakomisjoni liikme antud teise ümbrikku. Välimisele ümbrikule kannab jaoskonnakomisjon valija andmed. Ümbriku laseb valija väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletavate valijate sedelitele ettenähtud hääletamiskasti.

(8) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 ettenähtud korras antud hääli arvestatakse hääletamistulemuste kindlakstegemisel käesoleva seaduse § 48 lõikes 1 ja § 55 lõigetes 3–5 sätestatud korras.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 47¹. Hääletamine ilma valijate nimekirja kasutamata

(1) Kui valijate nimekirja ei ole võimalik kasutada, paneb valija hääletamissedeli ühte jaoskonnakomisjoni liikme antud ümbrikku. Viimase paneb valija jaoskonnakomisjoni liikme antud teise ümbrikku. Välimisele ümbrikule kannab jaoskonnakomisjon valija andmed.

(2) Hääletamissedeliga ümbriku annab valija jaoskonnakomisjoni liikmele. Jaoskonnakomisjoni liikmed hoiavad hääletamissedeliga ümbrikku käesoleva seaduse § 40 lõikes 5 sätestatud korras, kuni neil on võimalik kontrollida valijate nimekirjast valija hääletamisõigust.

(3) Kui kontrolli tulemusel selgub, et valijal on õigus hääletada, siis:

1) elukohajärgse valimisringkonna valija hääletamissedeliga välimine ümbrik avatakse ja sisemine ümbrik lastakse elukohajärgselt hääletanud valijate hääletamiskasti;

2) väljaspool elukohajärgset valimiringkonda hääletanud valija hääletamissedeliga ümbrik lastakse väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamiskasti.

(4) Hääletamise kohta teeb jaoskonnakomisjoni liige valijate nimekirja märke.

(5) Kui valijat ei ole valijate nimekirjas, ta on valijate nimekirja andmetel juba hääletanud või ta on hääletanud väljaspool elukohajärgset valimisringkonda pärast käesoleva seaduse § 38 lõike 2 punktis 1 või 3 sätestatud aega, jäetakse valija hääletamissedeliga ümbrik arvestamata.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 48. Eelhääletamise ajal väljaspool elukohajärgset valimisringkonda antud häälte arvestamine

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(1) Jaoskonnakomisjon pakib viivitamata pärast väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamise lõppemist valijate hääletamissedelitega ümbrikud eraldi valimisringkondade ja alaliselt välisriigis elavate valijate kaupa ning edastab need valla- või linnasekretärile, kes edastab need riigi valimisteenistusele käesoleva seaduse § 15 lõike 2 punkti 5¹ alusel kehtestatud korra kohaselt.

(2) Riigi valimisteenistus määrab iga valimisringkonna kohta häältelugemiskomisjoni, kes teeb kindlaks väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamistulemused.

(3) Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valija hääletamissedeliga ümbrik tuleb edastada käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud häältelugemiskomisjonile hiljemalt valimispäeval kell 12.00.

(4) Saanud hääletamissedelitega ümbrikud, kontrollib häältelugemiskomisjon valijate nimekirjast, kas valija elukoht on selles valimisringkonnas.

(5) Kui valijat ei ole kantud valijate nimekirja selles valimisringkonnas, jätab häältelugemiskomisjon valija hääletamissedeliga ümbriku arvestamata.

(6) Pärast käesoleva paragrahvi lõigetes 4 ja 5 ettenähtud toiminguid avab häältelugemiskomisjon välimised ümbrikud ning hoiustab sisemised hääletamissedelitega ümbrikud kuni hääletamistulemuste kindlakstegemise alguseni.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 48¹. Elektrooniliselt antud häälte arvestamine

[Kehtetu - RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

7¹. peatükk

ELEKTROONILINE HÄÄLETAMINE

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 48². Elektroonilise hääletamise üldpõhimõtted

(1) Elektroonilisel hääletamisel kasutatakse ajakohast elektroonilise hääletamise süsteemi, mida haldab riigi valimisteenistus.

(2) Valija hääletab ise. Käesolevas seaduses ettenähtud tingimustel on valijal võimalik elektrooniliselt antud häält muuta.

(3) Vabariigi Valimiskomisjon kehtestab otsusega:

1) tehnilised nõuded elektroonilise hääletamise korraldamise üldpõhimõtete tagamiseks;

2) elektroonilise hääletamise organisatsiooni kirjelduse.

(4) Riigi valimisteenistus:

1) kinnitab elektroonilise hääletamise süsteemi infoturbe poliitika, elektroonilise hääletamise protokollistiku ja elektroonilise hääletamise süsteemi tehnilised juhendid;

2) korraldab seadusekohast elektroonilist hääletamist takistavate juhtumite lahendamise;

3) kinnitab elektroonilise hääletamise süsteemi testimise ajakava ja ulatuse ning testimise tulemused ja avalikustab tulemuste raporti;

4) korraldab elektroonilise hääletamise süsteemi auditeerimise, mille käigus infosüsteemide audiitor kontrollib elektroonilise hääletamise süsteemi testimise, süsteemi terviklikkuse ja riigi valimisteenistuse toimingute vastavust seadustele, käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel vastu võetud Vabariigi Valimiskomisjoni otsustele ning elektroonilise hääletamise dokumentatsioonile.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 48³. Elektroonilise hääletamise ettevalmistamine

(1) Riigi valimisteenistus seab elektroonilise hääletamise süsteemi kasutusvalmis hiljemalt kümnendaks päevaks enne valimispäeva.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Riigi valimisteenistus korraldab valijate nimekirja muudatuste elektroonilise hääletamise süsteemi kandmise vähemalt üks kord päevas.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(3) Enne elektroonilise hääletamise algust loob riigi valimisteenistus elektrooniliste häälte salastamise võtme ja häälte avamise võtme. Ligipääsuvahendid häälte avamise võtmele jaotatakse Vabariigi Valimiskomisjoni liikmete ja riigi valimisteenistuse vahel.

(4) Valijarakendus luuakse levinumatele operatsioonisüsteemidele ja hääle kontrollrakendus levinumatele mobiilseadmete operatsioonisüsteemidele. Operatsioonisüsteemid, millele rakendused luuakse, määrab riigi valimisteenistus kindlaks enne iga valimist.

(5) Valijarakendusel on tugi vaegnägijatele.

(6) Riigi valimisteenistus avalikustab enne elektroonilise hääletamise algust valijarakenduse, hääle kontrollrakenduse ning veebilehe autentsuse ja tervikluse tagamiseks vajalikud andmed.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 48⁴. Elektroonilise hääletamise kord

(1) Valija saab käesoleva seaduse § 38 lõike 2 punktis 4 ettenähtud päeval hääletada elektrooniliselt käesoleva seaduse § 48² lõikes 1 sätestatud süsteemi kasutades.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Elektroonilise hääletamise süsteemis tuvastatakse valija isik elektrooniliselt käesoleva seaduse § 48² lõike 3 punktis 1 sätestatud otsuses kirjeldatud korras.

(3) Pärast valija isiku tuvastamist kuvatakse valijale tema elukohajärgse valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri.

(4) Valija märgistab oma elukohajärgse valimisringkonna selle kandidaadi, kelle poolt ta hääletab. Elektrooniliseks hääletamiseks kasutatav rakendus salastab valija hääle häälte salastamise võtmega. Valija kinnitab hääletamist e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste seaduse nõuete kohase digitaalallkirjaga.

[RT I, 25.10.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(5) Valija saab pärast hääletamise kinnitamist teate hääle vastuvõtmise kohta.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 48⁵. Elektroonilise hääle muutmine

Valijal on õigus oma elektrooniliselt antud häält muuta:

1) hääletades uuesti elektrooniliselt käesoleva seaduse § 38 lõike 2 punktis 4 ettenähtud ajal;

2) hääletades hääletamisedeliga kuni valimispäeva kella 20.00-ni.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 48⁶. Elektroonilise hääle kontroll

(1) Valijal on võimalik kontrollida, kas tema antud hääle on elektrooniliseks hääletamiseks kasutatud rakendus valija tahte kohaselt elektroonilise hääletamise süsteemile edastanud.

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012, ei rakendata enne 2015. aastat]

(2) Hääle kontrollrakenduse töötab välja riigi valimisteenistus Vabariigi Valimiskomisjoni käesoleva seaduse § 48² lõike 3 punkti 1 alusel kehtestatud nõuete kohaselt. Valija saab häält kontrollida piiratud aja jooksul piiratud arv kordi käesoleva seaduse § 48² lõike 3 punkti 1 alusel sätestatud nõuete kohaselt.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 48⁷. Elektroonilise hääle arvestamine

(1) Mitme elektrooniliselt antud hääle puhul (§ 48⁵ punkt 1) arvestatakse valija viimasena antud häält.

(2) Kui valija on hääletanud nii elektrooniliselt kui ka hääletamissedeliga, arvestatakse valija hääletamissedit.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 48⁸. Elektroonilise hääletamise peatamine, lõpetamine ja mittealustamine

(1) Elektroonilise hääletamise peatamise korral teavitab Vabariigi Valimiskomisjon viivitamata valijaid elektroonilise hääletamise peatamisest ning uuesti alustamisest.

(2) Elektroonilise hääletamise mittealustamise või lõpetamise korral teavitab Vabariigi Valimiskomisjon viivitamata sellest valijaid ning teavitab, milliseid hääletamisviise on võimalik elektroonilise hääletamise asemel kasutada.

(3) Kui elektroonilise hääletamise peatamise või lõpetamisega kaasneb elektrooniliselt antud hääle tühistamine, teavitab Vabariigi Valimiskomisjon viivitamata valijaid vajadusest uuesti hääletada ning milliseid hääletamisviise saab selleks kasutada.

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

8. peatükk

HÄÄLETAMINE VÄLISRIIGIS

§ 49. Hääletamise ettevalmistamine

(1) Välisriigis alaliselt elavate valijate ja seal ajutiselt viibivate valijate hääletamist välisriigis viivad läbi Eesti välisesindused.

(2) Vabariigi Valitsus võib oma korraldusega määrata hääletamist läbi viima aukonsuli juhitava konsulaarasutuse, mille aukonsul on Eesti kodanik. Sellisel juhul teeb käesolevas peatükis ettenähtud toiminguid aukonsuli juhitud konsulaarasutus.

(3) Hääletamist korraldab välisesinduse juht või tema määratud ametnik. Käesoleva paragrahvi lõikes 2 ettenähtud juhul korraldab hääletamist aukonsul või tema määratud isik. Hääletamise korraldajaks peab olema isik, kellel on hääletamisõigus käesoleva seaduse § 4 lõigete 1 ja 2 kohaselt.

(4) Välisriigis alaliselt elavale valijale ja rahvastikuregistri andmete alusel ajutiselt välisriigis viibivale valijale saadetakse elektrooniline valimiste teabeleht Eesti teabeväravas registreeritud või rahvastikuregistrisse kantud e-posti aadressil hiljemalt 60. päeval enne valimispäeva.

(5) Valimiste teabelehele kantakse:

- 1) teave hääletamisõiguse tingimuste kohta;
- 2) valimisringkonna number ja kirjeldus vastavalt käesoleva seaduse §-le 6;
- 3) välisesinduse aadress;
- 4) kirja teel hääletamise taotluse esitamise, kirja teel hääletamise ja välisesinduses hääletamise kord;
- 5) kirja teel hääletamise taotluse välisesindusele laekumise tähtpäev;
- 6) kirja teel saadetava hääletamisedeli välisesindusele laekumise tähtpäev;
- 7) välisesinduses hääletamise aeg;
- 8) elektroonilise hääletamise aeg;
- 9) muu teave hääletamise kohta.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 50. Hääletamistaotluste esitamine

(1) Kui valija soovib hääletada kirja teel, saadab ta oma asukohariigi Eesti välisesindusele sellekohase taotluse. Kui valija asukohariigis Eesti välisesindust ei ole, saadab valija taotluse lähimale Eesti välisesindusele.

(2) Valija, kes on kantud valijate nimekirja:

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

1) lisab taotlusele isikut tõendava dokumendi isikuandmete lehekülje koopia;

2) märgib taotluses välisriigis oleva elukoha aadressi.

(3) Valija, keda ei ole valijate nimekirjas:

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

1) lisab taotlusele koopiad dokumentidest, mis tõendavad tema isikut ja seda, et tal on hääletamisõigus käesoleva seaduse § 4 lõigete 1 ja 2 kohaselt;

2) märgib välisriigis oleva elukoha aadressi;

3) märgib, kus oli tema viimane elukoht Eestis (maakond, Tallinna linnaosa või Tartu linn). Kui alaliselt välisriigis elaval valijal ei ole Eestis elukohta olnud, märgib ta oma vanemate või vanavanemate viimase elukoha Eestis.

(4) Ajutiselt välisriigis viibiv valija märgib taotluses lisaks käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1 ja 2 ettenähtud andmetele ka oma elukoha aadressi Eestis.

(5) Taotlused peavad olema laekunud välisesindusele hiljemalt 30. päeval enne valimispäeva.

[RT I 2006, 30, 231 - jõust. 14.07.2006]

§ 51. Valimisdokumentide saatmine valijale

(1) Taotluse õigeaegselt saatnud valijale, kes vastab käesoleva seaduse nõuetele, saadab välisesindus esimesel võimalusel:

1) hääletamissedeli;

2) valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja vastavalt valijate nimekirja andmetele või käesoleva seaduse § 50 lõike 3 punkti 3 kohaselt;

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

3) kaks ümbrikku.

(2) Kui alaliselt välisriigis elav valija on märkinud oma või vanemate või vanavanemate viimase elukohana Eestis Tallinna linnaosa täpsustamata, saadetakse talle valimisringkonna nr 1 kandidaatide koondnimekiri.

(3) Kui alaliselt välisriigis elav valija on oma või vanemate või vanavanemate viimase elukohana Eestis märkinud Petseri maakonna, saadetakse talle valimisringkonna nr 11 kandidaatide koondnimekiri.

[RT I 2006, 30, 231 - jõust. 14.07.2006]

§ 52. Kirja teel hääletamine

(1) Valija täidab hääletamissedeli käesolevas seaduses ettenähtut järgides. Valija paneb täidetud sedeli ühte välisesinduse saadetud ümbrikku. Viimase paneb valija välisesinduse saadetud teise ümbrikku. Välimisele ümbrikule kantakse valija andmed. Seejärel saadab valija hääletamissedeli välisesindusele.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Kirja teel saadetavad hääletamissedelid peavad olema välisesindusele laekunud välisesinduse määratud päeval, mis peab olema määratud arvestusega, et hääletamissedelid laekuksid riigi valimisteenistusele hiljemalt neljandal päeval enne valimispäeva.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(3) Välisesindus teeb käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tähtajaks laekunud hääletamissedeli alusel valijate nimekirja märke hääletamise kohta.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(4) Kirja teel hääletamise korral kannab käesoleva seaduse § 50 lõikes 1 ja käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud toimingutega seotud kulud valija.

§ 53. Elektrooniline hääletamine välisriigis

[Kehtetu - RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 54. Hääletamine välisesinduses

(1) Kui valija ei esita kirja teel hääletamise taotlust välisesindusele käesoleva seaduse § 50 lõikes 5 ettenähtud tähtaja jooksul või ei saada hääletamissedelit välisesindusele § 52 lõikes 2 ettenähtud tähtpäevaks, võib ta hääletada välisesinduses viimase määratud ajal.

(2) Välisesinduses hääletamist peab välisesindus võimaldama vähemalt kahel päeval ajavahemikus 15. päevast kuni 10. päevani enne valimispäeva.

(3) Hääletamist korraldav isik kontrollib valijate nimekirjast, et valijal on hääletamisõigus ja millise valimisringkonna valija ta on.

(4) Kui kontrolli tulemusel selgub, et valijal on õigus hääletada, teeb hääletamist korraldav isik valijate nimekirja märke hääletamissedeli väljastamise kohta. Hääletamissedeli saamise kohta annab valija allkirja.

(5) Välisesinduses täidab valija hääletamissedeli käesolevas seaduses ettenähtut järgides. Seejärel paneb valija täidetud sedeli ümbrikku. Viimase paneb valija teise ümbrikku. Välimisele ümbrikule kannab hääletamist korraldav isik valija andmed.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 55. Hääletamissedelite arvestamine hääletamistulemuste kindlakstegemisel

(1) Välisesindus edastab laekunud hääletamissedelitega ümbrikud riigi valimisteenistusele. Kui valija on valijate nimekirja andmetel juba hääletanud või on hääletanud mitu korda, siis jätab välisesindus valija kõik hääletamissedelid arvestamata ning hääletamissedelitega ümbrikke riigi valimisteenistusele ei edastata.

(2) Välisesindusele laekunud hääletamissedeleid arvestatakse hääletamistulemuste kindlakstegemisel, kui need laekuvad riigi valimisteenistusele hiljemalt neljandal päeval enne valimispäeva.

(3) Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemused teeb kindlaks Tallinna linna häältelugemiskomisjon.

(4) Riigi valimisteenistus edastab alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamissedelid käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud häältelugemiskomisjonile hiljemalt teisel päeval enne valimispäeva.

(5) Ümbrikud alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamissedelitega avatakse valimispäeval hääletamistulemuste kindlakstegemiseks.

(6) Ajutiselt välisriigis viibivate valijate hääletamissedelitega ümbrikud edastab riigi valimisteenistus hiljemalt valimispäevale eelneval päeval vastavale käesoleva seaduse § 48 lõikes 2 märgitud häältelugemiskomisjonile, kus sedeleid arvestatakse hääletamistulemuste kindlakstegemisel käesoleva seaduse § 48 lõigetes 4–6 ettenähtu kohaselt.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 56. Hääletamine rahvusvahelistes või välisriigi vetes asuval Eesti riigilippu kandval laeval

[Kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

9. peatükk

HÄÄLETAMIS- JA VALIMISTULEMUSTE KINDLAKSTEGEMINE

§ 57. Hääletamistulemuste kindlakstegemine jaoskonnakomisjonis

(1) Jaoskonnakomisjon avab hääletamiskastid pärast hääletamise lõppemist. Avamise juures peab olema üle poole jaoskonnakomisjoni koosseisust.

(2) Enne hääletamiskastide avamist peab jaoskonnakomisjon üle lugema ja kustutama kõik valijatele välja andmata jäänud, samuti valijate tagastatud rikutud hääletamissedelid. Hääletamissedelid kustutatakse sedeli nurga äralõikamisega.

(3) Enne hääletamiskastide avamist koostab jaoskonnakomisjon hääletamissedelite arvestuslehe.

(4) Hääletamiskasti avades kontrollitakse sellel olevate turvaelementide seisukorda.

(5) Kodus hääletanute ja käesoleva seaduse § 47¹ lõike 3 punkti 1 alusel hääletamiskasti lastud hääletamissedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati jäljend ning sedelid pannakse hääletamisruumis hääletanute hääletamissedelite hulka.

(6) Jaoskonnakomisjon teeb hääletamiskastides olnud sedelite alusel kindlaks kehtetute sedelite arvu ning kandidaatidele ja erakondadele antud häälte arvu ning kannab need protokoll.

(7) Kehtetuks tunnistatakse hääletamissedel:

- 1) millel ei ole jaoskonnakomisjoni pitsati kaht jäljendit;
- 2) millele ei ole kirjutatud ühegi kandidaadi registreerimisnumbrit või millele on neid kirjutatud rohkem kui üks;
- 3) millele kirjutatud numbriga kandidaat ei kandideeri selles valimisringkonnas;
- 4) millele kirjutatud kandidaadi registreerimisnumber on parandatud või
- 5) millele kirjutatud kandidaadi registreerimisnumber ei ole loetav.

(8) Kui hääletamissedelile ei ole kirjutatud ühegi kandidaadi registreerimisnumbrit, kuid valija tahe on üheselt arusaadav, loetakse hääletamissedel kehtivaks.

(9) Hääletamistulemuste kindlakstegemise kohta koostatakse protokoll. Protokollile kirjutab alla komisjoni esimees. Protokollil märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

(10) Pärast hääletamistulemuste kindlakstegemist pakitakse kehtivad sedelid kandidaatide kaupa. Eraldi pakkidesse pannakse kehtetud sedelid, valijatele välja andmata jäänud sedelid ja valijate tagastatud rikutud sedelid. Pakile märgitakse, millise valimisjaoskonna sedelid, millised ja kui palju neid pakis on. Märkele kirjutab alla jaoskonnakomisjoni esimees.

(11) Hääletamissedelid, hääletamissedelite arvestusleht ja hääletamistulemuste protokoll edastatakse viivitamata valla või linna valimiskomisjonile.

(12) Hääletamistulemused tehakse jaoskonnakomisjonis kindlaks avalikult. [RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 57¹. Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamistulemuste kindlakstegemine

(1) Häälte lugemist korraldab ja hääletamissedeli kehtivuse üle otsustab käesoleva seaduse § 48 lõikes 2 nimetatud häältelugemiskomisjon.

(2) Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate häälte lugemist alustab häältelugemiskomisjon valimispäeval kell 20.00. Ümbrike avamise juures peavad viibima vähemalt kolm häältelugemiskomisjoni liiget.

(3) Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamissedeleid sisaldavad sisemised ümbrikud avatakse ja hääletamissedelite välisküljele pannakse jaoskonnakomisjoni pitsati jäljend.

(4) Häältelugemiskomisjon teeb hääletamissedelite alusel valimisringkonna kohta kindlaks kehtetuks tunnistatud hääletamissedelite arvu ning kandidaatidele ja erakondadele antud häälte arvu. Hääletamissedeli kehtetuks tunnistamisel järgitakse käesoleva seaduse § 57 lõigetes 7 ja 8 sätestatud.

(5) Väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamistulemuste kindlakstegemise kohta koostatakse valimisringkonna protokoll, millele kirjutab alla häältelugemiskomisjoni esimees. Protokollil märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

(6) Hääletamistulemused tehakse kindlaks avalikult. Häälte lugemise juures viibiv isik peab täitma häältelugemiskomisjoni liikme suulisi korraldusi. [RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 58. Eelhääletamisel antud häälte lugemine

[Kehtetu - RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 59. Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemuste kindlakstegemine

(1) Häälte lugemist korraldab ja hääletamissedeli kehtivuse üle otsustab Tallinna linna häältelugemiskomisjon. [RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(2) Alaliselt välisriigis elavate valijate häälte lugemist alustab häältelugemiskomisjon valimispäeval kell 20.00. Ümbrike avamise juures peavad viibima vähemalt kolm häältelugemiskomisjoni liiget.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(3) Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamissedeleid sisaldavad sisse- mised ümbrikud avatakse ja hääletamissedelite välisküljele pannakse pitsati jäljend.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(4) Häältelugemiskomisjon teeb hääletamissedelite alusel iga valimisring- konna kohta kindlaks hääletamisest osavõtnud alaliselt välisriigis elavate valijate arvu, kehtetuks tunnistatud hääletamissedelite arvu ning kandi- daatidele ja erakondadele antud häälte arvu. Hääletamissedeli kehtetuks tunnistamisel järgitakse käesoleva seaduse § 57 lõiges 7 ja 8 sätestatud.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(5) [Kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(6) Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemuste kindlakstege- mise kohta koostatakse iga valimisringkonna kohta protokoll, millele kirju- tab alla Tallinna linna valimiskomisjoni esimees. Protokolli märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(7) Alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemused tehakse kindlaks avalikult. Häälte lugemise juures viibiv isik peab täitma häältelugemis- komisjoni liikme suulisi korraldusi.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 60. Hääletamistulemuste kindlakstegemine vallas ja linnas

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(1) Häälte lugemist korraldab ja hääletamissedeli kehtivuse üle otsustab käesoleva seaduse § 13 lõikes 3 sätestatud häältelugemiskomisjon.

(2) Jaoskonnakomisjonidelt laekunud protokollide, valijate nimekirja ja hääletamissedelite arvestuslehtede alusel teeb häältelugemiskomisjon kindlaks valijate nimekirja kantud valijate arvu, hääletamissedeli saanud valijate arvu, hääletamiskastides olnud sedelite arvu, sealhulgas kehtetute sedelite arvu, ning kandidaatidele ja erakondadele antud häälte arvu ning kannab need protokoll. Saadud tulemust kontrollitakse hääletamissedelite ülelugemise teel.

(3) Kui hääletamissedelite ülelugemise teel saadud arvud erinevad jaos- konnakomisjoni protokollis või valijate nimekirjas olevatest, märgib häälte- lugemiskomisjon oma protokollis lisas erinevused ning neid tinginud asja-

olud. Jaoskonnakomisjoni protokoll ei hääletamissedelite arvestuslehte ei muudeta. Lõplike hääletamistulemuste kohta teeb otsuse häätelugemiskomisjon.

(4) Valla ja linna, Tallinnas iga valimisringkonna hääletamistulemuste kohta koostab häätelugemiskomisjon protokoll, mille allkirjastab valla või linna valimiskomisjoni esimees. Protokoll märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

(5) Hääletamistulemused tehakse kindlaks avalikult.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

§ 60¹. Elektrooniliselt antud häälte lugemine

(1) Riigi valimisteenistus teeb elektroonilise hääletamise tulemused kindlaks valimispäeval pärast kella 20.00.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Häälte lugemise juures peab viibima vähemalt kolm riigi valimisteenistuse juhi määratud isikut ja vähemalt pool Vabariigi Valimiskomisjoni koosseisust.

(3) Enne elektrooniliste häälte lugemist riigi valimisteenistus:

1) tühistab elektroonilised hääled, mida on hääletamissedeliga hääletamisel muudetud;

2) eraldab lugemisele minevad elektroonilised hääled valijate isikuandmetest.

(4) Elektrooniliste häälte lugemiseks kasutavad Vabariigi Valimiskomisjoni liikmed ja riigi valimisteenistus käesoleva seaduse § 48³ lõikes 3 sätestatud ligipääsuvahendeid, mis tagavad juurdepääsu häälte avamise võtmele.

(5) Riigi valimisteenistus teeb iga valla ja linna ning alaliselt välisriigis elavate valijate kohta kindlaks:

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

1) elektroonilisest hääletamisest osavõtnud valijate arvu;

2) kehtetute elektrooniliste häälte arvu;

3) käesoleva paragrahvi lõike 3 punkti 1 alusel tühistatud elektrooniliste häälte arvu;

4) kandidaatidele ja erakondadele antud elektrooniliste häälte arvu.

(6) Elektrooniline hääl, mis ei sisalda valija elukohajärgse valimisringkonna kandidaadi registreerimisnumbrit või ei ole Vabariigi Valimiskomisjoni kehtestatud vormi kohane, on kehtetu.

(7) Elektrooniliselt antud hääle lugemine on avalik. Hääle lugemise juures viibivad isikud peavad täitma riigi valimisteenistuse juhi määratud isikute suulisi korraldusi.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(8) [Kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(9) Riigi valimisteenistus sisestab hääletamistulemused valimiste infosüsteemi viivitamata.

(10) Riigi valimisteenistuse juht allkirjastab elektroonilise hääletamise tulemused pärast elektroonilise hääletamise süsteemi andmete tervikluse kontrolli.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 61. Hääletamistulemuste kindlakstegemine Vabariigi Valimiskomisjonis

(1) Kõigilt valla- ja linnasekretäridelt laekunud valla ja linna hääletamistulemuste protokollide, väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate hääletamistulemuste protokollide, alaliselt välisriigis elavate valijate hääletamistulemuste protokollide, elektrooniliselt hääletanud valijate hääletamistulemuste ja valijate nimekirja alusel teeb Vabariigi Valimiskomisjon valimisringkondade kaupa kindlaks valijate nimekirja kantud valijate arvu, hääletamisedeli saanud valijate arvu, hääletamisest osavõtnud valijate arvu, kehtetute hääletamisedelite arvu ning kandidaatidele ja erakondadele antud hääle arvu.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Hääletamistulemuste kohta koostab Vabariigi Valimiskomisjon protokoll, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Protokoll on märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

(3) [Kehtetu - RT I 2006, 30, 231 - jõust. 14.07.2006]

(4) Hääletamistulemuste kindlakstegemine Vabariigi Valimiskomisjonis on avalik.

§ 62. Valimistulemuste kindlakstegemine

(1) Iga valimisringkonna kohta arvutatakse lihtkvoot, mis saadakse valimisringkonnas antud kehtivate hääle arvu jagamisel selle ringkonna mandaatide arvuga.

(2) Valituks osutub kandidaat, kellele antud hääle arv ületab lihtkvoodi või on sellega võrdne.

(3) Nende erakondade ringkonnanimikirjades, kelle kandidaadid kogusid üleriigiliselt kokku vähemalt 5 protsenti hääletest, reastatakse kandidaadid vastavalt igaühele antud hääle arvule. Sama erakonna ringkonnanimikirjas olevate kandidaatide hääled liidetakse. Erakond saab nii mitu mandaati,

kui mitu korda ületab temale selles valimisringkonnas antud häälte arv lihtkvoodi. Erakonna mandaadiks loetakse ka käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel saadud mandaati. Erakonna mandaatide arvu suurendatakse ühe võrra, kui häälte jääk moodustab vähemalt 75 protsenti lihtkvoodist. Erakond saab mandaadi ka juhul, kui häälte arv moodustab vähemalt 75 protsenti lihtkvoodist. Valituks osutuvad nimekirjas eespool olevad kandidaadid, kellele antud häälte arv on vähemalt 10 protsenti lihtkvoodist. Kui vähemalt kahele kandidaadile on antud võrdne arv hääli, osutub valituks kandidaatide üleriigilises nimekirjas eespool olev kandidaat.

(4) Valimisringkondades lihtkvoodi alusel jaotamata jäänud mandaadid jaotatakse kompensatsioonimandaatidena nende erakondade vahel, kelle kandidaadid kogusid üleriigiliselt kokku vähemalt 5 protsenti häälest.

(5) Kompensatsioonimandaadid jaotatakse modifitseeritud d'Hondti jagajate meetodil jagajate jadadega 1, $2^{0,9}$, $3^{0,9}$, $4^{0,9}$ jne. Seejuures jäetakse iga erakonna võrdlusarvude arvutamisel vahele nii mitu jada esimest elementi, kui mitu mandaati sai erakond valimisringkondades. Kui vähemalt kahe erakonna võrdlusarvud on võrdsed, saab mandaadi erakond, kelle kandidaadid paiknesid valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool.

(6) Kandidaatide üleriigilises nimekirjas saab kompensatsioonimandaadi kandidaat, kes on nimekirjas eespool ja kellele antud häälte arv on vähemalt 5 protsenti lihtkvoodist. Mandaatide jaotamisel jäetakse vahele need kandidaadid, kes osutusid valituks valimisringkondades.

(7) Kui kompensatsioonimandaatide jaotamisel selgub, et üleriigilises nimekirjas ei ole piisavalt kandidaate, kellele antud häälte arv oli vähemalt 5 protsenti oma valimisringkonna lihtkvoodist, saab kompensatsioonimandaadi oma valimisringkonna lihtkvoodist enima häälteprotsendi kogunud sama nimekirja kandidaat. Häälte võrdsuse korral saab kompensatsioonimandaadi kandidaat, kes on esitatud nimekirjas eespool.

(8) Erakond ei või saada rohkem mandaate, kui on tema nimekirjas kandidaate.

(9) Kui erakonna kandidaadi registreerimise otsus tühistatakse (§ 32 lg 5), jäävad temale välisriigis antud hääled erakonnale. Samuti jäävad erakonnale selle kandidaadi hääled, kes sureb pärast eelhääletamise algust. Kui üksik-kandidaadi registreerimise otsus tühistatakse või kui ta sureb, siis temale antud hääli valimistulemuste kindlakstegemisel ei arvestata.

(10) Valimistulemuste kohta koostab Vabariigi Valimiskomisjon protokoll, millele kirjutab alla komisjoni esimees. Protokolli märgitakse selle koostamise kuupäev ja kellaaeg.

(11) Valimistulemused tehakse Vabariigi Valimiskomisjonis kindlaks avalikult. [RT I 2006, 30, 231 - jõust. 14.07.2006]

10. peatükk

RIIGIKOGU ERAKORRALISTE VALIMISTE ERISUSED

§ 63. Riigikogu erakorraliste valimiste erisused

(1) Riigikogu erakorralised valimised viiakse läbi käesoleva seaduse kohaselt käesolevas peatükis ettenähtud erisusi arvestades.

(2) Vabariigi Valimiskomisjon kehtestab oma otsusega Riigikogu erakorraliste valimiste toimingute järgmised tähtajad:

1) hääleõiguslike Eesti kodanike arvu esitamine (§ 7 lg 3);

2) valimisjaoskondade jaotuse muutmine (§ 19 lg 3);

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

3) jaoskonnakomisjonide moodustamine (§ 19¹);

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

4) valimiste teabelehe saatmine (§ 21);

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

5) [kehtetu - RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

6) kandidaatide registreerimiseks esitamine (§ 30);

7) kandidaatide registreerimine (§ 32);

7¹) eelhääletamise aeg (§ 38 lg 2);

[RT I 2004, 6, 32 - jõust. 14.02.2004]

8) valimiste teabelehe saatmine välisriigis alaliselt elavale või ajutiselt viibivale valijale (§ 49 lg 4);

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

9) kirja teel hääletamise taotluste välisesindustele esitamine (§ 50);

10) kirja teel hääletamise hääletamissedelite laekumine (§ 52 lg 2);

11) välisesinduses hääletamise aeg (§ 54 lg 2).

(3) Riigikogu erakorraliste valimiste korral peab kandidaatide registreerimiseks esitamiseks ja registreerimiseks jääma kokku vähemalt kümme päeva.

(4) Erakorraliste valimiste korral kantakse valija valijate nimekirja selles valimisringkonnas, mille territooriumil valimiste väljakuulutamise päeval asub tema rahvastikuregistrisse kantud elukoht.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

11. peatükk

VALIMISTE KULUD

§ 64. Valimiste korraldamise kulud

(1) Riigikogu valimiste ettevalmistamise ja korraldamise kulud kaetakse riigieelarvest.

(2) [Kehtetu - RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(3) [Kehtetu - RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(4) Rahvastikuregistri valijate arvestusega seotud kulud kaetakse riigieelarvest Siseministeeriumi eelarves selleks ettenähtud rahast.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(5) Välisriigis hääletamise korraldamisega seotud kulud kaetakse riigieelarvest Välisministeeriumi eelarves selleks ettenähtud rahast.

[RT I, 11.07.2014, 1 - jõust. 21.07.2014]

§ 65. Erakonna ja üksikkandidaadi valimiskampaania rahastamise aruanne

[Kehtetu - RT I, 10.12.2010, 1 - jõust. 01.04.2011]

§ 66. Valimiskampaaniaks kasutatud vahendid

[Kehtetu - RT I, 10.12.2010, 1 - jõust. 01.04.2011]

§ 67. Valimiskampaania kulud

[Kehtetu - RT I, 10.12.2010, 1 - jõust. 01.04.2011]

12. peatükk

AVALDUSED JA KAEBUSED

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 68. Avaldus puuduse kohta valimiste korralduses

(1) Isik, kes leiab, et valimiste korraldaja on rikkunud tema õigusi või rikkunud seadust muul viisil, võib esitada avalduse puuduse kohta valimiste korralduses (edaspidi *avaldus puuduse kohta*).

(2) Avaldus puuduse kohta esitatakse viivitamata, kuid mitte hiljem kui kolmandal päeval käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud rikkumisest arvates.

(3) Avaldus puuduse kohta esitatakse riigi valimisteenistusele, kes korraldab avalduse läbivaatamise ja sellele vastamise.

(4) Avalduses puuduse kohta:

- 1) märgitakse avalduse esitaja nimi, isikukood ja sidevahendite andmed;
- 2) kirjeldatakse toimingut, mille kohta avaldus esitatakse.

(5) Avaldus puuduse kohta esitatakse suuliselt või kirjalikult. Suulise avalduse protokollib riigi valimisteenistus.

(6) Avaldus puuduse kohta vaadatakse läbi viivitamata, kuid mitte hiljem kui kolme päeva jooksul selle esitamisest arvates. Läbivaatamise tulemustest ja võetud meetmetest teavitatakse avalduse esitajat viivitamata.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 69. Kaebuse mõiste

Käesoleva seaduse tähenduses on kaebus Vabariigi Valimiskomisjonile esitatav nõuetekohaselt vormistatud taotlus tunnistada seadusvastaseks valimiste korraldaja toiming ja käesoleva seaduse §-s 72¹ sätestatud korras Riigikohtule esitatav kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 70. Kaebuse esitamise õigus

Kaebuse esitamise õigus on üksikisikul, kandidaadil ja erakonnal (edaspidi *huvitatud isik*), kes leiab, et tema õigusi on vaidlustatava toiminguga rikutud.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 71. Kaebusele esitatavad nõuded

(1) Kaebus vormistatakse kirjalikult ning selles märgitakse:

- 1) kaebuse esitaja nimi, isikukood või selle puudumisel sünniaeg või registrikood, aadress ja sidevahendite andmed;
- 2) kaebuse esitaja esindaja nimi, aadress ja sidevahendite andmed, kui kaebuse esitajal on esindaja;
- 3) vaidlustatava toimingu kirjeldus;
- 4) põhjused, miks kaebuse esitaja leiab, et vaidlustatav toiming rikub tema õigusi;
- 5) põhjused, miks kaebuse esitaja leiab, et vaidlustatav toiming ei ole seaduslik;
- 6) kuidas ja millal sai kaebuse esitaja vaidlustatavast toimingust teada;

7) kaebuse esitamise tähtaja ennistamise taotlus ja tähtaja möödalaskmise põhjused, kui kaebus esitatakse pärast kaebuse esitamise tähtaja möödumist;

8) kaebuse esitamise kuupäev.

(2) Kaebusele kirjutab alla selle esitaja. Erakonna kaebusele kirjutab alla erakonna volitatud esindaja.

(3) Kui kaebus ei vasta käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 ettenähtud nõuetele või kui kaebus on esitatud käesoleva seaduse §-s 70 ja § 72 lõikes 1 ettenähtud korda rikkudes, võib Vabariigi Valimiskomisjon jätta kaebuse läbi vaatamata. Kaebuse läbi vaatamata jätmisel võib Vabariigi Valimiskomisjon selle edastada riigi valimisteenistusele vastamiseks käesoleva seaduse § 68 lõikes 6 sätestatud korras. Kui kaebuse esitaja on kaebuse esitamise tähtaja lasknud mööda mõjuval põhjusel, ennistab Vabariigi Valimiskomisjon tema põhjustatud taotluse alusel tähtaja.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 72. Kaebuse läbivaatamine Vabariigi Valimiskomisjonis

(1) Kaebus esitatakse Vabariigi Valimiskomisjonile kolme päeva jooksul arvates:

- 1) vaidlustatava toimingu tegemisest või
- 2) käesoleva seaduse §-s 68 sätestatud avalduse läbivaatamisest.

(2) Vabariigi Valimiskomisjon peab kaebuse läbi vaatama ja selle suhtes otsuse tegema viie tööpäeva jooksul kaebuse laekumisest arvates.

(3) Vabariigi Valimiskomisjon teeb ühe järgmistest otsustest:

- 1) jätta kaebus rahuldamata;
- 2) kaebus rahuldada;
- 3) kaebus rahuldada osaliselt.

(4) Vabariigi Valimiskomisjon edastab otsuse kaebuse esitajale viivitamata.
[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 72¹. Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale kaebuse esitamine

(1) Kui huvitatud isik leiab, et valimiste korraldaja toiminguga või Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toiminguga rikutakse tema õigusi, võib ta esitada põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses ettenähtud korras kaebuse Riigikohtule.

(2) Kaebuse valimiste korraldaja toimingu peale võib Riigikohtule esitada pärast asja lahendamist Vabariigi Valimiskomisjonis.

(3) Kaebus valimiste korraldaja toimingu või Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale esitatakse Vabariigi Valimiskomisjoni kaudu Riigikohtule kolme päeva jooksul Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse teatavakstegemisest või toimingu sooritamisest arvates.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 73. Hääletamistulemuste kehtetuks tunnistamine

(1) Kui Vabariigi Valimiskomisjon või Riigikohus on tunnistanud valimisjaoskonna, valla, linna, valimisringkonna või riigi hääletamistulemused kehtetuks, määrab Vabariigi Valimiskomisjon uue valimispäeva ja asjaomases valimisjaoskonnas, vallas või linnas, valimisringkonnas või riigis korraldatakse kordushääletamine. Valimistulemus tehakse kindlaks pärast kordushääletamise tulemuste selgumist.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(1¹) Valimisjaoskonna hääletamistulemuste kehtetuks tunnistamise korral saavad kordushääletamisel hääletada valijad, kes eelhääletamise ajal ja valimispäeval selles valimisjaoskonnas hääletasid.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(2) Kordushääletamist ei korraldata, kui Vabariigi Valimiskomisjon on tühistanud eelhääletamisel antud hääled olulise seadusrikkumise tõttu osaliselt või täielikult ning kutsunud valijad uuesti hääletama eelhääletamise ajal või valimispäeval.

(3) Kordushääletamisel käesoleva seaduse §-des 40–45 ja 47 ning 7¹. ja 8. peatükis ettenähtut ei kohaldata.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

12¹. peatükk

VASTUTUS

[RT I 2003, 26, 156 - jõust. 21.03.2003]

§ 73¹. Andmete või materjalide esitamata jätmine või valimiskomisjoni otsuse mittetäitmine

(1) Andmete või materjalide esitamata jätmise eest valimiste korraldamiseks, samuti valimiskomisjoni otsuse mittetäitmise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 20 trahviühikut.

(2) [Kehtetu - RT I, 12.07.2014, 1 - jõust. 01.01.2015]

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud väärteo kohtuväline menetleja on politseiasutus.

[RT I 2009, 27, 165 - jõust. 01.01.2010]

§ 73². Poliitilisele välireklaamile kehtestatud piirangute rikkumine

[Kehtetu - RT I, 12.07.2014, 1 - jõust. 01.01.2015]

§ 73³. Hääletamisedeli hääletamisruumist väljaviimine

(1) Hääletamisedeli hääletamisruumist väljaviimise keelu rikkumise eest karistatakse rahatrahviga kuni 20 trahviühikut.

(2) [Kehtetu - RT I, 12.07.2014, 1 - jõust. 01.01.2015]

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud väärteo kohtuväline menetleja on politseiasutus.

[RT I 2009, 27, 165 - jõust. 01.01.2010]

13. peatükk

LÕPPSÄTTED

§ 74. Riigikogu liikmete registreerimine ja valimistulemuste välja kuulutamine

(1) Vabariigi Valimiskomisjon registreerib valitud Riigikogu liikmed oma otsusega pärast valimispäeva, kui Vabariigi Valimiskomisjonile ja Riigikoh-tule kaebuste esitamise tähtaeg on möödunud või kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused.

(2) Käesoleva seaduse §-s 73 ettenähtud juhul registreerib Vabariigi Vali-miskomisjon valitud Riigikogu liikmed pärast kordushääletamise päeva, arvestades käesoleva paragrahvi lõikes 1 ettenähtut.

(3) Valimistulemused loetakse väljakuulutatuks Vabariigi Valimiskomisjoni käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 märgitud otsuse Riigi Teatajas avalda-misele järgneval päeval.

(4) Valituks osutunud kandidaat, kes valimistulemuste väljakuulutamise ajal on Riigikogu liikme ametiga ühitamatus ametis, peab viie päeva jook-sul valimistulemuste väljakuulutamise päevast arvates teavitama Vabariigi Valimiskomisjoni, kas ta soovib osaleda Riigikogu töös või jätkata oma senises ametis ja mandaadist loobuda.

[RT I, 06.07.2012, 1 - jõust. 01.04.2013]

§ 75. Riigikogu asendusliikmete registreerimine

(1) Vabariigi Valimiskomisjon registreerib Riigikogu asendusliikmed oma otsusega. Vabariigi Valimiskomisjon edastab otsuse Riigikogu juhatusele.

(2) Asendusliikmed registreeritakse erakondadele, mille kandidaadid kogu-sid üleriigiliselt kokku vähemalt 5 protsenti kehtivatest häältest.

(3) Valimisringkondades valituks osutunud kandidaatide asendusliikmeteks registreeritakse kandidaadid erakondadele valimisringkondade kaupa, reastatult saadud häälte arvu järgi. Kui kandidaadid said valijatelt hääli võrdselt, siis paigutatakse ettepoole kandidaat, kes paiknes erakonna ringkonnanimikirjas eespool. Asendusliikmeks registreeritakse valimata jäänud kandidaadid, kellele antud häälte arv on vähemalt 10 protsenti oma ringkonna lihtkvoodist.

(4) Kompensatsioonimandaadi alusel valituks osutunud kandidaatide asen-dusliikmeteks registreeritakse valimata jäänud kandidaadid, kellele antud häälte arv on vähemalt 5 protsenti oma ringkonna lihtkvoodist, erakonna üleriigilises nimekirjas määratud järjestuses ja seejärel ülejäänud sama era-konna valimata jäänud kandidaadid reastatult valimisringkonna lihtkvoodist

arvutatud häälteprotsendi suuruse järgi. Kui kandidaatide häälteprotsendid on võrdsed, siis paigutatakse ettepoole kandidaat, kes paiknes erakonna üleriigilises nimekirjas eespool.

§ 76. Lisamandaatide registreerimine

(1) Lisamandaatide jaotamise aluseks on erakondade võrdlusarvude tabel, mis on kinnitatud Vabariigi Valimiskomisjoni otsusega. Vabariigi Valimiskomisjon edastab otsuse Riigikogu juhatusele.

(2) Võrdlusarvude tabelis on erakondadele arvutatud võrdlusarvud (§ 62 lg 5) suuruse järjekorras, alates võrdlusarvust, mis esimesena jäi kompensatsioonimandaatide jaotamisel arvesse võtmata.

(3) Kui vähemalt kaks võrdlusarvu on võrdsed, saab kõrgema järjekoha valijatelt rohkem hääli saanud erakonna võrdlusarv. Kui erakondadele on antud võrdne arv hääli, saab kõrgema järjekoha erakond, kelle kandidaadid paiknesid valimisringkonna kandidaatide koondnimekirjas tagapool.

[RT I 2006, 30, 231 - jõust. 14.07.2006]

§ 77. Kautsjoni tagasimaksmine

Üksikkandidaadile või erakonnale makstakse kautsjon tagasi, kui kandidaat osutub valituks või saab valimisringkonnas hääli vähemalt poole lihtkvoodi ulatuses või kui erakonna kandidaadid kogusid üleriigiliselt kokku vähemalt 5 protsenti häälest. Tagastamata kautsjoni kannab Vabariigi Valimiskomisjon riigituludesse.

§ 77¹. Hääletamissedelite ja valimisdokumentide säilitamine

(1) Valla- või linnasekretär säilitab hääletamissedeleid ühe kuu jooksul valimispäevast arvates. Pärast nimetatud tähtaja möödumist, kuid mitte enne, kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused, korraldab valla- või linnasekretär hääletamissedelite hävitamise ja dokumenteerib selle.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

(2) Riigi valimisteenistus säilitab elektroonilisi hääli ühe kuu jooksul valimispäevast arvates. Pärast nimetatud tähtaja möödumist, kuid mitte enne, kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused, hävitab riigi valimisteenistus elektroonilised hääled, elektroonilise hääletamise süsteemis sisalduvad valijate isikuandmed ning elektrooniliste häälte avamise võtme.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

(3) Hääletamis- ja valimistulemuste protokolle säilitatakse alaliselt. Valijate nimekirja säilitatakse püsivalt Rahvusarhiivis.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(4) Hääletamis- ja valimistulemuste protokollide, hääletamissedelite arvestuslehtede ning muude valimisdokumentide säilitamise korraldab riigi valimisteenistus.

[RT I, 09.07.2018, 1 - jõust. 01.01.2021]

(5) Valimisvahendite säilitamise valimistevahelisel perioodil vallas ja linnas korraldab valla- ja linnavalitsus.

[RT I, 04.07.2017, 1 - jõust. 01.01.2018]

§ 78. Elektroonilise hääletamise rakendamine

Elektroonilist hääletamist ei rakendata enne 2005. aastat.

§ 79. – § 85. [Käesolevast tekstist välja jäetud.]

§ 85¹. Elektroonilise hääle kontrolli rakendamine

(1) Käesoleva seaduse §-s 48⁶ nimetatud elektroonilise hääle kontrolli ei rakendata enne 2015. aastat.

(2) Vabariigi Valimiskomisjoni otsusega võib selles määratud ulatuses alates 2013. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistest rakendada katseliselt süsteemi, mis võimaldab valijal kontrollida, kas tema antud hääle on elektrooniliseks hääletamiseks kasutatud rakendus valija tahte kohaselt elektroonilise hääletamise süsteemile edastanud.

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 85². Elektroonilise hääletamise komisjoni volituste algus

(1) Vabariigi Valimiskomisjon nimetab elektroonilise hääletamise komisjoni liikmed ning esimehe kuu aja jooksul pärast käesoleva seaduse § 17¹ jõustumist.

(2) Elektroonilise hääletamise komisjoni volitused algavad nimetamisele järgnevast päevast.

[RT I, 01.11.2012, 1 - jõust. 11.11.2012]

§ 85³. Vabariigi Valimiskomisjoni liikmete volitused

(1) 2016. aastal moodustatud Vabariigi Valimiskomisjoni liikme volitused lõpevad käesolevas seaduses sätestatud korras hiljemalt 2020. aasta 31. mail, käesolevas paragrahvis sätestatud erisusi arvestades.

(2) Käesoleva seaduse § 10 lõike 2 punktis 7 nimetatud Vabariigi Valimiskomisjoni liige nimetatakse hiljemalt 2017. aasta 10. jaanuaril ning tema volitused lõpevad käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud tähtajal.

(3) Riigikogu Kantslei direktori nimetatud Riigikogu Kantslei ametniku Vabariigi Valimiskomisjoni liikme volitused lõpevad käesoleva paragrahvi lõikes 2 alusel nimetatud Vabariigi Valimiskomisjoni liikme nimetamisel.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 01.01.2017]

§ 85⁴. Maakonna valimiskomisjoni liikmete volitused

2012. aastal moodustatud maakonna valimiskomisjonide liikmete volitusi pikendatakse kuni 2016. aasta 31. detsembrini.

[RT I, 06.05.2016, 1 - jõust. 16.05.2016]

§ 86. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist, välja arvatud §-d 75 ja 79, mis jõustuvad 2003. aasta 2. märtsil.

Jaoskonnakomisjoni esimehe töövihik

Sisukord

Sissejuhatus	148
1. Toimingud enne eelhääletamise algust	149
2. Toimingud eelhääletamise ajal	151
3. Toimingud ümbrikena	153
4. Toimingud valimispäeval (5. märtsil)	154
5. Toimingud hääletamistulemuste kindlakstegemisel valimispäeval (5. märtsil pärast kella 20.00)	155
6. Turvaploommide ja -kleebiste arvestusleht	157
7. Jaoskonnakomisjoni liikmete andmed	161

Sissejuhatus

Käesolev töövihik on abivahend jaoskonnakomisjoni töö korraldamisel. Töövihikus on loetletud jaoskonnakomisjoni tähtsamad toimingud. Need on jaotatud valimiste korraldamise perioodide kaupa. Iga toimingu teostamise kohta teeb jaoskonnakomisjoni esimees oma töövihiku vastavasse lahtrisse märke (nt allkiri). Samuti talletab jaoskonnakomisjoni esimees oma töövihikus turvaplommide ja -kleebiste numbrid. Lisaks võimaldab töövihik jaoskonnakomisjoni esimehel ja liikmetel iga perioodi eel veenduda, et kõik tähtsamad ettevalmistavad toimingud on selleks ajaks tehtud.

Töövihik ei asenda valimiskomisjonidele jagatud „Riigikogu valimiste käsi-raamatus 2023” toodud riigi valimisteenistuse koostatud hääletamise korraldamise juhendit.

Kindlasti peab jaoskonnakomisjoni esimees enne jaoskonnakomisjoni töö algust juhendi läbi lugema ja töökorraldust teiste valimiskomisjoni liikmetega arutama. Samuti tuleb jälgida juhendit samaaegselt töövihiku täitmisega.

1. Toimingud enne eelhääletamise algust¹

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
1. Selgita, kes on jaoskonnakomisjoni liikmed ja pane kirja nende kontaktandmed (kasuta töövihiku lõpus olevat vormi).	
2. Osale koos teiste jaoskonnakomisjoni liikmetega riigi valimisteenistuse koolitusel ja e-koolitusel.	
3. Vii läbi komisjoni koosolek, millel tuleb:	
3.1 valida komisjoni aseesimees ;	
3.2 määrata kindlaks komisjoni liikmete tööjaotus;	
3.3 selgitada komisjoni liikmete töö tasustamise põhimõtteid.	
4. Selgita, millistes ruumides korraldatakse hääletamine (sh eelhääletamine) ja hääletamistulemuste kindlakstegemine (vt juhendi p 2.1).	
5. Taga hääletamiskabiinide valmisolek (vt juhendi p 2.1).	
6. Kontrolli internetiühendust ja arvutite valmisolekut elektroonilise valijate nimekirja kasutamiseks valimiste infosüsteemis (edaspidi VIS).	
7. Saa hiljemalt enne eelhääletamise algust valla- või linnasekretärit kätte hääletamise korraldamiseks vajalikud dokumendid ja vahendid (vt juhendi ptk 2).	

¹ Igas vallas ja linnas avatakse 27. veebruaril vähemalt üks jaoskond. 3. ja 4. märtsil avatakse eelhääletamiseks kõik jaoskonnad. 3. ja 4. märtsil korraldatakse vajadusel ka kodus hääletamist.

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
8. Korralda dokumentide, turvaplommide ja -kleebiste, hääletamiskastide ning pitsati turvaline hoidmine.	
9. Märgi valla- või linnasekretärit saadud turvaplommide ja -kleebiste numbrid töövihiku turvaplommide ja -kleebiste arvestuslehele (vt töövihiku ptk 6).	
10. Pärast hääletamissedelite kättesaamist korralda sedelite siseküljele jaoskonnakomisjoni pitsati jäljendi panemine (vt juhendi ptk 2). Enne valijale andmist tuleb hääletamissedel murda kokku nii, et trükitud tekst jääb sedeli siseküljele.	
11. Valmista ette ümbrike printimine VIS-ist, kui jaoskonnakomisjon korraldab ka väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist (vt juhendi p 3.4.2).	
12. Valmista ette kontrollimata ümbrike hääletamiskast juhaks, kui jaoskonnas kaob internetiühendus ja elektroonilist valijate nimekirja kasutada ei saa.	

2. Toimingud eelhääletamise ajal

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
1. Enne eelhääletamise algust korralda eelhääletamise kasti (keskmise kasti) turvaplokkidega sulgemine (vt juhendi p 2.2.3).	
2. Kui jaoskond korraldab ka väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist:	
2.1 korralda väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamise kasti (suure kasti) turvaplokkidega sulgemine (vt juhendi p 2.2.4);	
2.2 korralda valija asukohas hääletamise kasti (väikese kasti) turvaplokkidega sulgemine (vt juhendi p 2.2.2);	
2.3 selgita, millal pärast hääletamise lõppemist kolmandal päeval enne valimispäeva antakse hääletamissedelitega ümbrikud üle valla- või linnasekretärile.	
3. Märgi töövihikusse kasutusele võetavate turvaplokkide numbrid ja kasutusele võtmise kuupäev (vt töövihiku ptk 6).	
4. Pane hääletamiskabiini seinale ja hääletamisruumi välja valimisringkonna kandidaatide koondnimekiri. Valimisringkonna kandidaatide koondnimekirja ei panda väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletajatele ette nähtud kabiini seinale.	
5. Kontrolli, kas kõik kampaaniamaterjalid on hääletamisruumist eemaldatud.	
6. Korralda, et hääletamissedeleid, kandidaatide nimekirju, jaoskonnakomisjoni pitsatit ja hääletamiskaste ei jäetaks järelevalveta.	
7. Korralda jaoskonnakomisjoni telefonile saabuvatele kõnedele vastamine.	

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
8. Korralda, et jaoskonnakomisjoni liige paneb enne hääletamisedeli kasti laskmist selle välisküljele jaoskonnakomisjoni pitsati teise jäljendi .	
9. Korralda valija asukohas ja kinnipidamiskohas, haiglas või ööpäevases hoolekandeesutuses hääletamise taotluste registreerimine VIS-is ja valija asukohas hääletamine (vt juhendi p 3.5, 3.7).	
10. Korralda 3. ja 4. märtsil vajadusel kodus hääletamine.	
11. Korralda iga eelhääletamise päeva õhtul pärast hääletamise lõppemist (kell 20.00) hääletamiskastide avade turvaploommiga või -kleebisega sulgemine (vt juhendi p 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4).	
12. Kontrolli igal eelhääletamise päeval enne hääletamise algust kell 12.00 hääletamiskasti ja selle ava turvaploommide või -kleebiste seisukorda.	

3. Toimingud ümbrikega

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
1. Kui jaoskonnakomisjon korraldab ka väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletamist (vt juhendi p 3.11.1):	
1.1 korralda 2. märtsil pärast kella 20.00 väljaspool elukohajärgset valimisringkonda hääletanud valijate ümbrikke sisaldavate hääletamiskastide (suure ja väikese kasti) avamine;	
1.2 kui ümbrikuid ei ole VIS-ist prinditud, korralda kontroll, kas ümbrikke kasutades hääletanud valijate kohta on tehtud valijate nimekirja hääletamismärke;	
1.3 sorteerii ümbrikud valimisringkondade ja alaliselt välisriigis elavate valijate kaupa;	
1.4 pane korrastatud ümbrikud ühte hääletamiskasti ja sulge kast ning selle ava turvaploommidega;	
1.5 edasta hääletamissedelitega ümbrikud oma asukohajärgsele valla- või linnasekretäreile.	

4. Toimingud valimispäeval (5. märtsil)

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
1. Korralda valimisjaoskonna avamine kell 9.00.	
2. Kodus hääletamise korral:	
2.1 taga kodus hääletamise taotluste (ka telefoni teel laekunud taotluste) registreerimine (vt juhendi p 3.7);	
2.2 korralda kodus hääletamine ja vastavate märgete VIS-is valijate nimekirja tegemine (vt juhendi p 3.6, 3.3.6).	

5. Toimingud hääletamistulemuste kindlakstegemisel valimispäeval (5. märtsil pärast kella 20.00)

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
1. Pärast hääletamise lõppu:	
1.1 korralda valijate poolt rikutud sedelite ja kasutamata sedelite ülelugemine, kustutades kasutamata sedelid nurga äralõikamise teel;	
1.2 täida VIS-is hääletamissedelite arvestusleht;	
1.3 märgi hääletamissedelite arvestuslehel siia saadud ja kasutatud hääletamissedelite arvu vahe;	
1.4 kontrolli hääletamiskastide turvaploommide seisukorda ja ava valimisjaoskonnas kasutuses olnud hääletamiskastid, sh kodus hääletamise kast;	
1.5 juhul kui jaoskonnas hääletati ka valijate nimekirja kasutamata, korralda hääletamissedeleid sisaldavate sisemiste ümbrike avamine ning jälgi, et neid sedeleid hoitaks teistest hääletamissedelitest eraldi kuni neile jaoskonnakomisjoni pitsati teise jäljendi panemiseni ;	
1.6 taga valijate nimekirja kasutamata toimunud hääletamisel saadud ja kodus hääletanud valijate hääletamissedelite välisküljele pitsati teise jäljendi panemine.	
2. Korralda häälte lugemine (vt juhendi p 4.1).	
3. Vajadusel täida hääletamistulemuste protokoll paberil. Sisesta protokoll andmed VIS-i ja allkirjasta protokoll (vt juhendi p 4.1.3).	

Jaoskonnakomisjoni esimehe toimingud	Märke toimingu kohta
4. Korrasta valla- või linnasekretärile üleantavad dokumendid ja vahendid.	
5. Pane kõik hääletamissedelite pakid ühte hääletamiskasti ja sulge hääletamiskast ning selle ava turvaploommidega.	
6. Anna vähemalt kahe komisjoniliikme juuresolekul kõik valimisdokumendid ja -vahendid üle valla- või linnasekretärile (vt juhendi p 4.2).	

6. Turvaploommide ja -kleebiste arvestusleht

Valla või linna nimi ja jsk nr

Turvaplommi nr	Kasutusele võtmise kuupäev	Kasti liik			kontrol- limata ümbrike kast
		suur	keskmine	väike	

Turvaplommi nr	Kasutusele võtmise kuupäev	Kasti liik			kontrol- limata ümbrike kast
		suur	keskmine	väike	

Turvakleebise nr	Kasutusele võtmise kuupäev	Kasti liik			kontrol- limata ümbrike kast
		suur	keskmine	väike	

Jaoskonnakomisjoni esimehe ees- ja perekonnanimi	
Allkiri	
Kuupäev	

7. Jaoskonnakomisjoni liikmete andmed

Nimi	Tel.nr	E-posti aadress	Muud andmed

Telefoninumbrid

Jaoskonnakomisjon (SIM-kaardilt)

[1247](tel:1247)

Valla- või linnasekretär

[631 6634](tel:6316634)

Riigi valimisteenistus

[631 6540](tel:6316540)

Valimiste infosüsteemi (VIS) kasutajatugi

[631 6634](tel:6316634)

Politsei (kohalik)

[112](tel:112)

Rahvastikuregistri infotelefon

[612 4444](tel:6124444)

Valimiste infotelefon

[1247](tel:1247), [631 6633](tel:6316633)

Õigusküsimused

[631 6671](tel:6316671)

ID-kaardi infotelefon

[666 8888](tel:6668888)

RIT IT-abi

[666 0165](tel:6660165)

E-posti aadressid

Üldistes küsimustes

info@valimised.ee

RIT IT-abi

valimised.itabi@rit.ee

Veebiaadressid

Valimiste veebileht

www.valimised.ee

Valimiste infosüsteem (VIS)

vis.valimised.ee

Valimiste koolitus

koolitus.valimised.ee

